

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE ACADEMIE

VOOR NEDERLANDSE TAAL EN LETTEREN

2023

Dit *Jaarboek* werd samengesteld door de personeelsleden van de KANTL. Hendrik Van Gorp en Jacques Van Keymeulen (vaste secretaris) verleenden hun medewerking aan de redactie.

Verantwoordelijke uitgever: Jacques Van Keymeulen.

Te bestellen bij het
Secretariaat van de Koninklijke Academie voor Nederlandse
Taal en Letteren
Koningstraat 18
B-9000 Gent (België)
secretariaat@kantl.be

ISSN 0770-7762

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE ACADEMIE

VOOR NEDERLANDSE TAAL EN LETTEREN

2023

REDACTIE: THOMAS VAN DER GOTEN

Gent, Koninklijke Academie voor
Nederlandse Taal en Letteren, 2023

Hoofdstuk 1.

Administratieve gegevens

1.1 DECREET

De Academie werd onder de naam Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde opgericht bij K.B. van 8 juli 1886. Bij K.B. van 20 april 1972 werd de naam gewijzigd tot Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (zie Belgisch Staatsblad 14 november 1972, p. 12.596). Ook het nieuwe decreet van 2018 (zie verderop) bevat een naamswijziging: de Academie heet sindsdien Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren.

Het bestaan van de Academie werd bekrachtigd bij decreet van 13 februari 1980 van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap (zie Belgisch Staatsblad van 18 maart 1980, p. 3455-3457, met een rechtzetting in het Staatsblad van 3 april 1980, p. 4148). De tekst van het K.B. van 8 juli 1886 is voor het laatst gepubliceerd in *Jaarboek 1966*, p. 5-10. De tekst van het decreet van 13 februari 1980 betreffende de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde is het meest recent afgedrukt in *Jaarboek 1997*, p. 7-11. De tekst zoals in 2006 aangepast door het Decreet houdende aanpassing van diverse decreten aan de nieuwe benaming van de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en gewesten (B.S.20/11/2006) kan worden geraadpleegd op de website van de Vlaamse Codex (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1007217&param=inhoud>).

Op 12 oktober 2018 werd er een nieuw decreet aangenomen. De integrale tekst daarvan werd afgedrukt in *Jaarboek 2019*, p. 1-6. Ook het Memorie van Toelichting bij het ontwerp van dit decreet werd in hetzelfde *Jaarboek* afgedrukt, namelijk op p. 6-12.

1.2 STATUTEN

In opvolging van het nieuwe decreet van 2018 keurde de Algemene Vergadering van de Academie nieuwe Statuten goed in haar vergadering van 19 december 2018. Die verschenen in het Staatsblad op 31 december 2018. De integrale tekst daarvan werd afgedrukt in *Jaarboek 2019*, p. 12-18.

1.3 HUISHOUDELIJK REGLEMENT

De tekst van het Huishoudelijk Reglement (HR) werd op 17 juni 1998 door de Algemene Vergadering goedgekeurd, en werd bevestigd bij M.B. van 26 oktober 1998 (zie *Jaarboek 1999*, p. 2-24).

In het werkjaar 2014 is een aanvang gemaakt met een grondige vereenvoudiging en actualisering van het Huishoudelijk Reglement. Die operatie werd sinds 2016 opgenomen in een ruimere context van reorganisatie. In 2021 werd de laatste hand gelegd aan het vernieuwde huishoudelijk reglement, dat vervolgens werd goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 17 november 2021. De integrale tekst van het huishoudelijk reglement is opgenomen in *Jaarboek 2022*, p. 6-17.

Het huishoudelijk reglement werd, samen met de teksten van decreet en statuten, gepubliceerd onder de titel ‘De reglementen van de Academie’ (2021).

1.4 BELEIDSPLAN

In 2021 werkte een kleine maar gedreven werkgroep aan de opmaak van een beleidsplan. Samen met trajectbegeleider Iris Steen hebben Leen van Dijck, Luc Devoldere, Dirk de Geest, Jacques Van Keymeulen, Judith Van Doorselaer en Nicolas Leus intense gesprekken en discussies gevoerd, die hebben geleid tot een voorstel voor een ‘beleidsplan’, waarin de missie en visie van de KANTL, de strategische en operationele doelstellingen werden omschreven. De 9 decreetale opdrachten werden geclusterd in hanteerbare werkkerreinen. Dit voorstel werd ter discussie voorgelegd aan het ledengenootschap, en op basis van de inbreng van de leden verder gefinaliseerd.

De integrale tekst van het beleidsplan, dat voor werkjaar 2022 en de volgende werkjaren richtinggevend is, is opgenomen in *Jaarboek 2022*, p. 17-25.

1.5 STAAT VAN DE ACADEMIE OP 1 JANUARI 2023

1.5.1 BESTUUR EN RAAD VAN BESTUUR

1.5.1.1 Dagelijks Bestuur en Raad van Bestuur 2022

Het nieuwe decreet bepaalt dat de voorzitter, de ondervoorzitter en de vaste secretaris een vierjarig mandaat krijgen. Leen van Dijck, voorzitter, begon aan het vierde jaar van haar mandaat. Op de algemene vergadering van 17 november 2021 werd Luc Devoldere in opvolging van Frank Willaert verkozen als ondervoorzitter en Jacques Van Keymeulen volgde Peter Theunynck op als vaste secretaris. Samen vormen zij het Dagelijks Bestuur van de Academie.

De Raad van Bestuur bestaat uit het Dagelijks Bestuur en ten minste twee andere bestuurders. In 2022 waren dat Dirk De Geest en Wim Vandenbussche.

Samenkomsten Raad van Bestuur: 10 januari 2022, 8 maart 2022, 27 juni 2022, 8 september 2022, 14 november 2022. Samenkomsten Dagelijks Bestuur: 8 maart 2022, 27 april 2022, 3 juni 2022.

1.5.1.2 Bestuurdersverkiezingen voor 2023

In de algemene vergadering van 16 november 2022 werden Leen van Dijck en Wim Vandenbussche herverkozen als respectievelijk voorzitter en lid van de Raad van Bestuur. In opvolging van Luc Devoldere werd Dirk De Geest als ondervoorzitter verkozen. Als bijkomend lid van de raad van bestuur werd Lut Missinne verkozen.

1.5.2 LEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2023 telde de Academie de volgende leden (tussen haakjes: jaar van intrede):

1. Frank Willaert (1996), 2. Frans de Haes (2000), 3. Anne Provoost (2002), 4. Dirk Geeraerts (2002), 5. Willy Vandeweghe (2005), 6. Philippe Hiligsmann (2006), 7. Luc Devoldere (2008), 8. Ann Marynissen (2009), 9. Marcel De Smedt (2010), 10. Hans Smessaert (2010), 11. Miriam Van hee (2010), 12. Jan Nuyts (2011), 13. Erik Vlaminck (2011), 14. Geert Buelens (2012), 15. Stefan Hertmans (2012), 16. Leen van Dijck (2013), 17. Walter Daelemans (2013), 18. Kris Humbeeck (2013), 19. Leen Huet (2015), 20. Wim Vandenbussche (2015), 21. Annelies Verbeke (2016), 22. Peter Theunynck (2016), 23. Marc Van Vae-

ck (2016), 24. Reinhild Vandekerckhove (2016), 25. Dirk De Geest (2019), 26. Jacques Van Keymeulen (2019), 27. Veerle Fraeters (2019), 28. Joke van Leeuwen (2020), 29. Lut Missinne (2020), 30. Kristien Bonneure (2020), 31. Lieve De Wachter (2020), 32. Hind Fraihi (2020), 33. Yves T'Sjoen (2021), 34. Erik Spinoy (2021), 35. Rik Vosters (2021), 36. Els Beerten (2022), 37. Lars Bernaerts (2022).

1.5.3 BINNENLANDSE ERELEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2023 telde de Academie de volgende binnenlandse ereleden. De twee jaartallen na de naam slaan op de periode van lidmaatschap, het tweede jaartal markeert dus het begin van het erelidmaatschap.

1. Odon Leys 1970-2002, 2. Jan Veulemans 1987-2003, 3. Rudolf van de Perre 1988-2006, 4. Willy Spillebeen 1988-2008, 5. Luc Van Durme 1995-2008, 6. Hendrik Van Gorp 1999-2010, 7. Mark Donckers (ps. Mark Insingel) 2003-2010, 8. Georges De Schutter 1991-2010, 9. Ludo Abicht 2004-2011, 10. Guido Haerynck (ps. Gwy Mandelinck) 1999-2012, 11. Willy Van Langendonck 2004-2013, 12. Karel Porteman 1992-2013, 13. Jan Goossens 1976-2014, 14. Monika van Paemel 1999-2014, 15. Siegfried Theissen 2000-2015, 16. Stefaan van den Bremt 2000-2016, 17. Werner Waterschoot 2000-2016, 18. Walter van den Broeck 2008-2016, 19. Bart Vervaeck 2014-2017, 20. Roland Willemyns 1983-2019, 21. Anne Marie Musschoot 1999-2019, 22. Michel Dupuis 1999-2019, 23. Patrick Lateur 2004-2019, 24. Hugo Brems 2005-2019, 25. Jozef van Loon 1997-2020, 26. Geert Van Istendael 2006-2022, 27. Piet Couttenier 2010-2022.

1.5.4 BUITENLANDSE ERELEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2023 telde de Academie de volgende buitenlandse ereleden (tussen haakjes: jaar van intrede):

1. Margaretha H. Schenkeveld (Nederland) (1984), 2. Norbert Morciniec (Polen) (1985), 3. Willy Sanders (Zwitserland) (1986), 4. Martien J.G. de Jong (Nederland) (1992), 5. Edith H. Raidt (Zuid-Afrika) (1993), 6. Maria (Riet) Schenkeveld-van der Dussen (Nederland) (1998), 7. Jaap L. Goedegebuure (Nederland) (1999), 8. Robert S. Kirsner (Verenigde Staten) (2001), 9. Frits van Oostrom (Nederland) (2003), 10. Gillis Dorleijn (Nederland) (2003), 11. Philippe Noble (Frankrijk) (2005), 12. Dieter Stellmacher (Duitsland) (2007), 13. Hans Bennis (Nederland) (2007), 14. Franco Paris (Italië) (2008), 15. Theo Hermans (Groot-Brittannië) (2008), 16. Herman Pleij (Nederland) (2009), 17. Peter Auer (Duitsland) (2009), 18. Marlene van Niekerk (Zuid-Afrika) (2011), 19. Charlot-

te Mutsaers (Nederland) (2012), 20. Arie Jan Gelderblom (Nederland) (2014), 21. Irina Michajlova (Rusland) (2015), 22. Marc van Oostendorp (Nederland) (2022), 23. Mira Feticu (Roemenië) (2022), 24. Barbara Kalla (Polen) (2022).

1.5.5 VASTE COMMISSIES

1.5.5.1 Canoncommissie

In 2022 werd de canoncommissie ontbonden. Met het oog op de publicatie van de vernieuwde literaire canon in 2025 werden gesprekken opgestart voor de samenstelling van een nieuwe commissie.

1.5.5.2 Beoordelingscommissie auteursgenootschappen

De dossiers voor werkjaar 2023 werden geëvalueerd door een beoordelingscommissie bestaande uit Leen van Dijck, Lut Missinne en medewerker Thomas Van der Goten.

1.5.5.3 Redactieraad Verslagen & Mededelingen

Het tijdschrift *Verslagen & Mededelingen van de KANTL (V&M)* verscheen in 2022 onder hoofdredactie van Frank Willaert. Het redactiesecretariaat werd in 2022 waargenomen door Thomas Van der Goten, medewerker publicaties, projectwerking en communicatie, in overleg met Judith Van Doorselaer (directeur KANTL). De kernredactie bestond voorts uit: Marcel De Smedt (literatuur), Dirk Geeraerts (taalkunde), Jozef Van Loon (taalkunde) en Werner Waterschoot (literatuur).

1.6 FONDSSEN, LEGATEN EN PRIJZEN

Legaten en schenkingen leidden in de loop der jaren tot het instellen van diverse fondsen, waaruit geput kan worden voor het toekennen van prijzen.

1.6.1 HISTORISCH OVERZICHT FONDSSEN

Een overzicht van de fondsen tot 1965 is opgenomen in *Jaarboek 1966*, p. 90-98. Een overzicht van de overige fondsen is het meest recent opgenomen in *Jaarboek 1997*, p. 57.

Voor het overzicht van de situatie in 2001, en het procentuele aandeel van elk onderdeel in het totale fondsenbedrag: zie *Jaarboek 2015*, p. 7.

1.6.2 REGLEMENT LITERAIRE EN WETENSCHAPPELIJKE PRIJZEN

Aangezien de vaak heel specifiek geformuleerde doelstellingen de zinvolheid van een aantal prijzen aan het begin van de eenentwintigste eeuw sterk gereduceerd hebben, en het kapitaal van een aantal afzonderlijke prijzen door de opeenvolgende devaluaties sterk was aangetast, werd de formule verschillende keren geactualiseerd en gestroomlijnd.

Sinds 2016 worden elk jaar twee prijzen uitgereikt, een literaire en een wetenschappelijke.

De nieuwe regeling werd afgedrukt in de jaargangen 2016, 2017 en 2018 van het *Jaarboek*.

De eerste cyclus liep van 2016 tot en met 2019. Vanaf 2020 startte een nieuwe cyclus van vier jaar:

Jaar van uitreiking	Literaire prijs	Wetenschappelijke prijs
2020	Prijs van de KANTL voor Proza	Leon Elautprijs voor een studie over de geschiedenis van de culturele Vlaamse Beweging
2021	Prijs van de KANTL voor Podiumteksten (werd niet uitgereikt)	Prijs van de KANTL voor taalkunde
2022	Prijs van de KANTL voor Essay	Leonard Willemsprijs voor de studie van de oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden
2023	Prijs van de KANTL voor Poëzie	Prijs van de KANTL voor literatuurstudie

Met ingang van 2016 werd het bedrag van de literaire en wetenschappelijke prijzen van de KANTL vastgelegd op 5.000 euro. Het bedrag kan op voorstel van de Raad van Bestuur aangepast worden door de Algemene Vergadering.

In de algemene vergadering van 17 november 2021 werd beslist dat de nominaties van de prijzen in de toekomst bekend zullen worden gemaakt. Dit kan een stimulans betekenen voor de auteurs en de genomineerde werken, en vanuit het perspectief van de KANTL wordt er zo meer zichtbaarheid gecreëerd rond een van haar kerntaken.

Tevens werd in 2021 de Prijs van de KANTL voor Podiumteksten vervallen verklaard. De leden beraadden zich over de inrichting van een nieuwe prijs. In de genootschapsvergadering van februari 2022 werd beslist dat de KANTL-prijs voor Podiumteksten wordt vervangen door een KANTL-prijs voor Kinder- en Jeugdliteratuur. Het eerste werkjaar is 2023. De eerste cyclus zal 3 jaar bedragen; de eerste uitreiking zal in 2025 plaatsvinden. De tweede cyclus bedraagt opnieuw vier jaar.

1.6.3 PRIJZEN TOEGEKEND IN 2022

In 2022 werden de Prijs van de KANTL voor Essay en de Leonard Willemsprijs voor de studie van de oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden (bedrag: € 5000) toegekend, zie 3.4.

1.6.4 JURY'S VOOR DE PRIJZEN IN 2022

1.6.4.1 Literaire prijzen

- Proza: Yves T'Sjoen (voorzitter), Hugo Brems, Piet Couttenier, Leen Huet, Peter Theunynck.
- Kinder- en Jeugdliteratuur: Barbara Kalla (voorzitter), Peter Theunynck, Joke van Leeuwen.
- Essay: Anne Marie Musschoot (voorzitter), Ludo Abicht, Frans De Haes, Luc Devoldere, Hendrik Van Gorp.
- Poëzie: Miriam Van hee (voorzitter), Geert Buelens, Dirk De Geest, Anne Provoost, Kristien Bonneure.

1.6.4.2 Wetenschappelijke prijzen

- Leon Elautprijs: Piet Couttenier (voorzitter), Wim Vandenbussche, Leen van Dijk, Rik Vosters, Marcel De Smedt.

- Taalkunde: Wim Vandenbussche (voorzitter), Hans Smessaert, Ann Marynissen, Reinhild Vandekerckhove, Jacques Van Keymeulen.
- Leonard Willemsprijs: Frank Willaert (voorzitter), Ann Marynissen, Marc Van Vaeck, Jozef Van Loon, Werner Waterschoot.
- Literatuurstudie: Arie J. Gelderblom (voorzitter), Hugo Brems, Piet Couttenier, Lut Missinne.

1.7 PERSONEEL

1.7.1 PERSONEELSFORMATIE

In 2022 had de KANTL 8 contractuele personeelsleden in dienst.

Aansturing personeel

Judith Van Doorselaer, directeur (90%)

Thomas Van der Goten verving Judith Van Doorselaer vanaf 1 september 2022 tijdens haar zwangerschapsverlof, als directeur ad interim (zie onder)

Teamleden

Cindy Holtyzer, verantwoordelijke personeelsadministratie, financiën en zaalverhuur (100%)

Annick Florin, medewerker bibliotheek en gebouw (100%)

Nicolas Leus, medewerker publiekswerking, evenementen & communicatie (80%)

Yamina Yassini, poetsvrouw (40%)

Thomas Van der Goten, medewerker publicaties, communicatie & projectwerking (60% t.e.m. 31 maart 2022, 80% van 1 april 2022 t.e.m. 31 augustus 2022, 100% vanaf 1 september 2022 ter vervanging van Judith Van Doorselaer tijdens zwangerschapsverlof)

Ellen Vanderstraeten, onderzoeker Digital Humanities & ICT (60%)

Martijn Dentant, educatief medewerker Leesfonds/Leesoffensief (resp. 30/40%) vanaf 1 april 2022

1.7.2 OVERZICHT EN PERSONEELSBEWEGINGEN

In 2022 waren 8 personeelsleden werkzaam bij de KANTL, goed voor 6,22 vte. Reëel werden 4,29 vte gepresteerd, rekening houdend met verloven, zwangerschapsverloven en langdurige ziektes.

1.7.3 OVERGANG NAAR NIEUW PC

In 2022 werden verdere stappen gezet in de richting van een nieuw personeelsstatuut voor de werknemers van de KANTL. Het huidige DVO-statuuut (Diensten van de Vlaamse overheid) is, sinds de verzelfstandiging van de KANTL op personeelsgebied, niet langer het meest geëigende statuut. Er werd een overschakeling voorbereid naar PC 329.01 (socio-culturele sector), dat beter tegemoetkomt aan de huidige structuur en werking van de KANTL. Het doel van deze transitie is om het personeelsstatuut te verduurzamen, en om de werknemers van de KANTL stabiliteit en perspectief te bieden, niet alleen op korte maar ook op lange termijn.

Na gesprekken met het personeel en de vakbonden (in de hoedanigheid van het Entiteiten Overleg Comité) werd in 2021 een finaal akkoord bereikt. In dit akkoord zijn overgangsmaatregelen opgenomen voor het personeel dat op het moment van de transitie reeds in dienst is. Zo zullen deze personeelsleden geen loonverlies lijden, noch vakantiedagen verliezen. Daartegenover staat wel dat het bedrag van de maaltijdcheques wordt verlaagd van 7 tot 4 euro per dag, en dat de hospitalisatieverzekering vervalt.

Het statuut van personeelsleden die vanaf 2022 werden aangeworven volgt integraal de bepalingen binnen PC 329.01.

Het akkoord m.b.t. de transitie van het personeelsstatuut werd bekrachtigd tijdens de algemene vergadering van 17 november 2021. Het is nu enkel nog wachten op de definitieve goedkeuring door minister Jan Jambon. Er wordt verwacht dat de transitie in het voorjaar van 2023 zal afgerond zijn.

Hoofdstuk 2.

Het verhaal van de Academie in 2022

zoals opgetekend door de voorzitter, Leen van Dijk

Toen we twaalf maanden geleden aan dit jaar begonnen, was dat met een hoopvol gevoel: covid leek stilaan overwonnen, we konden weer samen vergaderen, zij het aanvankelijk erg voorzichtig en in kleine kring. Want op onze eerste vergadering, waarop bestuurder Frank Willaert live werd uitgezwaaid door Erik Vlamincx, moest het afscheid van vaste secretaris Peter Theunynck door Wim Vandenbussche via Zoom verlopen, omdat beiden weer in isolatie moesten. Maar wat zich in 2022 op het wereldtoneel vertoonde, tart elke verbeelding. Niemand had kunnen voorzien dat in Europa weer een oorlog zou losbarsten, een afschuwelijk conflict dat zich tot op de dag van vandaag uitzichtloos voortleept, met duizenden doden en gewonden als gevolg. De stroom vluchtelingen en asielzoekers werd immens, de omvang en impact van de armoede schrikbarend. Bovendien deed de verstoring van het klimaat de natuur in opstand komen met hittegolven en overstromingen, steeg de inflatie pijlsnel en ging daardoor niet alleen ieders energierekening spectaculair de hoogte in, maar ook de loonlast van de KANTL... Kortom, de balans van 2022 is niet zo positief als wij hadden gehoopt en verwacht.

Voor de KANTL zelf is het ook een bewogen jaar geweest. Het verhaal van het Huis van Oombergen is een lange saga, een vast agendapunt op haast alle genootschapsvergaderingen. Toen vastgoedmakelaar Triginta (vandaag heten ze Héríté Invest) te kennen gaf de erfpacht te willen overnemen van Dirk Acke, begon een turbulente periode van geruchten, twijfels, nog meer geruchten, vergaderingen, onderhandelingen, afspraken, gesprekken, telefoontjes, zoommeetings... Eén zekerheid bleek al snel: de huurprijs die de Vlaamse regering voor dit pand aan de nieuwe erfpachthouder moest betalen was te hoog om enkel de KANTL te huisvesten. We zouden dus medebewoners krijgen. Wie of wat dat uiteindelijk zal worden, is nog niet duidelijk; de erfpachthouder zal eerst de nodige renovatiewerken moeten uitvoeren.

Maar de Ministerraad van 23 december 2022 bracht alvast één geruststelling voor de KANTL. Ik citeer uit het besluit: 'De Vlaamse Regering wil de huur van het Huys van Oombergen in de Koningstraat 9 (sic) in Gent hernieuwen voor een periode van 18 jaar, om zo te zorgen voor de continuïteit van de huisvesting van KANTL, de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren.' Ook het gesprek dat het bestuur op 4 oktober voerde met de top van wat toen

nog Triginta was, verliep alvast heel constructief en stemde ons hoopvol op een vlotte samenwerking.

Een ander dossier waarvan wij hadden gehoopt dat het, na bijna drie jaar, in 2022 zou kunnen landen, heeft dat helaas niet gedaan. Het nieuwe personeelsstatuut geraakte, om ons onduidelijke redenen, nog altijd niet op de ministerraad. Wij hopen (andermaal) dat dit dossier binnen zeer afzienbare tijd kan worden afgerond, want onze medewerkers verdienen eindelijk ook zekerheid. Financieel of anderszins zal er voor hen niet zo heel veel veranderen, want er zijn heel faire overgangsmaatregelen bedongen, maar voor de leefbaarheid en de toekomst van de KANTL is dit nieuwe statuut wel belangrijk.

Van onzekerheid gesproken: ook over de toekomst van het Leesfonds, het project dat onder impuls en met een subsidie van het kabinet van minister Ben Weyts vanaf april hier in de KANTL werd ondergebracht en opgestart, tastten wij in 2022 nog in het duister. Een dergelijk fonds, dat private middelen moet genereren voor leesbevorderingsprojecten die niet door de bestaande regelingen worden gedekt, kon en kan op één jaar tijd niet uitgroeien tot een zelfbedruipende organisatie. Want het is evenzeer duidelijk dat de KANTL geenszins in de mogelijkheid is om dat fonds of de oprichting ervan financieel en personeel te ondersteunen. Er werd een verlenging van de projectsubsidie aangevraagd, maar daarover kwam in 2022 geen nieuws meer.

Op 28 april werd het dagelijks bestuur door Vlaams minister-president Jan Jambon op zijn kabinet ontvangen. Onder meer de erfpachtkwestie kwam uitvoerig aan bod. Hij sprak de wens uit een bezoek te willen brengen aan de KANTL, wat op 24 juni ook gebeurde. Hij toonde zich erg enthousiast over het gebouw en over de werking van de KANTL en bevestigde andermaal zijn betrokkenheid bij het erfpachtverhaal. In 2023 zullen we opnieuw een bezoek inplannen, om een noodzakelijke verhoging van onze dotatie te bepleiten.

In het kader van de beheersovereenkomst tussen Literatuur Vlaanderen en de KANTL werd opnieuw een subsidiedossier ingediend en gehonoreerd voor de ondersteuning van de educatieve en publiekswerking, vooral rond de canon. Een van de hoogtepunten van de publiekswerking in 2022 was zeker de Nacht van de Canon op 30 september, met een schitterend programma en bij wijze van intro de officiële aftrap van de Week van het Nederlands en van het Canonfestival. Dat laatste houdt niet zozeer verband met onze literaire canon, maar met de Canonenquête, een initiatief van de Taalunie en de KANTL, en geruggensteund door zowat alle literaire organisaties in Vlaanderen en Nederland.

Aan onze eigen literaire canon moet ook weer begonnen worden: in 2025 moet de derde versie gepresenteerd worden. De nieuwe canoncommissie, die binnenkort wordt samengesteld, wacht een ‘hele uitdaging’ om, tegen het gewoel en gejoel in, een nieuwe/vernieuwde lijst aan te bieden van 50 (of meer) literaire werken die ertoe doen.

In het teken van onze canon hadden we op 17 maart een goed bijgewoonde inspiratienamiddag voor het onderwijs, onder de titel ‘Literaire helden in de klas’.

Een opmerkelijk en bijzonder evenement was de boekvoorstelling op 28 januari van Guido Gezelle en Alice Nahon in het Turks. Vertaler Murat Faruk Kolcu presteerde het om op een tweetalige avond ook nieuwe Gentenaars warm te maken voor de poëzie van Gezelle en Nahon. In april en mei volgden hier nog Nederlands-Turkse poëzieworkshops voor kinderen.

Op 7 juni werd tijdens een nocturne gefocust op Hugo Claus en *Het verdriet van België* in vertaling naar het Afrikaans.

Een memorabel moment vond plaats in ‘ons’ kasteel van Beauvoorde: het thema ‘feit en fictie’, ofte *Dichtung und Wahrheit*, werd op erudiete en eloquente wijze toegelicht en geïllustreerd in de tweespraak tussen Jeroen Olyslaegers en Stefan Hertmans, aangevuurd en -gestuurd door moderator Frits van Oostrom.

In eigen huis hadden we op 23 februari eindelijk het vaak uitgestelde, boeiende colloquium over ‘Dichter Hubert van Herreweghen, de speelman van Pamel’. Op 26 november vond ‘Taalbroeders’ plaats, een studiedag over Guido Gezelle en diens correspondentie met leden van de Academie, georganiseerd door het Gezellegenootschap en met medewerking van tal van Academieleden.

Wat zeker ook vermeld moet worden, zijn de lezingen, voordrachten en literaire salons waarmee de leden de genootschapsvergaderingen de nodige luister en diepgang hebben bezorgd. En uiteraard was er ook de stijlvolle uitreiking van de KANTL-prijs voor Essay aan Cyrille Offermans en van de Leonard Willems-prijs aan René van Stipriaan.

Wat ik ten slotte nog wil memoreren is dat 2022 het eerst werkjaar was van onze nieuwe vaste secretaris, Jacques Van Keymeulen, en van bestuurslid Dirk De Geest. We hebben node afscheid moeten nemen van Luc Devoldere als voorzitter: Dirk De Geest werd bereid gevonden hem in die functie te vervangen. Wij verwelkomen tevens Lut Missinne als nieuw bestuurslid. Dit is ook het laatste jaar dat ondergetekende uw voorzitter zal zijn: we zijn druk op zoek naar nieuwe bestuurders. Kandidaturen of suggesties daarvoor worden in dank aanvaard, maar we gaan uiteraard zelf ook ‘headhunten’.

Dit was in vogelvlucht een overzicht van een aantal werven en activiteiten van de KANTL. Voor een volledig overzicht kunt u terecht in dit jaarboek. Het mag duidelijk zijn dat de KANTL niet alleen een genootschap is, maar dat er ook medewerkers actief zijn, bijzonder actief: niet alleen ondersteunen zij onze werking, zij geven er ook vorm aan. Het zijn er helaas elk jaar minder, terwijl het werk almaar toeneemt. Gelukkig is er ondertussen een goede vrijwilligerswerking opgestart, om bijvoorbeeld bij te springen in de gigantische operatie rond de herbestemming van de bibliotheek en het archief. Het genootschap wil zijn oprechte dank betuigen aan alle medewerkers en vrijwilligers voor hun inzet en loyaliteit.

Hoofdstuk 3.

Ledenwerking in 2022

3.1 DE LEDENVERGADERINGEN IN 2022

In 2022 vonden er elf ledenvergaderingen plaats, waarvan er vier (januari, maart, november, december) het statuut van algemene vergadering hadden. Twee vergaderingen (zie 3.2) waren openbare vergaderingen. De gemeenschappelijke septembervergadering met de afdeling van de Menswetenschappen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België vond plaats in het Huis van Oombergen te Gent, het Gentse Academiegebouw.

3.1.1 CHRONOLOGISCH OVERZICHT MET ABSTRACTS VAN LEZINGEN, LITERAIRE SALONS EN TOESPRAKEN

19 januari 2022

14u00. Algemene vergadering: openingstoespraak van de voorzitter, waarvan de integrale tekst in hoofdstuk 9 te lezen is. Op de januarivergadering namen Frank Willaert en Peter Theunynck afscheid als respectievelijk ondervoorzitter en vaste secretaris. De laudatio's van Wim Vandenbussche en Erik Vlaminck zijn integraal opgenomen in hoofdstuk 9, net als Frank Willaerts lofrede op de Academie.

16 februari 2022

10u45. Ochtendvergadering: **Erik Vlaminck** over PEN Vlaanderen

Eerst een stukje geschiedenis (1930-1980), waarna ingezoomd wordt op de actualiteit in de vereniging zoals moeilijkheden om acties in de pers te krijgen (de kijk- en leescijfercensuur), de brutale bedreiging van auteurs op het internet (die zorgt voor zelfcensuur) en de heel verschillende visies op het woke-debat (wat leidt tot standpuntcensuur).

14u00. Middagvergadering: openbare installatievergadering van nieuwe leden Rik Vosters (opvolger van Jozef Van Loon, verwelkomd door Wim Vandenbus-

sche) en Erik Spinoy (opvolger van Michel Dupuis, verwelkomd door Lut Missinne). De laudatio's en huldigingen zijn integraal te lezen in hoofdstuk 9.

16 maart 2022

10u45. Ochtendvergadering: literair salon door **Leen Huet**, 'De Elias-cahiers van Gilliams als inspiratiebron'

Leen Huet spreekt over hoe Maurice Gilliams, lange tijd secretaris van onze Academie, de afgelopen jaren een inspiratiebron is geweest. Zij schreef al over *Elias* voor het Canonboek eind 2019/begin 2020. Het jaar 2021 stond helemaal in het teken van Gilliams, dankzij het project dat zij samen met Koen Peeters en Bart Meuleman mocht uitwerken en dat resulteerde in een bijzonder nummer van *Dietsche Warande en Belfort*. Hiervoor schreef zij een verhaal, 'Weerlicht', geïnspireerd door 'de meisjes van het andere kasteel' in *Elias*. (Hieruit leest zij een fragment voor.) Dat verhaal leidde weer tot de vraag van Annette Portegies om een bloemlezing uit het werk van Gilliams samen te stellen, om hem aan een ruimer publiek te kunnen voorstellen. Die bloemlezing zal samen met haar biografie van Gilliams verschijnen. Huet vertelt hoe zij de bloemlezing opvatte en wat zij al lezend en herlezend ontdekte. Zij leest een fragment voor uit Gilliams' verhaal *Libera nos, Domine*, een minder bekend jeugdwerk, waaruit de liefde van de schrijver voor de poëzie van Friedrich Hölderlin blijkt.

14u00. Algemene vergadering. Daaraan voorafgaand houdt **Luc Devoldere** een in memoriam voor **Paul Hadermann** (10 november 1931 – 5 maart 2022).

20 april 2022

10u45. Ochtendvergadering: de geplande lezing van **Rik Vosters** kon niet doorgaan wegens ziekte en werd verplaatst naar de novembervergadering (cf. infra).

14u00. Middagvergadering: lezing door **Kris Van de Poel**, 'De Taalunie, de KANTL en het Nederlands: twee kanten van dezelfde munt'

De Taalunie ontwikkelt en stimuleert beleid voor het Nederlands in Nederland, Vlaanderen, Suriname en daarbuiten in de internationale neerlandistiek. De KANTL stimuleert de studie, de beoefening en de bloei van de Nederlandse taal en letteren en verenigt en vertegenwoordigt daarmee de Vlaamse neerlandistiek. Vanuit onze eigen rollen en perspectieven maken we ons allebei sterk voor het Nederlands en hierin kunnen we elkaar alleen maar verder versterken. Nederlands digitaal, Nederlands internationaal en Nederlands voor iedereen zijn de krachtlijnen van de Taalunie voor de komende jaren, aan de hand waarvan ik

met de leden van de Academie in dialoog wil gaan en wil onderzoeken hoe we voor het Nederlands de handen nog meer in elkaar kunnen slaan.

18 mei 2022

10u45. Ochtendvergadering: geen lezing

14u00. Middagvergadering: literair salon over de bundel *Hoogliederen* van **Peter Theunynck** met **Kristien Bonneure**

Het laatste woord over de liefde is nog niet gezegd. In *Hoogliederen* bekijkt Peter Theunynck dit eeuwige fenomeen van alle kanten. Liefde is overal: in het nieuws, op YouTube, in de platenkast, in het boek der boeken... Theunynck laat zijn licht schijnen over legendarische lovers als Abelard en Héloïse, Fausto Coppi en de mysterieuze Dama Bianca en zelfs John F. Kennedy en Marilyn Monroe. Tegelijkertijd zoekt hij de grenzen van het thema op. De liefde van ouders voor hun kind heet immers onvoorwaardelijk te zijn. Maar is dat ook zo als het kind liever niet zou willen leven? En wat als de liefde van een planeet voor haar bewoners onbeantwoord blijft? In *Hoogliederen* bezingt Peter Theunynck in bezwerende verzen het liefdesleven van de mensheid tot nu toe. Kristien Bonneure gaat met hem in gesprek over de nieuwe bundel.

15 juni 2022

10u45. Ochtendvergadering: gesprek **Stefan Hertmans** en **Philippe Noble**, ‘Sous un ciel d’airain: hoe ontstaat een bloemlezing poëzie in vertaling?’

Op 26 mei jl. verscheen bij uitgeverij Gallimard *Sous un ciel d’airain*, een ruime bloemlezing uit het dichtelijk oeuvre van Stefan Hertmans (in de vertaling van Philippe Noble), tegelijk met de essaybundel *Poétique du silence*, vertaald door Isabelle Rosselin, de vaste vertaalster van Hertmans’ romans in het Frans. *Sous un ciel d’airain* bevat ca. tweehonderd gedichten, die uit een geheel van ruim duizend teksten werden gekozen. Hoe komt zo’n selectie tot stand? Op basis van welke criteria? Of groeit zo’n bloemlezing op een subjectieve, empirische, wat toevallige wijze? Hoe hebben dichter en vertaler daaraan samengewerkt? Het was niet de eerste keer dat poëzie van Stefan Hertmans in het Frans vertaald werd; er was in 2004 al een bundel verschenen, *Le paradoxe de Francesco*, in de vertaling van Marnix Vincent. Hoe om te gaan met het al vertaalde werk was een belangrijke vraag, die niet alleen literaire en ‘vertaaltechnische’, maar ook juridische implicaties had. Hoe hebben auteur en vertaler trouwens de vertaalproblematiek benaderd? En in hoeverre kan men zich al een beeld vormen van de receptie in de francofone wereld, met andere woorden, in hoeverre bereikt

deze bloemlezing haar doel? Deze en eventueel andere vragen zullen dichter en vertaler proberen te beantwoorden.

*14u00. Middagvergadering: lezing **Reinhild Vandekerckhove**, ‘Taalaccommodatie in de online communicatie van Vlaamse jongeren’*

Eerdere studies binnen onze onderzoeksgroep (CLiPS) legden een systematisch verband bloot tussen de online schrijfstijl van Vlaamse adolescenten en hun sociale profiel: variabelen als gender, leeftijd en opleidingsniveau blijken een impact te hebben op het gebruik van allerlei genregerelateerde kenmerken. Maar wat met het sociale profiel van de gesprekspartner? In welke mate is dat bepalend voor het online taalgedrag van jongeren? Dat perspectief is aan de orde in ons recentere onderzoek. We onderzochten dus in welke mate jongeren rekening houden met hun gesprekspartners als ze communiceren via sociale media. In mijn lezing zal ik rapporteren over de vastgestelde accommodatiepatronen, om vervolgens in te gaan op de relevantie van de bevindingen (met name voor het onderwijs van het Nederlands) en de perspectieven die ze openen voor toekomstig onderzoek.

6 juli 2022

KANTeLing in Beauvoorde. Zie punt 3.2.

17 september 2022

11u00. Gezamenlijke vergadering KANTL-KVAB (Klasse Menswetenschappen) in de KANTL

Bart Eeckhout, ‘State of the art van de poëzie/wetenschap’

Hoe staat het nog met de poëzie in deze wereld? En met de academische studie ervan? Houdt het zelfs steek om over zoiets als poëziewetenschap te spreken? Het zijn wellicht onmogelijke vragen in hun algemeenheid, zeker in dit tijdperk waarin aandacht voor diversiteit vooropstaat. Maar voor een lezing die zich wil richten tot een gezamenlijke bijeenkomst van de KVAB en de KANTL kan de synthetische oefening niettemin stof tot nadenken geven. Na meer dan dertig jaar specialisatie in de poëzie van de Amerikaanse modernist Wallace Stevens, waaronder twaalf als hoofdredacteur van *The Wallace Stevens Journal*, wil Bart Eeckhout graag uitzoomen om te kijken wat hij heeft zien veranderen op het vlak van de productie, consumptie en receptie van poëzie enerzijds en de wetenschappelijke studie ervan anderzijds. Daarbij zullen voorbeelden in eerste instantie uit het Engelse taalgebied komen, maar de bedoeling van de lezing is

om zo breed mogelijk te gaan zodat vooral een levendige nabespreking vanuit een waaier aan ervaringen en interesses mogelijk wordt.

Frank Willaert, ‘Lotharingen, een vergeten literatuurprovincie in de middeleeuwen?’

Met de nieuwe, door de Taalunie gesubsidieerde tiendelige *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur* (GNL) heeft de neerlandistiek een monument geschapen waarop ze fier kan zijn. Terecht betogen Arie Jan Gelderblom en Anne Marie Musschoot, hoofdredacteurs van het project en tevens leden van de KANTL, dat ‘een Nederlandse literatuurgeschiedenis (...) zich niet meer – ten dienste van een nationaal getint discours – op staatkundige grenzen kan oriënteren’. Ze moet – zo schrijven ze – van het medium uitgaan: de Nederlandse taal, en bijgevolg ‘de literatuur van Nederland en van het noordelijk gedeelte van België (zien) als één geheel’ (*Ongeziene blikken*, p. 23). Hoe onvermijdelijk, en bijgevolg hoe behartenswaardig, zo’n uitgangspunt ook mag zijn wanneer men een geschiedverhaal van tien eeuwen literatuur enige coherentie wil geven, men kan zich afvragen of het – althans wat de middeleeuwen betreft – niet het zicht ontnemt op literaire ontwikkelingen die met de huidige staats- en taalgrenzen geen verband hielden. Kunnen regionale aanduidingen die de middeleeuwse bronnen zelf aanbrengen, dan een meerwaarde bieden? In onze lezing willen we de mogelijkheden en beperkingen onderzoeken die de regio Lotharingen biedt als kader voor een beschrijving van literaire ontwikkelingen in de dertiende en veertiende eeuw.

19 oktober 2022

10u45. Ochtendvergadering: lezing **Dirk De Geest**, ‘De literaire repressiejaren’

De naoorlogse jaren worden getekend door wat men genoegzaam ‘repressie’ is gaan noemen. Ook de literaire wereld wordt grondig herschikt. Het heet dan dat de vooroorlogse volksverbonden tendensen, en alle auteurs die daarmee geassocieerd kunnen worden, van het literaire voorplan verdwenen zijn om plaats te maken voor een grote restauratie en vooral een vernieuwing. Maar klopt dat beeld wel met de realiteit? Uit mijn lopend onderzoek komt alvast een veel complexer en intrigerender beeld naar voren. Deze lezing biedt daarvan een voorproefje (en veel vragen).

14u00. Middagvergadering: literair salon door **Luc Devoldere**, ‘Roman Wall Blues. Een reis langs de grenzen van het Imperium’

In mijn reis langs de grenzen van het Imperium Romanum buig ik me vandaag over de Middellandse Zee, die dat Rijk bijeenhield en verbond: Mare nostrum.

Ik neem een veerboot naar een van de honderden eilanden in die Zee waar een keizer zijn dochter verbande en een droom van een verenigd Europa werd gedroomd.

16 november 2022

10u45. Ochtendvergadering: lezing door **Rik Vosters**, ‘Sociolinguïstische perspectieven op prescriptivisme, geografische variatie en de standaardisatie van het Zuidelijke Nederlands’

In deze lezing sta ik vanuit een historisch-sociolinguïstisch perspectief kort stil bij de standaardisatiegeschiedenis van het Vroeg- en Laattienuewneuerlands. Na een beknopte reflectie over standaardisatie als taalhistorisch proces, met een overzicht van bekende standaardisatiemodellen evenals enkele kritieken en aanvullingen hierop, ga ik dieper in op de relatie tussen taalnormen en taalgebruik aan de ene kant, en de geografische diffusie van taalveranderingen in het Neuerlands aan de andere kant. Wat de relatie tussen normen en gebruik betreft, concentreer ik me vooral op de implementatie- en acceptatiefase van het standaardiseringsproces, en toon ik aan dat de empirische basis voor prescriptieve invloed op het taalgebruik op basis van eerder onderzoek beperkt is. Ik pleit voor een systematische aanpak waarbij de invloed van diverse factoren, zoals de reikwijdte van de variatie en de saillantie van het taalkenmerk in kwestie in rekening moeten worden gebracht, en ik illustreer enkele van de genoemde factoren met voorbeelden en verkennende case studies uit recent taalhistorisch onderzoek. Daarnaast ga ik ook dieper in op geografische diffusiepatronen in de standaardiseringsgeschiedenis van het Neuerlands, vanuit een pluricentriciteitsperspectief: met voorbeelden van lopende taalveranderingen uit de periode van de zestiende tot de negentiende eeuw bespreek ik de relatie tussen kerngebieden en eerder perifere regio’s, maar belicht ik ook de spanning tussen Noordelijke en Zuidelijke variëteiten van het Neuerlands. Ik besluit de lezing met enkele reflecties over standaardisering als taalhistorisch proces in het algemeen, en over de toepassing van klassieke standaardisatiemodellen op de geschiedenis van het Neuerlands.

14u00. Algemene vergadering. Literair salon door **Anne Provoost** over haar nieuwe dichtbundel *Krop*

Anne Provoost leest tien gedichten voor uit haar nieuwe bundel *Krop* en geeft er toelichting bij.

21 december 2022

10u45. *Ochtendvergadering*: lezing door **Erik Spinoy**, ‘Hooggeachte Heer Huijsmans’. De Berlijnse Van Ostaijen en de Belgische politiek van zijn tijd’

Van Ostaijens ‘Open brief aan de heer Kamiel Huijsmans’ (1920) geeft blijk van Van Ostaijens ambivalente houding ten aanzien van de Vlaamse socialist Kamiel Huysmans. Die is radicaler ‘Vlaams’ en socialistisch dan de meeste van zijn partijgenoten, maar voor Van Ostaijen lang niet radicaal genoeg. Die stellingname ligt in de lijn van Van Ostaijens politieke opstelling tijdens zijn Berlijnse tijd (oktober 1918-mei 1921), die anti-Belgisch flamingantisme en (al dan niet vermeend) communisme met elkaar probeert te verbinden. Die positionering motiveert ook een aantal passages in Van Ostaijens bekendste Berlijnse tekst: *Bezette Stad*, al is voor een goed begrip daarvan de correcte identificatie van allusies en de nodige contextualisering noodzakelijk.

14u00. *Algemene vergadering*. Literair salon door **Miriam Van hee** over haar nieuwe dichtbundel *Voor wie de tijd verstrijkt*

Miriam Van hee leest enkele gedichten voor uit haar nieuwe bundel *Voor wie de tijd verstrijkt* en geeft er toelichting bij.

3.1.2 HERDENKINGEN EN IN MEMORIAMS

Tijdens de namiddagvergadering van 16 maart brengt Luc Devoldere een in memoriam voor Paul Hadermann (10 november 1931 – 5 maart 2022).

3.2 OPENBARE MANIFESTATIES VAN DE ACADEMIE IN 2022

Openbare vergadering Beauvoorde, 6 juli 2022

Op 6 juli 2022 vond op het domein van Kasteel Beauvoorde het jaarlijkse zomerfestival van de KANTL plaats. Centraal stond de relatie tussen (literaire) fictie en (historische) feiten. Jeroen Olyslaegers en Stefan Hertmans gingen met moderator Frits van Oostrom in gesprek over hoe ze in hun schrijven omgaan met historische feiten. Na de pauze werden in de sfeervolle parochiekerk tegenover het kasteel de *Minneliederen* van Hendrik Van Veldeke vertolkt door Elvis Peeters, onder begeleiding van oude-muziekensembles Duo Ultreya en Pandora²

met tenor Leander Van Gijsegem. Het slotfeest vond plaats in de tuin van het kasteel.

De openingstoespraak van voorzitter Leen van Dijk is opgenomen in hoofdstuk 9.

Plechtige openingsvergadering, 19 oktober 2022

Tijdens het openbare namiddag gedeelte van deze vergadering werden twee prijzen uitgereikt. De KANTL-prijs voor Essay ging naar Cyrille Offermans en de Leonard Willemsprijs naar René van Stipriaan. Meer daarover is te vinden onder 3.4. De laudatio's en dankwoorden werden opgenomen onder hoofdstuk 9.

3.3 INSTALLATIEVERGADERINGEN

In 2022 werden drie nieuwe academieleden geïnstalleerd. Op 16 februari werden Rik Vosters en Erik Spinoy feestelijk ingehaald tijdens de openbare middagvergadering van de KANTL. Rik Vosters bracht hulde aan zijn voorganger Jozef van Loon; Erik Spinoy bracht op zijn beurt, met een tekst over de Nederlandstalige literatuurstudie in Franstalig België, hulde aan Michel Dupuis. De installatie van Yves T'Sjoen vond plaats tijdens de vergadering van 15 juni. Yves T'Sjoen bracht hulde aan zijn voorganger Anne Marie Musschoot.

Voor de teksten van de toespraken bij de installaties zie hoofdstuk 9.

Ook werden in 2022 drie nieuwe buitenlandse ereleden verkozen: auteur Mira Feticu, literatuurwetenschapper Barbara Kalla en taalkundige Marc van Oostendorp.

3.4 WETENSCHAPPELIJKE EN LITERAIRE PRIJZEN: VERSLAGEN

3.4.1 WETENSCHAPPELIJKE PRIJS VAN DE KANTL

In 2022 werd de Leonard Willemsprijs uitgereikt voor de periode 2018-2021. De prijs, die een studie over de oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden bekroont, ging naar René van Stipriaan, voor zijn boek *De hartenjager. Leven, werk en roem van Gerbrandt Adriaensz. Bredero* (Querido, 2018).

In *De hartenjager* wekt Van Stipriaan zijn protagonist Bredero (1585-1618) tot leven door zijn uitmuntende kennis van het politieke en culturele klimaat in het tot een wereldstad uitbottende Amsterdam én door zijn grondige en genuanceer-

de lectuur van het werk, die hypotheses niet mijdt, maar deze wel steeds toetst aan wat echt aantoonbaar is. De hartenjager is ook en misschien wel vooral een voortreffelijke inleiding op het literaire werk van de Amsterdamse auteur. Van de gecanoniseerde auteurs van de zeventiende eeuw zijn Bredero's teksten wellicht het minst toegankelijk voor de hedendaagse lezer. Van Stipriaan maakt niettemin overtuigend duidelijk dat Bredero tot een bredere internationale beweging behoorde – waartoe onder meer ook William Shakespeare gerekend mag worden – waarin personages individuen zijn met hun eigen gedachten, waarnemingen en beslissingen, die alles zelf moeten uitzoeken en zich daarbij vergissen door zich door hun eigen hartstochten te laten meeslepen.

De jury roemde Van Stipriaan om de meesterlijke weergave van de culturele en historische context waarin Bredero heeft geleefd, het genuanceerde aftasten van de grenzen tussen zekerheid en hypothese, de uitputtende kennis van de Bredero-receptie en -studie tot de dag van vandaag, en vooral: de heldere en overtuigende wijze waarop het soms weerbarstige werk van deze zeventiende-eeuwse auteur voor het hedendaagse publiek inzichtelijk wordt gemaakt.

Over de laureaat

René van Stipriaan is literair-historicus, met een ruime ervaring als onderzoeker, schrijver en presentator. Hij is deskundig op het terrein van de Nederlandse literatuur, en met name de Nederlandse Gouden Eeuw.

Laudatio en dankwoord

De laudatio, die werd uitgesproken door juryvoorzitter Frank Willaert, en het dankwoord, dat werd uitgesproken door laureaat René van Stipriaan, zijn terug te vinden in hoofdstuk 9.

3.4.2 LITERAIRE PRIJS VAN DE KANTL

In 2022 werd de Prijs van de KANTL voor Essay uitgereikt voor de periode 2018-2021. De prijs ging naar Cyrille Offermans voor zijn essaybundel *Een iets beschuttere plek misschien* (Privédomein, 2018). Die bundel kreeg intussen een vervolg met *Midden in het onbewoonbare* (2020). Beide bundels bevestigen dat Offermans een van de meest prominente essayisten uit ons taalgebied is. Uit het juryverslag: 'Offermans is een breed belezen criticus, die voornamelijk over niet-Nederlandse literatuur, film en beeldende kunst schrijft, maar in deze bundels krijgt ook de autobiografie een belangrijke plaats. Zijn portretten en besprekingen zijn vaak spits geformuleerde discussies van een sterk geëngageerde

schrijver. Wij hebben vooral onze waardering uitgesproken voor zijn internationale allures.’

De overige genomineerde werken waren: *Waagstukken* van Charlotte Van den Broeck (De Arbeiderspers, 2019), *Het glanzend zwart van mosselen* van Oek de Jong (Atlas Contact, 2020) en *Is dit alles?* van Jan Postma (Das Mag, 2021).

Over de laureaat

Cyrille Offermans is essayist, schrijver en criticus. Hij publiceerde vanaf 1973 26 boeken in diverse genres, vooral essayistiek in het grensgebied van literatuur, filosofie, cultuurgeschiedenis en politiek.

Laudatio en dankwoord

De laudatio, die werd uitgesproken door juryvoorzitter Anne Marie Musschoot, en het dankwoord, dat werd uitgesproken door laureaat Cyrille Offermans, zijn terug te vinden in hoofdstuk 9.

3.5 INTERACADEMISCHE PARTNERSCHAPPEN

3.5.1 KVAB

3.5.1.1 Commissie NBW

De KVAB geeft het Nationaal Biografisch Woordenboek (NBW) uit in samenwerking met de KANTL en de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. De reeks bevat de biografieën van overleden bekende (en minder bekende maar vermeldenswaardige) Belgen en personen die leefden op het grondgebied van het huidige België. De reeks werd gestart in 1964 en telt nu 23 delen en meer dan 3000 biografieën. Om de twee jaar verschijnt een nieuw deel.

Werner Waterschoot is voorzitter van de NBW-commissie, Hans Rombaut (KVAB) de redactiesecretaris. Andere KANTL-leden die deel uitmaken van de NBW-commissie zijn Anne Marie Musschoot, Karel Porteman, Hendrik Van Gorp en Frank Willaert.

3.5.1.2 *Jonge Academie (JA)*

België was in 2013 het twintigste land dat een Jonge Academie oprichtte. Voorzitters van de Jonge Academie waren tot maart 2021 Vincent Ginis en Sylvia Wenmackers, vanaf april 2021 Jozefien De Leersnyder en Christophe Vandeviver. In 2022 werden elf nieuwe leden verkozen.

In de adviesraad van de JA zetelen in 2022 voor de KANTL Frank Willaert en Wim Vandenbussche.

3.5.1.3 *ACF*

De Commissie van het Academisch Cultureel Forum bestaat hoofdzakelijk uit KVAB-leden, en behandelt in hoofdzaak KVAB-gebonden aangelegenheden. Van de KANTL worden de voorzitter en de vaste secretaris op de vergaderingen uitgenodigd.

3.5.2 ALL EUROPEAN ACADEMIES (ALLEA)

ALLEA is de overkoepelende vereniging van Europese Academies, voluit genaamd ALL European Academies (zie: www.allea.org). Vanaf het begin zijn KVAB en ARB daar lid van. De KANTL heeft sinds 2014 het lidmaatschap verworven. Voorzitter in 2022 was Antonio Loprieno (voorzitter van de Swiss Academies of Arts and Sciences); hij is dat sinds 2018.

Jacques Van Keymeulen volgde Luc Devoldere op als vertegenwoordiger van de KANTL bij ALLEA. Luc gaf ontslag uit het bestuur in het najaar van 2022.

3.5.3 EUROPEAN ALLIANCE OF ACADEMIES

Sinds 2021 is de KANTL ook lid van de European Alliance of Academies. Deze overkoepelende vereniging wil een netwerk van Europese kunstacademies en culturele instellingen opzetten – een transnationale samenwerking die het belang van vrijheid in de kunsten verdedigt. Door nieuwe vormen van samenwerking steunen de deelnemende instellingen elkaar, en tonen ze solidariteit wanneer dat nodig is.

In 2022 zetelde Luc Devoldere namens de KANTL in de European Alliance of Academies.

3.5.4 PLATFORM VOOR DE NEERLANDISTIEK

Als antwoord op de onheilsberichten m.b.t. wat sommigen de ‘crisis in de neerlandistiek’ noemen werd er begin 2019, naar het voorbeeld van de Nederlandse Raad voor de Neerlandistiek, een Platform voor de Neerlandistiek opgericht. Dit gebeurde op initiatief van de KANTL.

Het Platform verenigt neerlandici van verschillende instellingen, en maakt zo overleg mogelijk tussen de opleidingen. Het uiteindelijke doel van het platform is om tot een breed gedragen standpunt te komen omtrent de relevantie en toekomst van de neerlandistiek aan de Vlaamse universiteiten, en van het schoolvak Nederlands. En om, met vereende krachten, een plan voor versterking uit te denken.

Samen met het Algemeen Secretariaat en de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Taalunie, de Raad voor de Neerlandistiek (Nederland), de Internationale Vereniging voor de Neerlandistiek en in overleg met het Nationaal Platform voor de Talen (Nederland) en het Vlaams Talenplatform, werkte het Platform voor de Neerlandistiek, vertegenwoordigd door Wim Vandenbusche en Frank Willaert, in 2021 mee aan een visietekst en een actieplan voor de Neerlandistiek. Deze tekst werd samen met een daarop gebaseerd ambtelijk advies bestaande uit 15 mogelijke actiepunten op 13 december 2021 aan het Comité van Ministers voorgelegd. Het Comité heeft aan het Algemeen Secretariaat de opdracht gegeven om in samenspraak met de neerlandici de actiepunten van het ambtelijk advies tot concrete voorstellen en projecten uit te werken. In dat verband stonden Leen van Dijck, Reinhild Vandekerckhove en Frank Willaert op 22 november 2022 Axel Buyse te woord, die door het Comité van Ministers van de Taalunie met het opstellen van een rapport over de neerlandistiek is belast.

Verder was het Platform in 2022 betrokken bij het opstellen van een groots opgezette enquête over een canon van de Nederlandse literatuur en bij de voorbereiding van een Canonfestival (zie 3.5.5 en 6.2.5).

3.5.5 SAMENWERKINGSVERBAND ROND HET CANONFESTIVAL

In 2021 ontstond er een uitgebreid samenwerkingsverband tussen diverse partners uit Nederland, Vlaanderen, Suriname en de Nederlandse Antillen:

- KANTL
- Nederlandse Taalunie
- Koninklijke Bibliotheek–DBNL
- NL-Lab
- Raad voor de Neerlandistiek
- Platform voor de Neerlandistiek

In samenwerking met: CARAN, deBuren, Fixdit, Levende Talen, de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, IVN, Literatuur Vlaanderen, Leesoffensief Vlaanderen en de Vlaamse Overheid.

In het kernteam werd de KANTL vertegenwoordigd door Frank Willaert, Judith Van Doorselaer, Thomas Van der Goten en Nicolas Leus.

Als eerste stap in het project werd op 19 mei 2022 een grootschalige canon-enquête gelanceerd via de website canonfestival.org en via de achterban van de betrokken instanties uitgestuurd naar een breed publiek. Met deze Canonenquête wilden de initiatiefnemers de discussie openen over de rollen en functies die een canon anno 2022 kan hebben én natuurlijk de lastigste vraag beantwoorden: welke werken behoren er volgens een breed publiek van respondenten tot die Nederlandstalige canon? Als tweede grote stap volgde dan de bekendmaking van de resultaten van de enquête tijdens de Nacht van de Canon in de KANTL (op 30 september 2022) en de daaropvolgende Week van het Nederlands (van 1 tot 8 oktober), en dat in een waaier aan evenementen voor lezers, scholieren en academici, in samenwerking met diverse partners (zie hoofdstuk 6).

Het volledige rapport is te lezen op de website van het CTB of via canonfestival.org.

3.6 AUTEURSGENOOTSCHAPPEN

3.6.1 ALGEMEEN

Vanaf 2020 organiseert de KANTL in opdracht van Literatuur Vlaanderen de toekenning van overheidssubsidies aan auteursgenootschappen. De werking van auteursgenootschappen sluit immers nauw aan bij de missie en expertise van de KANTL.

Om de werking van de auteursgenootschappen te helpen activeren en dynamiseren, zal de KANTL ook initiatieven ondernemen voor een gemeenschappelijke en overkoepelende werking.

Op die manier werken Literatuur Vlaanderen en de KANTL aan een geïntegreerd letterenbeleid, dat inspeelt op het versterken van literair erfgoed in Vlaanderen.

3.6.2 SUBSIDIERONDE WERKJAAR 2022

De dossiers voor werkjaar 2022 werden geëvalueerd door een beoordelingscommissie bestaande uit Leen van Dijck, Lut Missinne en Thomas Van der Goten. Het viel op dat dezelfde genootschappen die voor werkjaar 2021 een subsidieaanvraag hadden ingediend, dat ook dit jaar hebben gedaan.

Na evaluatie van de ingediende dossiers werden de volgende subsidies toegekend:

Filip De Pillecyncomité: toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidie

Guido Gezellegenootschap: toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidie

Guido Gezellekring: toekenning van €750 basissubsidie

Louis Paul Boon Genootschap: toekenning van €750 basissubsidie + €1000 projectsubsidie

Paul van Ostaijengenootschap: toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidie

Reynaertgenootschap: toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidie

Stijn Streuvelsgenootschap: toekenning van €750 basissubsidie

3.6.3 SUBSIDIERONDE WERKJAAR 2023

In 2022 werd tevens de subsidieronde voor het werkjaar 2023 georganiseerd. Zeven auteursgenootschappen dienden voor de deadline van 15 november 2022 een dossier in:

Filip De Pillecyncomité: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidie

Guido Gezellegenootschap: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie

Guido Gezellekring: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie

Louis Paul Boon Genootschap: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie
Paul van Ostaijengenootschap: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie
Reynaertgenootschap: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie + €1500
projectsubsidie
Stijn Streuvelsgenootschap: aanvraag ingediend voor €750 basissubsidie

De subsidiedossiers worden in januari 2023 geëvalueerd door de beoordelings-
commissie.

Hoofdstuk 4.

Wetenschappelijke werking

De KANTL is een cultureel-wetenschappelijke overheidsinstelling, een onafhankelijk en multidisciplinair genootschap, met rechtspersoonlijkheid. De Academie heeft als doel de studie, beoefening en bevordering van de Nederlandse taal en de Nederlandse letterkunde. Deze missie is decretaal vastgelegd.

4.1 PERIODIEKE PUBLICATIES VAN DE ACADEMIE

4.1.1 *JAARBOEK VAN DE KANTL*

In juni 2022 verscheen *Jaarboek 2022*, onder redacteurschap van Thomas Van der Goten. Het *Jaarboek* beschrijft de stand van zaken in verband met de Academie op 1 januari van het genoemde jaar; de informatie over de werking betreft het voorafgaande kalenderjaar.

De prijs per deel bedraagt € 20 exclusief verzendkosten. Nog verkrijgbaar: 1991 en volgende, voor € 11,00.

4.1.2 *VERSLAGEN & MEDEDELINGEN*

In 2022 verschenen er twee nummers van V&M: Vol. 130 nr. 2-3 (2020), met losse artikelen van Ludo Stynen, Willy Vandeweghe en Kevin Absillis, en Vol. 131 nr. 1-2 (2021), met een themanummer gebaseerd op het KANTL-colloquium over Hubert van Herreweghen, onder redactie van Dirk De Geest en Patrick Lateur, en een themanummer ‘Taal en werk’, onder redactie van Lieve De Wachter.

Vanaf jaargang 2021 verschijnen per jaargang telkens twee in plaats van drie afleveringen, die eerst afzonderlijk online verschijnen via www.verslagenenmededelingen.be en vervolgens gebundeld gedrukt worden. Een dubbelnummer van *Verslagen & Mededelingen* kost €30,00 en kan worden besteld via het secretariaat van de KANTL of via www.skribis.be.

4.2 MONOGRAFIEËN EN VERZAMELWERKEN

De KANTL geeft wetenschappelijk en essayistisch werk uit op het gebied van de Nederlandse taal- en letterkunde. Daarnaast publiceren we ook studies in verband met de bredere cultuur en geschiedenis van het Nederlandse taalgebied. Onze publicaties vormen zo een waardevolle aanvulling op de schaarse taal- en letterkundige uitgaven die binnen het commerciële circuit kunnen verschijnen. Om bepaalde aspecten van onze wetenschappelijke uitgeverij beter te stroomlijnen werken we sinds september 2016 samen met Universitaire Pers Leuven. Daardoor kunnen we ons nog beter op de acquisitie en evaluatie van manuscripten en de redactionele begeleiding van auteurs concentreren.

Een overzicht van alle publicaties van de KANTL is raadpleegbaar op kantl.be/werking/publicaties.

Publicaties bestellen kan via de boekhandel of (voor nieuwe publicaties) via de website van de Universitaire Pers Leuven: upers.kuleuven.be.

De KANTL publiceerde in 2022 geen nieuwe titels. De publicatie van de eerstvolgende titel, *Van hof naar kapel: Franse air-de-courmelodieën in zeventiende-eeuwse liedboeken uit de Zuidelijke Nederlanden*, een monografie van Tine De Koninck, staat ingepland voor de tweede helft van 2023.

4.3 DE WERKING VAN HET KANTL-ONDERZOEKSCENTRUM CTB IN 2022

In 2022 werkte medewerker Ellen Vanderstraeten voor 60% op het CTB. Zij was tevens verantwoordelijk voor ICT. Het contract van Ellen loopt af op 6 januari 2023. In 2022 werd beslist dit contract niet te verlengen omdat er geen duidelijkheid is over de toekomst van het CTB. De KANTL kan zich bijgevolg niet engageren tot een contract van onbepaalde duur. Een ‘denktank’ (met daarin Jacques Van Keymeulen, Marcel De Smedt, Walter Daelemans, Rik Vosters en Yves T’Sjoen) zal adviseren over de werking en de toekomst van het CTB.

4.3.1 TEKSTEDITIE

Guido Gezelle – Digitale brieveneditie

<https://edities.kantl.be/gezelle> en gezelle.be

In 2022 werd verder gewerkt aan de KANTL-correspondentie.

In 1886 stond Guido Gezelle mee aan de wieg van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, de huidige KANTL. De taalfanaat Gezelle voerde een drukke briefwisseling met 51 van zijn medeleden, de ‘Taalbroeders’. Het gaat om belangrijke figuren uit het toenmalige literaire leven zoals J.A. Alberdingk Thijm, Pieter Willems, Ignace De Coussemaker, Willem De Vreese, Max Rooses, Jan Van Droogenbroeck, Gerrit Jacob Boekenooen, Albert Verwey... Zo’n 1000 brieven van en aan Gezelle, in deze Academie-context, bleven bewaard. Die brieven werden beschikbaar gemaakt via GezelleBrOn (Gezelles BrievenOnline), samen met een uitgebreide groep vrijwilligers.

In 2021 waren de brieven met 29 correspondenten reeds online geplaatst. In 2022 werd het project afgerond en tijdens een studiedag op 26 november getiteld ‘Taalbroeders’ gepresenteerd in het Academiegebouw van de KANTL, zie 5.1.4. Dit project is een samenwerking met de Openbare Bibliotheek Brugge en het Guido Gezellegenootschap.

4.3.2 BRONNENSTUDIE

Toponymisch woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen

<https://bouwstoffen.kantl.be/tw-ozvl>

Dit project belandde in 2022 in de laatste fase. Alle fiches staan nu online, er werden in 2022 hoofdzakelijk kleine aanpassingen doorgevoerd.

4.3.3 DIVERSE

4.3.3.1 ICT-ondersteuning

De laatste jaren heeft er zich binnen de ICT-wereld een omschakeling voorgedaan naar cloudopslag. Omdat de dataserver (aangekocht via Intercare in 2015) en mailserver (Neostrada) beiden hun maximumcapaciteit hebben bereikt, zijn er verschillende alternatieven voor online-opslag bekeken. Ook softwarepakketten voor e-mailhosting, zoomen, opslag in de Cloud, agenda’s, Word/Excel/PowerPoint etc. werden vergeleken. Uit deze vergelijking bleek dat Google Workspace het beste voldeed aan de noden van de KANTL. De overstap naar Google Workspace (Business Standard Abonnement) werd uitgevoerd door Ellen Vanderstraeten in 2022. Zij maakte tevens een handleiding voor het personeel en organiseerde een interne opleiding.

4.4 MEDEWERKING AAN LITERATUURGESCHIEDENIS.ORG

In 2021 nodigde de Nederlandse Taalunie de KANTL uit om enkele leden af te vaardigen om deel uit te maken van de redactieraad van de website literatuurgeschiedenis.org. Deze website biedt kennis, verdieping en inspiratie voor leraren en leerlingen in Nederland en Vlaanderen. De site is specifiek ontwikkeld voor leerlingen in de bovenbouw van het Nederlandse voortgezet onderwijs en de derde graad van het Vlaamse secundair onderwijs en wordt ook gebruikt door (eerstejaars) studenten en andere belangstellenden in het Nederlandse taalgebied. De site werd in 2020 vernieuwd door de KB en de Taalunie.

Twee KANTL-leden, Dirk de Geest en Lut Missinne, namen in 2021 het lidmaatschap van de adviescommissie van literatuurgeschiedenis.org op zich en zetten hun engagement verder in 2022.

Hoofdstuk 5.

Evenementen en culturele activiteiten

De KANTL wil een open huis zijn. Ze organiseert heel wat evenementen in haar eigen Academiegebouw, en organiseert daarnaast samen met allerlei partners verschillende evenementen buitenshuis. Dit past binnen haar decretale missie om ‘publieksparticipatie in cultuur en wetenschap te bevorderen door openbare activiteiten te organiseren’. In dit hoofdstuk volgt een overzicht van de KANTL-evenementen in 2022.

5.1 STUDIEDAGEN EN LEZINGEN

5.1.1 COLLOQUIUM ‘DICHTER HUBERT VAN HERREWEGHEN. DE SPEELMAN VAN PAMEL’ (23 FEBRUARI 2022)

In 2020 verscheen bij uitgeverij P de bundel *Verzamelde gedichten* van Hubert van Herreweghen (1920-2016). De bundel werd bezorgd door Dirk De Geest en Patrick Lateur, die kort na de publicatie ook een colloquium wilden organiseren ter ere van deze belangrijke naoorlogse dichter. Door de coronacrisis werd het colloquium echter noodgedwongen uitgesteld. Op 23 februari 2022 kon het dan eindelijk plaatsvinden, in een goedgevulde KANTL-zaal. Aspecten van het poëtisch oeuvre van ‘de speelman van Pamel’ werden behandeld door Stefaan Evenepoel, Dirk De Geest, Lut Missinne en Piet Gerbrandy. Tussendoor las Johan van Cauwenberge voor uit het werk van Van Herreweghen.

5.1.2 INSPIRATIENAMIDDAG: LITERAIRE HELDEN IN DE KLAS (17 MAART 2022)

In samenwerking met de Educatieve Masters Talen van de UGent, KU Leuven en UAntwerpen organiseerde de KANTL een inspiratiedag voor leerkrachten (al dan niet in opleiding), auteurs en spelers uit het literaire veld. Op het programma stonden enkele ‘ideale’ lessen over hoe leerkrachten creatief aan de slag kunnen met literaire klassiekers, alsook een kritische les over het hoe en wat van cano-nisering (zie hoofdstuk 6).

5.1.3 *HET VERDRIET* IN VERTALING. LITERAIRE DIALOGEN TUSSEN HET NEDERLANDS EN HET AFRIKAANS (7 JUNI 2022)

Tijdens deze nocturne wierpen auteurs, vertalers en academici een licht op Hugo Claus' *Het verdriet van België* in vertaling en de levendige literaire dialogen tussen het Nederlands en het Afrikaans.

Na een welkomstwoord door KANTL-voorzitter Leen van Dijck volgde een vraaggesprek van KANTL-lid Yves T'Sjoen met vertaler Daniel Hugo, een hommage aan Hugo Claus door Tom Lanoye en tot slot een panelgesprek tussen Martina Vitackova, Alfred Schaffer, Tom Lanoye en Saskia De Coster over de literaire banden tussen de Lage Landen en Zuid-Afrika.

Dit evenement was een samenwerking tussen de vakgroep Vertalen, Tolken en Communicatie (UGent), de vakgroep Letterkunde (UGent), de KANTL, Taalunie, Gents Afrika Platform, Literatuur Vlaanderen en de Vlaams-Zuid-Afrikaanse Vereniging.

5.1.4 TAALBROEDERS. STUDIEDAG OVER GUIDO GEZELLE (26 NOVEMBER 2022)

In 1886 stond Guido Gezelle mee aan de wieg van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, de huidige KANTL. De taalfanaat Gezelle voerde een drukke briefwisseling met 51 van zijn medeleden, de 'Taalbroeders'. Zo'n 1000 brieven van en aan Gezelle, in deze Academie-context, bleven bewaard. Die brieven zijn vandaag alle te raadplegen via GezelleBrOn (Gezelles BrievenOnline). Het Gezellegenootschap, het Gezellearchief en de KANTL belichtten deze interessante correspondentie tijdens een studiedag in het Academieggebouw op zaterdag 26 november, in samenwerking met de Openbare Bibliotheek Brugge – Guido Gezellearchief.

Op het programma stonden lezingen van KANTL-ereleden Frank Willaert en Piet Couttenier, en van Els Depuydt, wetenschappelijk medewerker bij het Gezellearchief en trekker van het project. Aan het eind van de namiddag vond ook de presentatie van het boek *Waarde Meester* plaats, met samenstellers Paul Demets en Patrick Lateur en Leen Huet van de KANTL.

5.2 BOEKPRESENTATIES

5.2.1 BOEKVOORSTELLING: *VLAAMSE GEDICHTEN UIT HET VERLEDEN NAAR HET TURKS VAN HET HEDEN* (28 JANUARI 2022)

Op 28 januari 2022 presenteerde vertaler en leerkracht maatschappelijke oriëntatie Murat Faruk Kolcu zijn boek *Vlaamse gedichten uit het verleden naar het Turks van het heden*, met Turkse vertalingen van gedichten van Guido Gezelle en Alice Nahon. De auteur stelde zijn bundel in de KANTL voor tijdens een tweetalig Turks-Nederlands programma, met onder meer een Nederlands-Turkse voorleessessie en bijdragen van Schepen van Gelijke Kansen Astrid de Bruycker, auteur en specialiste inzake migratie en diversiteit Tina De Gendt, en Turkoloog en volkskundige Ferhat Aslan, die in gesprek ging met dichter, vertaler, Gezelle-expert én KANTL-erelid Patrick Lateur. Het geheel werd muzikaal omkaderd door Turkse muzikanten.

5.2.2 BOEKVOORSTELLING: PAUL DEMETS, *DE BIJENDANS* (17 FEBRUARI 2022)

In *De bijendans* schetst Paul Demets de diepgaande mutatie van onze verhouding tot de wereld en tot onszelf. In zijn zintuiglijke gedichten laat hij stemmen aan het woord die we liever niet horen, maar biedt hij ook een alternatief, waarbij mens en natuur samengaan. Want wie goed naar de dieren kijkt, kan nog een hoop leren.

Op 25 januari verscheen de bundel van Demets en op 17 februari werd hij voorgesteld in de KANTL aan de hand van een interview tussen Demets en Piet Piryns, een voorleessessie door Demets en Barbara Simons (Elisa Candela), de animatiefilm 'Boreaal' van Hasan Pastaci en avondvullende muziek door Sara Salverius. De voorstelling was een co-productie van de KANTL, Uitgeverij De Bezige Bij en Poëziecentrum

5.2.3 BOEKVOORSTELLING: *DE VLAAMSE GEMEENTENAMEN – VERKLAREND WOORDENBOEK (DVG)* EN *ANTROPONYMIE VAN NOORDWEST-EUROPA TOT DE TWAALFDE EEUW* (23 JUNI 2022)

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie (KCTD) en de KANTL presenteerden op 23 juni de nieuwe publicaties *De Vlaamse Gemeentenamen – Verklarend Woordenboek (DVG)* (Frans Debrabandere e.a., 2de editie)

en *Antroponymie van Noordwest-Europa tot de twaalfde eeuw. Deel I: Vorm en betekenis van de namen* door Jozef van Loon.

Na een verwelkoming door Jacques Van Keymeulen (vaste secretaris van de KANTL en eindredacteur van het VWVG), met toelichting bij de tweede editie, volgden lezingen van Luc De Grauwe ('Veel voorkomende toponymische elementen in het DVG') en van KANTL-erelid Jozef van Loon ('Antroponymie van Noordwest-Europa tot de twaalfde eeuw I. Vorm en betekenis van de namen').

5.3 CULTURELE ACTIVITEITEN

5.3.1 RONDLEIDINGEN OP ERFGOEDDAG

Op zondag 24 april 2022 vond Erfgoeddag plaats, het jaarlijks terugkerende toonmoment voor de cultureel-erfgoedsector in Vlaanderen en Brussel waarbij het roerend en immaterieel erfgoed centraal staat. Erfgoeddag wordt georganiseerd door FARO en zette voor de editie van 2022 het onderwijs in de kijker.

Ook de KANTL opende op Erfgoeddag haar deuren en bood drie rondleidingen door haar gebouw aan. Het Huis van Oombergen herbergt door zijn lange geschiedenis immers tal van wetenswaardigheden over literair erfgoed, schrijverschap, onderwijs en taal- en literatuurwetenschap. Personeelslid Nicolas Leus leidde de rondleiding in goede banen en voorzag, met de gedetailleerde gids van KANTL-lid Leen Huet in de hand, elke ruimte in het gebouw van de nodige geschiedkundige en anekdotische stoffering.

5.3.2 APERITIEFGESPREKKEN 'LITERAIR ZOMERLIEF'

Na een luwe periode zonder zomerfestivals waren het in 2022 eindelijk weer Gentse Feesten. En dus ook weer Literair Zomerlief in de KANTL. Het concept bleef onveranderd: een reeks aperitiefgesprekken waarbij telkens een auteur en een gepassioneerde 'bekende lezer' in dialoog gaan over een literair fragment dat hen heeft ontroerd of geïnspireerd. Literair Zomerlief was ook in 2022 weer een co-productie van de KANTL, Trefpunt vzw en het Vermeylenfonds.

Op het programma stonden volgende duo's:

Roderik Six en viroloog Marc Van Ranst (zondag 17 juli 2022)

Alicja Gescinska en Gents burgemeester Mathias De Clercq (maandag 18 juli 2022)

Hind Eljadid en acteur Nabil Mallat (dinsdag 19 juli 2022)

Delphine Lecompte en cabaretier Wim Helsen (woensdag 20 juli 2022)

Charlotte Van den Broeck en journaliste Anna Luyten (donderdag 21 juli 2022)

Jeroen Theunissen en cabaretier Raf Walschaerts (vrijdag 22 juli 2022)

Sien Volders en schrijver Thomas Heerma van Voss (zaterdag 23 juli 2022)

Lieve Joris en acteur Johan Leysen (zondag 24 juli 2022)

5.4 SCHRIJVERSWERKPLEKKEN EN LEESPLEKKEN

5.4.1 DE SCHRIJVERSWERKPLEK IN HET ‘TORENPAVILJOEN’

In 2014 werden twee sfeervolle kamers, met een mooi uitzicht op de historische binnenstad, ingericht als schrijverswerkplekken. Vanaf 1 januari 2015 konden schrijvers gebruik maken van een werkplek in de koepel van het Academiegebouw. In 2020 werd ook een voormalige kantoorruimte opgeknapt en ter beschikking gesteld.

In 2022 maakte auteur Evelien De Vlieger gebruik van onze schrijfruimtes.

5.4.2 HET SCHRIJVERSVERBLIJF IN BEAUVOORDE (ZIE WEBSITE KASTEEL BEAUVOORDE)

In het najaar van 2019 stelde Herita vzw de gloednieuwe schrijversresidentie in Beauvoorde ter beschikking. De creatieve werkplek bevindt zich in het voormalige schoolgebouw, net naast het prachtige kasteel en met zicht op het charmante en rustieke dorpscentrum van Wulveringem. De residentie werd als moderne studio ingericht en biedt schrijvers, kunstenaars en andere creatieve geesten een plek om in alle rust en in een prachtig historisch kader te werken. Ook de plaats Beauvoorde is niet toevallig gekozen: het kunstenaarsdorp heeft een lange traditie van literaire verblijven en gastbezoeken.

De schrijversresidentie van Kasteel Beauvoorde is een unieke dorpswoning naast het park en biedt de mogelijkheid om te overnachten. Naast een ruime werkkamer is er een slaapkamer, keuken en badkamer voorzien. De residentie biedt hedendaags comfort met centrale verwarming en internet en bevindt zich op de eerste verdieping. De ramen bieden een knap zicht op de rustieke omgeving. Een extra troef is de aanwezigheid van twee boekenwinkels op de

gelijkvloerse verdieping en de nabijheid van het kasteelpark. Aan inspiratie kan je hier niet tekortkomen.

Schrijvers in residentie in 2022:

7/2 - 27/2/2022: Luuk Gruwez

21/3 - 31/3/2022: Fieke Van der Gucht

22/11 - 1/12/2022: Lisaboa Houbrechts

18/12 - 31/12/2022: Hans Maes

5.4.3 LEKKER LEZEN IN DE KANTL

Elke eerste en derde maandag van de maand kunnen geïnteresseerden in stilte komen lezen in het prachtige gebouw van de KANTL. Het Rode Salon is dan open van 14 uur tot 16 uur. Het Academiegebouw vormt zo een rustige plek om te ontsnappen aan de drukte van de Vrijdagmarkt en Sint-Jacobs.

<https://www.gentleest.be/leesplekken/kantl>

Hoofdstuk 6. Canonwerking

6.1 INLEIDING

In 2021 werd een nieuwe beheersovereenkomst (2021-2025) afgesloten tussen Literatuur Vlaanderen en de KANTL met als doelstelling ‘Leesbevordering van en door literair erfgoed’. Deze beheersovereenkomst omvat enerzijds de canonwerking van de KANTL (25.000 euro), en anderzijds de subsidiëring van de auteursgenootschappen (15.000 euro), zie hoofdstuk 3.6.

2022 was het jaar waarin de KANTL haar (publieks)werking rond de literaire canon eindelijk weer op volle kracht kon uitrollen. Het feestelijk hoogtepunt was dan ook de Nacht van de Canon en de bekendmaking van de resultaten van de Canonenquête in het kader van het Canonfestival, een mooi internationaal samenwerkingsproject waar maanden overleg en werk aan voorafgingen en waarin de vraag naar het belang van onze literaire klassieken in het onderwijs en in de samenleving centraal stond.

6.2 ACTIVITEITEN

6.2.1 LITERAIRE HELDEN IN DE KLAS – INSPIRATIEMIDDAG VOOR HET ONDERWIJS (17 MAART 2022)

Op 17 maart vond in de KANTL een inspiratiedag voor leerkrachten, studenten uit de lerarenopleidingen en spelers uit het literaire veld plaats. De KANTL organiseerde deze inspiratiedag met de medewerking van de Educatieve Masters Talen van de UGent, KU Leuven en UAntwerpen.

Op het programma stonden enkele ‘ideale’ lessen over hoe je als leerkracht creatief aan de slag kunt met literaire klassiekers, alsook een kritische les over het hoe en wat van canonisering:

‘Canon of kanon?’ door Stef Van Aken (docent Nederlands & Duits aan het Interfacultair Instituut voor Levende Talen (ILT), KU Leuven)

In een dynamische les over canon en canonisatie leren de leerlingen op een kritische en laagdrempelige manier de grootste namen uit de Nederlandstalige literatuur kennen. Daarbij ligt de focus (nog) niet op het lezen van teksten, maar

eerder op de cultureel-maatschappelijke waarde van een canon. Dit lesontwerp biedt een kader voor literatuurgeschiedenis in de derde graad aso, maar wil ook leerlingen (en leerkrachten) uitdagen om zelfstandig met canonwerken aan de slag te gaan.

“‘Vervuld door de meest vervreemdende taal’. Aan de slag met *De Oostakkerse gedichten* van Hugo Claus’ door Kevin Absillis (hoofddocent moderne Nederlandstalige letterkunde en algemene literatuurwetenschap aan de Universiteit Antwerpen)

Na een korte, inleidende reflectie over de didactisering van de literaire canon wil deze presentatie enkele lesideeën demonstreren om met *De Oostakkerse gedichten* (1955) aan de slag te gaan (inclusief werkvormen, opdrachten en suggesties voor differentiatie). De nadruk komt daarbij te liggen op het begeleiden en prikkelen van de leerlingen om zelf betekenis te ontdekken in cryptische poëzie, zonder daarbij te verzanen in al te vrijblijvende ‘reader response’-discussies. Want juist de grote raadselachtigheid van deze verzen biedt kansen om aan poëzieonderwijs te doen, leesvaardigheid aan te scherpen en belangstelling voor het literaire verleden te wekken.

‘Verbrief de liefde’ door Hilde Lauwers (onderwijsdidacticus Educatieve Master Nederlands UGent) **en Niels van Wolleghem** (student aan de Educatieve Master Nederlands UGent)

In dit project belichten Hilde Lauwers en Niels van Wolleghem de roman *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* van Betje Wolff en Aagje Deken (1782). Ze tonen aan waarom dit boek van vrouwelijke auteurs een plaats in de literaire canon van Nederlandstalige literatuur verdient. Ze demonstreren ook hoe de leerlingen via activerende werkvormen met deze briefroman aan de slag kunnen.

‘Leven en dood in de ast – Stijn Streuvels’ door Peter Van Damme (pedagogisch begeleider & praktijklector KU Leuven)

De nieuwe (specifieke) eindtermen literatuur verwijzen expliciet naar de literaire canon. We kiezen ervoor om een uitdagende tekst in de les Nederlands aan bod te laten komen. We staan stil bij wat canonliteratuur eigenlijk is en wat het belang voor het onderwijs kan zijn. De deelnemers krijgen een uitgewerkt lesvoorbeeld – dat tegelijk een sjabloon kan zijn voor andere lessen – waarin, op basis van enkele tekstfragmenten, het boek van Streuvels besproken wordt. De les kan zowel klassiek als via afstandsonderwijs gegeven worden. Voor dit laatste traject doen we concrete suggesties. Bovendien voorzien we enkele extra verwerkingsopdrachten.

6.2.2 LUISTERPUNTBIBLIOTHEEK

In 2021 werd gewerkt aan het verbreden van het aanbod canonliteratuur voor mensen met een leesbeperking (blinden, slechtzienden, personen met dyslexie, MS- en afasiepatiënten). Het doel is een zo volledig mogelijke ontsluiting van onze canonlijst in de Luisterpuntbibliotheekcollectie. De canonwerken, die nu nog verspreid te vinden zijn op Luisterpuntbibliotheek, zullen als één ‘canonbibliotheek’ worden gepresenteerd.

In 2022 werd deze oefening verdergezet met de productie van nieuwe geluidsfragmenten. Onder meer Frank Willaert las *Mariken van Nieumeghen* in.

6.2.3 LITERATUURAVONDEN TUSSEN DE LETTERS IN HEIST-OP-DEN-BERG

De literatuuravonden van boekhandel Het voorwoord uit Heist-op-den Berg zetten in januari 2022 het nieuwe jaar in met de *Refreinen* van Anna Bijns en ronden het seizoen af met *De ontdekking van de hemel* van Harry Mulisch.

6.2.4 CANONCITATENCAMPAGNE IN HET STRAATBEELD EN ONLINE

Aansprekende, inspirerende en nieuwsgierigmakende citaten uit canonwerken werden in december/januari – onder vermelding van de slogan ‘De literaire canon leeft’ – opgehangen in het straatbeeld, als terloopse triggers, als kleine literaire interventies in het dagelijkse leven van lezers en niet-lezers. Aan de hand van QR-codes werden geïnteresseerde lezers naar de website van de literaire canon geloodst.

Het concept werd vervolgens voortgezet op de socialemediakanalen van de KANTL. Communicatiemedewerker Thomas Van der Goten en freelancer Lien Vanden Bossche werkten rond bepaalde kalenderdagen gerelateerd aan canonwerken en -auteurs (verjaardagen, feestdagen, thematische momenten...) een citatencampagne uit onder de slogan ‘Zeg het met de canon’, om zo de literaire canon voortdurend onder de aandacht te blijven houden.

6.2.5 CANONFESTIVAL EN CANONENQUÊTE

Op initiatief van Frank Willaert, Judith Van Doorselaer, Nicolas Leus en Thomas Van der Goten van de KANTL, Martijn Nicolaas van de Taalunie en Lieke

van Deinsen van de KU Leuven werd in de zomer van 2021 een collectief van partners samengesteld om na te denken over manieren om het debat en het enthousiasme rond de literaire canon verder aan te zwengelen. Het resultaat van die denkoefening was een grootschalige ‘canonenquête’, die het startschot betekende voor een net zo groots opgevat ‘canonfestival’. Dit project werd uitgetekend door een stuurgroep van diverse spelers uit de neerlandistiek in Nederland, België, Suriname, het Caraïbisch gebied en daarbuiten.

Voorgeschiedenis

Eens in de zoveel tijd laait de discussie op over de Nederlandstalige literaire canon. Bestaat die eigenlijk wel? Hoeveel ‘klassieke’ werken telt de Nederlandstalige literatuur? Is het noodzakelijk dat middelbare scholieren een lijst met de belangrijkste Nederlandstalige literaire teksten lezen? Kunnen we met een canon onze klassieken behoeden voor de vergetelheid? Met deze vragen werd in 2002 een canonenquête georganiseerd door de toenmalige stichting DBNL onder leden van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, waarvan de resultaten hier te vinden zijn. Nu, twintig jaar later, zijn deze vragen nog steeds brandend actueel. Meer dan ooit leeft de discussie over de literaire canon onder verschillende groepen in de samenleving. We vonden het hoog tijd voor een nieuwe bevraging, uitgezet in het hele Nederlandse taalgebied.

Canonenquête 2022

In mei 2022 werd daarom een grootschalige ‘Canonenquête 2022’ gelanceerd, die – om de veranderende opvattingen over de literaire canon in kaart te brengen – zoveel mogelijk werd gemodelleerd naar de bevraging van 2002. Hier en daar werd de vraagstelling geactualiseerd of aangepast aan de veranderende doelgroep. Daarnaast werden enkele vragen toegevoegd die betrekking hebben op meer recente kwesties die inspelen op het actuele debat over de literaire canon, zoals de mate waarin canons al dan niet rekening moeten houden met gender- en culturele diversiteit.

Waar de canonenquête in 2002 alleen werd gehouden onder de leden van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde (299 respondenten), wilden we het debat dit keer op een inclusievere, bottom-up-manier voeren. Daarom zetten we deze enquête veel breder uit, in het hele Nederlandse taalgebied wereldwijd, en niet alleen gericht op academici maar ook op docenten, scholieren/studenten en

---

1 Met Nederlandstalige literatuur bedoelen we steeds literatuur die waar ook ter wereld oorspronkelijk in het Nederlands geschreven is.

andere lezers. Zo wilden we de verscheidenheid aan opvattingen over de (invulling van) de literaire canon in kaart brengen.

De enquête liep van mei tot juli 2022 en was een succes. (De technische realisatie van deze enquête werd verzorgd door KU Leuven.) In totaal werden zo'n 2000 formulieren volledig ingevuld door een gemêleerde groep respondenten.

Resultaten en reflectie

Uit de enquête, die door bijna 2000 lezers wereldwijd werd ingevuld, kwam *Max Havelaar* van Multatuli naar voren als het meest klassieke werk van de Nederlandstalige literatuur. Op ruime afstand volgden *Van den vos Reynaerde* en *De avonden* van Gerard Reve. In grote lijnen kwam de lijst van de honderd meest geciteerde auteurs en werken overeen met de resultaten van een gelijkaardige enquête die in 2002, maar dan alleen onder de leden van de Maatschappij voor Nederlandse Letterkunde, werd verspreid. Wel opvallend was dat vrouwelijke auteurs in de top-100 in vergelijking met 2002 in opmars zijn en dat ze vaker genoemd werden als 'ten onrechte vergeten'. Ook bleek er een toenemende belangstelling voor literatuur uit of over Indonesië, Suriname en de Caraïbische eilanden. Teksten en auteurs van vóór de Tweede Wereldoorlog leken daarentegen snel terrein te verliezen, net als poëzie. Bij Nederlandse lezers stonden Multatuli, Hermans en Reve bovenaan, Belgische respondenten hielden het bij Claus, Elsschot en Boon, terwijl overzees De Kom, Arion en McLeod werden genoemd.

De enquête peilde ook naar de plaats die de literaire canon in het onderwijs moet innemen, naar de plaats van jeugd- en kinderliteratuur, naar de gewenste omvang van een literaire canon en naar genres en auteurs die naar de mening van de respondenten ondergewaardeerd zijn. Opvallend daarbij was dat een overweldigende meerderheid (79,59%) vindt dat literaire klassiekers en literatuurgeschiedenis een plaats moeten hebben in alle richtingen van het secundair onderwijs.

De presentatie van de resultaten en de eerste reflectie daarop vonden plaats tijdens de Week van het Nederlands (1 t/m 8 oktober 2022), met de Nacht van de Canon in de KANTL als officieel openingsevenement (zie infra).

De volledige lijsten van titels en auteurs die tenminste drie keer genoemd werden, zijn te raadplegen via canonfestival.org.

Het startpunt voor diepgaandere reflectie was de rapportage die werd uitgewerkt door Lieke van Deinsen, Anthe Sevenants en Freek Van de Velde, met medewerking van Gitte Vertommen. In dit rapport (zie ook canonfestival.org) wordt

nader ingegaan op de socio-demografische samenstelling van de respondenten. Het hart van dit rapport is een analyse van de antwoorden op de verschillende vragen, waarbij ook wordt ingegaan op de verschillen tussen de respondenten: hebben oudere generaties andere opvattingen dan jongere? Getuigen vrouwen van een andere visie dan mannen? Vullen Vlamingen of mensen uit overzeese gebieden hun canon(s) anders in dan Nederlanders? Denken docenten Nederlands anders over het nut en de noodzaak van de literaire canon? Is er een verschil van mening tussen veellezers of mensen die wat minder vaak een boek lezen?

Deze enquête, die werd gepubliceerd via de website van het CTB, biedt enerzijds boeiende antwoorden op de gestelde vragen. Maar nog meer biedt de enquête stof tot nadenken en tot discussie.

In de weken na de bekendmaking volgde een opvallend kritische respons op de resultaten van de enquête, af en toe aangewakkerd door een te weinig genuanceerde berichtgeving of selectieve interpretatie van de cijfers. Niettemin zorgde dit debat, als een van de expliciete doelen van het project, ook voor stimulerende discussies.

Reacties in de pers en andere domeinen

De resultaten van de bevraging werden aan de hand van een grootschalige, internationale mediacampagne publiek gemaakt: in Vlaanderen door *De Morgen* en de VRT, in Nederland door *NRC* en de *Taalstaat*, in Curaçao en Bonaire door *Amigoe* en het *Antilliaans Dagblad*, in Suriname door *De Ware Tijd*.

Tekenend voor de reacties op de enquête was het evenement bij de Balie ‘Lezen zonder genderbril – Over vrouwen in de nieuwe literaire canon, of het gebrek daaraan’, dat op 2 oktober door deBuren, Fixdit en de KANTL op poten werd gezet: voor- en tegenstanders van de literaire canon, waaronder Nicolas Leus van de KANTL, gingen daarbij in debat over thema’s als representatie en canonicisering.

Kort daarop, op 7 oktober, vond ook een debatmiddag over de resultaten plaats in de KB in Den Haag. Onder de vakkundige leiding van KANTL-erlid Frits van Oostrom gaven experts vanuit verschillende perspectieven een eerste reactie op de resultaten van deze enquête en gingen ze hierover met het publiek in debat. Wat betekenen de uitkomsten voor onderwijspraktijk en leesbevordering? En hoe vindt de canon de weg naar de lezer via uitgeverijen, digitalisering en musea? Samen met de publicatie van de lezingen op neerlandistiek.nl zorgde ook

deze debatmiddag voor behoorlijk wat aandacht en discussie, met verschillende reacties en opiniestukken als gevolg.

Uit de lijst aan onderwerpen die op het programma stonden, zal eind 2023–begin 2024 – aan het eind van dit mooie canonfestivaljaar – een tweede reflectiemoment plaatsvinden, een wetenschappelijk colloquium in de KANTL met daarbij aandacht voor het historisch en modern letterkundig en internationaal perspectief, docentenopleidingen en eindtermen, onderwijspraktijk, lesmethoden, jeugdliteraire perspectieven en andere inzichten uit het uitgeverswezen, digitalisering en musealisering.

Samengevat

Met de lancering van de canonenquête slaagden we erin een tweedelig doel te bereiken: enerzijds om het debat over de canon te stimuleren en anderzijds om een platform te bieden waardoor we het gezamenlijk literair erfgoed grootser kunnen vieren.

6.2.6 DE NACHT VAN DE CANON (30 SEPTEMBER 2022)

Tijdens de tweede NACHT VAN DE CANON werd het imposante Academiegebouw weer het feeërieke decor van een verrassend literair-muzikaal feest. Schrijvers, muzikanten en andere performers palmden het gebouw in en brachten zowel eigen werk als interpretaties van de literaire klassiekers. Christophe Vekeman leidde het geheel in goede banen.

Aan het begin van de Nacht werd meteen ook de Week van het Nederlands officieel op gang getrapt. Ambassadeurs Joost Oomen en Raf Njotea kozen voor het thema ‘schoonheid in de Nederlandse taal’ en reflecteerden in hun openingsperformance over wat een tekst nu eigenlijk tot een goede tekst maakt.

Daarna barstte de nacht los met optredens van Delphine Lecompte, Maud Vanhauwaert, Gerard Herman, Ibe Rossel, Keyvan Shahbazi, Jonas Bruyneel, Sylvie Marie en David Troch en uiteraard ook de ceremoniemeester zelf, Christophe Vekeman.

Op het muzikale programma stonden ook enkele klinkende namen: IKRAAAN bezong diep in de nacht haar donkerste schaduwzijde; Les Âmes Perdues bracht een nieuwstedelijke update van het *Antwerps Liedboek*; Sophia Ammann zong onder meer liederen van de literaire bard Leonard Cohen. In de tapijtenzaal ontmoetten Orphan Fairytale en Sadig El Gibril elkaar, alsook de schrijvers. Douglas Firs (solo) zalfde ten slotte de zielen alvorens de lichten te doven.

In de Verdwaalzaal werden canonieke tekstfragmenten in beeld en geluid vertaald.

Man van nagenoeg alles, Jonas Bruyneel, cureerde zichzelf in de Torenkamer, misschien wel de intiemste concertzaal van het land. Leden van PEN Vlaanderen lazen dan weer voor uit het adembenemende autobiografische debuut *De Amerikaan van Karadj* van Keyvan Shahbazi.

In het feestelijke Rode Salon kon tegelijkertijd druk gedebatteerd worden over de resultaten van de Canonenquête, die op de Nacht voor het eerst aan het publiek werden bekendgemaakt.

6.2.7 PASSE-PARTOUT

Hoe breng je verschillende gemeenschappen samen rond poëtisch literair erfgoed?

Door de universele kracht van de muziek! Dat is het uitgangspunt van een meerjarige samenwerking van De Centrale, Poëziecentrum en de KANTL rond het op muziek zetten van canonpoëzie. Muzikanten uit zes verschillende Gentse taalgroepen worden geëngageerd om een veeltalige selectie literaire klassiekers op muziek te zetten. Gedurende drie jaar wordt een traject doorlopen waarbij we, in een context van evenwaardigheid, mekaars poëzie leren kennen, keuzes maken, teksten vertalen, muziek componeren, opnames maken en podia beklimmen. De Nederlandstalige literaire canon wordt zo onderdeel van een grensoverschrijdende literaire traditie. Het resultaat wordt een muzikaal-literaire kruisbestuiving.

Na het finetunen van de taakverdeling en de begroting door de partners werd in de loop van najaar 2022 aan verschillende muzikanten met diverse achtergronden gevraagd of ze bereid zouden zijn om mee in het Passe-partout-project te stappen. Vervolgens maakten we kennis met de artiesten en kregen we een beeld van wat zij in hun moedertaal als poëtisch of canoniek beschouwen. Tijdens die inspirerende ontmoetingssessies in de KANTL leerden we zo niet alleen samen ontdekken hoezeer opvattingen over poëzie kunnen verschillen afhankelijk van een bepaalde culturele achtergrond, maar vooral ook hoe universeel de kracht en thema's van poëzie niettemin kunnen zijn.

Tijdens een kennismakingspresentatie over de Nederlandstalige poëzie grastuinde Carl De Strycker van Poëziecentrum door de KANTL-canon en toetste een gevarieerde selectie gedichten af bij de artiesten. Iedere artiest had aan het eind van de sessie een uitgesproken voorliefde voor een bepaald gedicht in het Nederlands dat goed aansluit bij de canonieke exponent die de artiesten uit hun eigen moedertaal naar voren schoven.

De komende twee jaar worden de gedichten op muziek gezet en vervolgens opgevoerd.

Hoofdstuk 7. Leesoffensief

7.1 HET LEESFONDS

7.1.1 ACHTERGROND

Binnen het kader van het Vlaamse Leesoffensief, waarmee de Vlaamse regering een antwoord probeert te bieden op de uitdagingen die de dalende leesvaardigheid van Vlaamse kinderen en jongeren met zich meebrengt, kreeg de KANTL in 2022 het mandaat om als voortrekker/pionier op te treden bij de oprichting van een Leesfonds, dat de ontleding moet tegengaan. Individuele burgers, geëngageerde bedrijven en verenigingen/organisaties zullen worden opgeroepen om donaties te doen of leesbevorderende projecten op te zetten (inzetten op kwaliteitsvolle leesomgevingen, stimuleren van een leesbeleid op school). Het Leesfonds wil een breed appel doen naar de maatschappij, vanuit de overtuiging dat de beheersing van een rijke Nederlandse taal in het algemeen en leesvaardigheid in het bijzonder essentieel zijn in functie van leerwinst en emancipatie.

De opdracht was tweeledig: een structuur opzetten die de levensvatbaarheid van het initiatief in de toekomst moet verzekeren, en een eerste ‘pilotproject’ lanceren dat een breed appel doet op de samenleving.

Om deze ambitie te verwezenlijken werden twee nieuwe personeelsleden tijdelijk aangeworven: André Vandorpe (0,8 vte) als coördinator van het Leesfonds, en Martijn Dentant (0,3 vte) als projectmedewerker.

7.1.2 OPSTART STRUCTUUR

Om het Leesfonds in goede banen te leiden werd een voorlopige structuur opgezet. Luc Devoldere nam (als ondervoorzitter van de Academie) de rol op van voorzitter. Twee organen werden in het leven geroepen:

- een Adviesraad, waarin Iedereen Leest, de Vlaamse Overheid, en de Vlaamse cultuurfondsen (Masereelfonds, Willemsfonds, Cultuurlab, Vermeylenfonds, Davidsfonds) vertegenwoordigd zijn. De rol van de Adviesraad werd omschreven als: ‘De leden van de Adviesraad geven inhoudelijk advies bij de keuze en het afbakenen van de projectvoorstellen. Ze beoordelen/evalueren de projecten van het Leesfonds en formuleren een advies m.b.t. de toekenning van de gegenereerde middelen. Zij zorgen ervoor dat er geen overlap is

met reeds bestaande of reeds gesubsidieerde initiatieven, en doen suggesties voor partnerschappen. De beoordeling gebeurt op basis van enkele vooraf bepaalde criteria’;

- een Stuurgroep, waarin Iedereen Leest, de Taalunie, de Vlaamse Overheid en de Vlaamse Jeugdraad vertegenwoordigd zijn. De rol van de Stuurgroep werd als volgt vastgelegd: ‘De Stuurgroep is een lichte en wendbare constructie die het Leesfonds trekt, als een “dagelijks bestuur”. De stuurgroep zal zich vooral buigen over de te hanteren strategie, onder andere m.b.t. fondsenwerving, de mediastrategie, de administratieve en juridische aspecten inzake de oprichting van een fonds, en het uittekenen van de focus/missie.’

De leden van de Stuurgroep hebben de rol van het Leesfonds omschreven aan de hand van de volgende definities:

De missie: ‘Het Leesfonds wil burgers, bedrijven en verenigingen/organisaties oproepen om bij te dragen aan leesbevorderingsinitiatieven door middel van donaties of op een andere wijze. Het richt zich met zijn project(en) in het bijzonder op kinderen en jongeren. Het Leesfonds kadert binnen het Leesoffensief en opereert in de schoot van de KANTL als aanvulling op het institutionele Nederlandstalige letteren- en leesbevorderingsbeleid in Vlaanderen’;

De visie: ‘Het Leesfonds wil de leescompetentie in Vlaanderen versterken door middel van innovatieve, duurzame en impactrijke projecten die de doorgaande leeslijn ondersteunen. Het wil zoveel mogelijk jongeren helpen uitgroeien tot gemotiveerde, taalvaardige en literair competente volwassenen die ten volle kunnen deelnemen aan onze samenleving. Zo draagt het Leesfonds bij aan een sterke, rijke en inspirerende Nederlandstalige leescultuur.

Zowel de Adviesraad als de Stuurgroep hebben in 2022 op regelmatige basis vergaderd om de krijtlijnen voor de nieuwe organisatie uit te zetten. Voor de Adviesraad was dat 28 juni en 19 augustus, voor de Stuurgroep op 6 juni, 14 juli en 11 oktober.

Om het Leesfonds verder vorm te geven werden ook de volgende acties verwezenlijkt:

- verkennende gesprekken met diverse partners uit het literaire veld en potentiële donateurs;
- de ontwikkeling van een logo en visuele identiteit;
- het opzetten van een website (www.leesfonds.be);
- het opzetten van een donatieplatform (leesfonds.mijngift.be);
- diverse communicatie-initiatieven: schrijven en ontwerpen van sponsordossiers- en ander printmateriaal, productie van een promofilmje op Kanaal Z,

aanwezigheid op verschillende literaire evenementen, opstart socialemedia-campagne.

Tussendoor werden er ook antwoorden geformuleerd op parlementaire vragen over het Leesfonds en werden voortgangsverslagen ingediend.

7.1.3 HET PILOOTPROJECT ‘ELK KIND EEN BOEK’

In 2022 werd een eerste Leesfondsproject gelanceerd met de baseline ‘Elk kind een boek’. Daarmee probeert het een dominosteentje te zijn in de versterking van de Nederlandstalige leescultuur in Vlaanderen en Brussel. Het Leesfonds doet dat door met donaties en sponsoring van individuen en bedrijven boekenpakketten aan te schaffen, en op die manier de talloze bestaande leesbevorderingsinitiatieven in Vlaanderen in natura een hart onder de riem te steken.

In november 2022 werd een oproep gelanceerd waarmee organisaties werden aangespoord om een projectvoorstel in te dienen. De respons was overweldigend: 458 initiatieven uit heel Vlaanderen dienden een aanvraag in; in totaal ging het om (naar schatting) 30.000 aangevraagde boeken voor een totaalbedrag van €600.000. De overgrote meerderheid van de aanvragers waren scholen, maar ook organisaties die zich buiten de educatieve sector bevonden (uit sectoren als jeugd, zorg en lokale besturen, bijvoorbeeld), vonden de weg naar het Leesfonds.

Om aan deze massale interesse tegemoet te kunnen komen, zette het Leesfonds een grootschalige campagne op. De volgende initiatieven zijn in gang gezet:

- opstart van een socialemediacampagne in samenwerking met communicatiebureau MonkeyProof om de naamsbekendheid bij het grote publiek te vergroten;
- opmaak en verspreiding van drukwerk voor diverse publieken;
- opdeling van de aanvragen in regioclusters, om grote donateurs makkelijker te kunnen benaderen.

De focus zal vooral op grote donateurs komen te liggen, die persoonlijk benaderd zullen worden door coördinator-fondsenwerver André Vandorpe. Het Leesfonds hoopt in het voorjaar van 2023 alvast een eerste groep aanvragen te kunnen honoreren. Eind 2022 werd in ieder geval een dossier ingediend bij de subsidiërende overheid om een verlenging van het project na april 2023 te verzekeren.

7.2 HET LEESOFFENSIEF

7.2.1 ACHTERGROND

In het kader van het Vlaamse Leesoffensief ontving de KANTL in 2022 een bijkomende subsidie om haar educatief aanbod rond de literaire canon en literair erfgoed uit te breiden. In het bijzonder is er nood aan geschikt dynamisch lesmateriaal voor de leeftijdsgroep die het volgens de PISA-resultaten steeds moeilijker heeft met begrijpend lezen en leesmotivatie (namelijk leerlingen uit de tweede en derde graad van het secundair onderwijs), meer specifiek de richtingen dubbele finaliteit en arbeidsmarkt (het vroegere TSO en BSO).

Om dit leesbevorderingsproject mee vorm te geven en uit te werken, stelde de KANTL in april 2022 educatief medewerker Martijn Dentant (0,4 vte) aan. De focus van het project, dat de projectnaam ‘De Samenlezing’ kreeg, kwam vrij letterlijk op het ‘samen lezen’ van verhalen te liggen, waarbij de leerkracht voorleest en de leerlingen uitnodigt tot gesprekken over hun eigen mening en ervaringen. De voordelen van voorlezen als werkvorm in het secundair onderwijs (in het bijzonder voor leerlingen met dyslexie of een andere thuistaal) zijn legio. Bovendien krijgt lezen van literatuur op deze manier weer een sociaal karakter.

Deze methodiek sluit goed aan bij de vernieuwde leerplannen voor de doelgroep, waarin het lezen van literatuur op een ‘belevende manier’ is opgenomen, en de leerkracht daarbij veel vrijheid krijgt. Anderzijds is het materiaal door zijn open karakter ook heel geschikt om in te zetten in een doorstroomcontext.

7.2.2 DE LEERMIDDELEN

Voor het eerste werkingsjaar werd beslist om materiaal te voorzien voor vijf canonwerken en dat aanbod in de toekomst verder uit te breiden. De keuze viel op *Lucifer*, *Beatrijs*, *Van den vos Reynaerde*, *Titaantjes*, en de verhalen ‘De Japanse Steenhouwer’ en ‘Saïdjah en Adinda’ uit *Max Havelaar* – teksten die elk een duidelijke verhaalstructuur hebben, mogelijkheid bieden tot morele discussies, kort genoeg zijn, en toch volledig anders zijn van karakter (en waar geen auteursrechten meer op rusten).

Voor de meeste van de gekozen verhalen werd een geschikte bewerking of heruitgave gezocht. De leermiddelen bevatten elk een leestekst om te downloaden en voor te lezen, met op geregelde momenten prikkelende vragen om discussies uit te lokken, en suggesties voor creatief schrijven. Naast deze boekjes wordt

ook een didactische gids ontwikkeld met een verantwoording van de aanpak en praktische tips om de leermiddelen in te zetten in een klascontext.

Om voorlezen als didactische werkvorm te promoten ging de KANTL een samenwerking aan met professioneel verhalenvertelster (en oud-BSO-leerkracht) Evi Rosier. Zij ontwikkelde een reeks korte en praktische filmpjes met tips voor leerkrachten om hun voorleeskunsten naar een hoger niveau te tillen. Het leermateriaal werd verder ook getest in de klas, en diverse leerkrachten en andere onderwijsprofessionals werden aangesproken om hun feedback te geven.

In 2023 zullen de leermiddelen en de inspiratiegids worden verspreid via de nieuwe website www.litterairecanonindeklas.be, die in samenwerking met het Gentse webbureau Glue (dat ook de andere KANTL-sites heeft gemaakt) werd opgemaakt. De website vormt een tegenhanger bij de bestaande canonsite. Het materiaal zal ook voorgesteld worden op inspiratiedagen voor het onderwijs, en verspreid worden via het netwerk van de KANTL, de pedagogische begeleidingsdiensten, en vakbladen voor leerkrachten Nederlands.

Het is bovendien de ambitie van de KANTL om elk jaar minstens één canonleermiddel volgens deze voorleesmethode aan de website toe te voegen.

Hoofdstuk 8.

Dienstverlening voor derden

8.1 BOEKPRESENTATIES

Het lezerscollectief, *Zolang we maar samen kunnen reizen* (17 november 2022)

In navolging van *Lees de lijnen in mijn hand* presenteerden Het Lezerscollectief en Poëziecentrum opnieuw een bloemlezing met bijzondere gedichten. Penelope Deltour fleurde de bloemlezing op met sfeervolle tekeningen. Op donderdag 17 november 2022 presenteerde Jürgen Pieters de bloemlezing in de KANTL en ging hij in gesprek met de redactie en de partners van het project. Dichters Marc Tritsmans en Mustafa Kör lazen voor. Initiatiefnemer Dirk Terryn van Het Lezerscollectief gaf uitleg over de samenwerking met uitgever Poëziecentrum en over het project Jouw verhaal telt. Em. Prof. Dr. Godelieve Laureys (Orde van den Prince) sloot af.

Patrick Lateur (red.), *Waarde Meester, Beste Guido. Brieven aan Guido Gezelle* (26 november 2022)

Guido Gezelle heeft duizenden brieven geschreven en ontvangen – van familie, vrienden, geestelijken, taalkundigen en van mensen met een verzoek. Het Guido Gezellegenootschap en redacteur Patrick Lateur nodigden twaalf auteurs uit om Gezelle een brief te schrijven met als uitgangspunt een van zijn brieven of gedichten. Hoe ver of hoe dicht staan zij bij de dichter? Is hij een verre kennis of een verwante ziel? De nieuwe publicatie werd voorgesteld tijdens de studiedag ‘Taalbroeders’ van het Guido Gezellegenootschap op 26 november in de KANTL.

8.2 ZAALGEBRUIK DOOR DERDEN

Een belangrijk aspect van de KANTL-werking is de zaalwerking voor derden, wat inhoudt dat de KANTL haar zalen ter beschikking stelt voor culturele en wetenschappelijke organisaties waarvan de werking aansluit bij de werking van

de Academie. De tabel hieronder vormt een overzicht van de activiteiten waarvoor de KANTL haar zalen ter beschikking stelde en de evenementen waarbij de KANTL als co-organisator optrad. Ook de regelmatig terugkerende activiteiten werden opgenomen in de lijst.

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling...)	Activiteit
1	21 januari	De Taalunie	Vergadering
2	28 januari 2022	Murat Kolcu	Boekvoorstelling <i>Vlaamse gedichten uit het verleden naar het Turks van het heden</i> , Murat Kolcu
3	17 februari 2022	Uitgeverij De Bezige Bij, Poëziecentrum, in samenwerking met de KANTL	Boekvoorstelling <i>De bijendans</i> , <i>Paul Demets</i>
4	25 februari 2022	Gents Kunstenoverleg	Vergadering ‘Lerend netwerk diversiteit’
5	2 maart 2022	Contactgroep 19de eeuw Dr. F.A. Snellaertcomité	Vergadering
6	4 maart 2022	UGent / Vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap	Workshop ‘Tractatus-Logico-Philosophicus’
7	23 maart, 27 april en 25 mei 2022	Murat Kolcu	Nederlands-Turkse poëzieworkshop voor kinderen
8	6 mei 2022	UGent / Vakgroep Politieke Wetenschappen	Seminarie
9	11-13 mei 2022	UGent / Centrum voor Logica en Wetenschaps- filosofie	Workshop ‘Mathematics as/in Science’
10	17 mei 2022	UGent / Vakgroep ELIS- CMST	Vergadering Europese trajectvergadering
11	7 juni 2022	UGent, Taalunie, Gents Afrika Platform, Literatuur Vlaanderen en de Vlaams-Zuid-Afrikaanse Vereniging, in samenwerking met de KANTL	Nocturne ‘ <i>Het Verdriet</i> in vertaling. Literaire dialogen tussen het Nederlands en het Afrikaans’, een initiatief van Yves T’Sjoen

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling...)	Activiteit
12	23 juni 2022	De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie (KCTD) en de KANTL	2 Boekvoorstellingen: <i>De Vlaamse Gemeentenamen – Verklarend Woordenboek (DVG)</i> , Frans Debrabandere & <i>Antroponymie van Noordwest-Europa tot de twaalfde eeuw. Deel I: Vorm en betekenis van de namen</i> , Jozef van Loon
13	1 juli 2022	UGent / Centrum voor Logica en Wetenschapsfilosofie	Workshop ‘Method Matters: Empirical Research in Philosophy of Science in Practice’
14	6 augustus 2022	Rauw en Onbesproken	Video-opname ‘muziekclip’
15	10 september 2022	PEN-Vlaanderen	Vergadering
16	22 september 2022	UGent / Vakgroep Recht en Criminologie	Boekvoorstelling <i>Clarifying the Past: Understanding Historical Commissions in Conflicted and Divided Societies</i> , Cira Palli-Aspero
17	25 september 2022	UGent / Vakgroep Volksgezondheid en Eerstelijnszorg	Workshop ‘EFPC 2022 – Integrated Community Care’
17	14 oktober 2022	Gent Kunstenoverleg	Vergadering
18	15 oktober 2022	Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis (KZM)	Vergadering
19	22 oktober 2022	Alla Jbour, vzw Levant	Vergadering
20	26 oktober 2022	Contactgroep 19 ^{de} eeuw Dr. F.A. Snellaertcomité	Vergadering
21	27 oktober 2022	UGent / Centrum voor Logica en Wetenschapsfilosofie	Workshop ‘LHPS research day’
22	17 november 2022	Het Lezerscollectief en Poëziecentrum	Boekvoorstelling <i>Zolang we maar samen kunnen reizen</i> , Het lezerscollectief

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling...)	Activiteit
23	18 november 2022	Taal en Tongval	Jaarlijks colloquium
24	26 november 2022	Het Gezellegenootschap, het Gezellearchief en de KANTL, in samenwer- king met de Openbare Bibliotheek Brugge	Studiedag ‘Taalbroeders - studiedag over Guido Gezelle’ Boekvoorstelling <i>Waarde Meester; Beste Guido. Brieven aan Guido Gezelle</i>
25	3 december 2022	Bond van Gentse Germanisten	Jaarvergadering
26	4 december 2022	CM Urban Walk Series	Wandeling
27	17 december 2022	Studenten Hogeschool Artevelde	Eindwerk ‘Bagger: inspiratie- markt’
	door het jaar	Universiteit Gent	3 doctoraatsverdedigingen
	door het jaar	Litteraire Tafel Gent	10 bijeenkomsten
	door het jaar	Gentse Gidsen	1 rondleiding
	door het jaar	Historische Talen	21 bijeenkomsten

Hoofdstuk 9.

Berichten, toespraken en standpunten

9.1 LEVENSBERICHTEN EN IN MEMORIAMS

9.1.1 IN MEMORIAM PAUL HADERMANN (10 NOVEMBER 1931 – 5 MAART 2022)

Het in memoriam voor Paul Hadermann, die Willem Van Eeghem op 7 mei 1975 als gewoon lid opvolgde, werd uitgesproken door Luc Devoldere, op de ledenvergadering van 16 maart 2022.

Een geboren essayist. Necrologie Paul Hadermann (1931-2022)

Op 26 november 1975 werd Paul Hadermann, wonend in de Drève des Châtaigniers, Domaine de La Motte in Bousval, Waals-Brabant – sommige adressen doen dromen –, geïnstalleerd als lid van deze Academie, samen met de in 2009 gestorven Christine D’haen. Hij werd in een brief van 11 juni, geschreven door vaste secretaris Maurice Gilliams, verzocht traditiegetrouw hulde te brengen aan zijn voorganger in dit genootschap, wijlen de heer Dr. Willem Van Eeghem. Jean Weisgerber, bij wie Hadermann zijn licentieverhandeling in het begin van de jaren 1950 had gemaakt, en die een geestverwant en een vriend was geworden, begroette hem die 26 november 1975 in deze eigenste zaal. Het was de dag nadat Suriname onafhankelijk was geworden en het Iers Republikeins Leger in het Verenigd Koninkrijk buiten de wet werd gesteld. Het was de dag dat de cultfilm *The Rocky Horror Picture Show* in Amerika uitkwam. De dag nadat Hadermann verkozen werd in de Academie, dat was op 17 april 1975, waren de Rode Khmer overigens Pnom Penh binnengemarcheerd. En op het einde van die maand april 1975 verlieten de laatste, volgestouwde helikopters het dak van de Amerikaanse ambassade in Saigon. U herinnert zich nog de wanhopige uitgestrekte handen van de achterblijvers. Met deze feiten wil ik overigens alleen die jaren 1970 oproepen.

Maar over die licentieverhandeling gesproken: in 1956 werd ze bekroond door de Commissie van de Universitaire Wedstrijd. Herman Teirlinck die de vergadering voorzat wees er toen op dat de jury bij uitzondering te doen had met ‘een geboren essayist’. Een complement dat kan tellen. Met die verhandeling was ook Paul van Ostaijen in het leven en het werk van Hadermann binnengekomen.

Het toeval wilde dat in 1952 de door Gerrit Borgers bezorgde eerste twee delen van het *Verzameld Werk* waren verschenen: de student eerste licentie Germaanse filologie aan de ULB/VUB had zijn onderwerp. Een meer dan gelukkig toeval.

Zijn dissertatie uit 1970, *Het vuur in de verte*, behandelde dan ook de kunstopvattingen van Van Ostaijen ‘in het licht van de Europese avant-garde’. Hadermann zou uiteindelijk altijd terugkeren naar die ongemeen boeiende periode van het begin van de twintigste eeuw in Europa. En Van Ostaijen bleef een van de caleidoscopen voor hem om die periode telkens anders te bekijken.

De eerste stukken die ik van Hadermann las – ik zal het maar bekennen – waren stukken die hij voor de bladen van *Ons Erfdeel* heeft geschreven. Ik las die toen ik in 1996 voor *Ons Erfdeel* ging werken. Het waren in elk geval fundamentele stukken: in *Ons Erfdeel* zelf schreef Hadermann in 1981 over het grotesk panopticum van de dichter, in het eerste nummer van *The Low Countries* uit 1994 over zijn *Poetic Evolution*, een heldere synthese; in *Septentrion* onder andere over Van Ostaijen als pionier van de avant-garde (1986) en over de verhouding tussen de Vlaamse dichter en Apollinaire (1979): ze hebben elkaar nooit ontmoet, zegt Hadermann al in de eerste zin, terwijl we ook zeker weten dat de Franse dichter nooit van zijn Vlaamse collega heeft gehoord. Maar die laatste is door Apollinaire sterk bepaald op formeel vlak: ‘l’affinité qui existe entre de nombreux vers posthumes de Van Ostaijen et “La Dame” (sc. d’Apollinaire, L.D.), par exemple, réside dans cette apparente facilité, dans la légèreté du ton – cachant souvent le pessimisme du fond –, dans la musicalité discrète et l’achèvement parfait de la forme.’ Hadermann sluit zijn stuk af met het mooie beeld dat Apollinaire Van Ostaijen getoond heeft, wat een motor was ‘au moment où il s’apprêtait à prendre en quelques virages spectaculaires la route des sommets.’ Dat las ik in 1996.

In datzelfde jaar verzamelden Michel Bartosik, Michel Dupuis en Jean Weisgerber bij de 65ste verjaardag van Hadermann zijn belangrijkste opstellen. Deze Academie gaf de bundel, *Paul Van Ostaijen en de kunst van zijn tijd*, uit in 1997. Het opstel over Paul van Ostaijen en Floris Jaspers in die bundel begint Hadermann zo: ‘Het kon niet anders, of de essentieel dynamische, rusteloze persoonlijkheid van Van Ostaijen moest geboeid worden door de totale omwenteling die, naast de literatuur, ook de beeldende kunst doormaakte tijdens het eerste kwart van de twintigste eeuw, waarmee grosso modo zijn eigen levensjaren samenvielen: 1896-1928. Het woord ‘omwenteling’ is daarbij niet te sterk, want nooit voordien brak een avant-garde zo radicaal en zo systematisch met traditie en conventie als het futurisme, het kubisme, het expressionisme en wat later het dadaïsme dat deden, voornamelijk vanuit Italië, Rusland, Frankrijk en Duitsland.’ Wij blijven met enige verbijstering en heimwee kijken – als we willen aannemen dat we heimwee kunnen voelen naar iets wat we zelf alleen van horen

zeggen kennen – naar die periode, toen ook de Vlaamse beweging aansluiting had bij het nieuwe dat bruiste.

In een Engels opstel ‘Paul Van Ostaijen and *Der Sturm*’ beschrijft Hadermann helder en precies hoe het humanitaire expressionisme van de dichter schipbreuk leed na de oorlog en hoe hij in het verscheurde Berlijn van die jaren genas van het pathos en ophield boodschappen te brengen aan de mensheid. Uiteindelijk zou hij ook het dadaïstisch nihilisme overstijgen door een lyriek van het zuivere woord na te streven, het ego tussen haakjes te zetten en een poëzie van de vorm, van het ‘lyrisch object’ te belijden.

Maar het sleutelopstel in de bundeling van 1997 blijft het kloeke essay aan het begin ervan, ‘De modernistische doorbraak in Vlaanderen’. Hadermann schetst hier eerst het internationale klimaat, de zeitgeist, gaat dan in op de vele nieuwe tijdschriften die in Vlaanderen aan het begin van de twintigste eeuw de kop opsteken, en bespreekt vervolgens de hoofdfiguren van de vernieuwing: Van Ostaijen natuurlijk, Gaston Burssens, Wies Moens en Victor J. Brunclair. Uiteindelijk komen ook de verwante figuren aan bod, waaronder de meteor Seuphor. In zijn evaluatie roept hij – *noblesse oblige* – Van Ostaijen uit tot de grootste Vlaamse dichter van zijn generatie, en hij citeert de voormalige vaste secretaris van deze Academie, Maurice Gilliams: ‘De poëzie van Paul Van Ostaijen lijkt in zichzelf toegevouwen, zoals een viervleugelig insect waarvan het wonder eerst in zijn vlucht te vermoeden is: het blijft aan zijn eigen onvoorziene stilstanden in de ruimte hangen, en even plotseling schiet het naar voren uit zijn eigen zwaarte van smaragd.’

Dit essay, ‘De modernistische doorbraak in Vlaanderen’, is een referentiestuk. Ik moet u zeggen dat de acht bladzijden gewijd aan Wies Moens voor mij een openbaring waren in de evenwichtigheid van het oordeel dat hier gezocht en gevonden wordt. Ik beken ook graag dat Brunclair voor mij een ontdekking was. In ‘Weg met de Blauwvoeterij’ schrijft hij in 1921 in het tijdschrift *Opstanding*, aansturend volgens Hadermann ‘op politisering, democratisering en socialisering van de Vlaamse beweging in internationaal verband’, deze verfrissende zin: ‘Te lang is het Vlaamse volk geleid geworden door liefhebbers in Germaanse filologie.’ Even verfrissend is deze zin van Brunclair uit *Het Heilige Handvest* (1937): ‘Evenzoo onzinnig als het zijn zou omeletten te eischen van een hoen, evenzoo onzinnig is het, van een kunstenaar te eischen dat hij zich zou inspannen om andere dan zuivere esthetische functies te vervullen in onze samenleving.’ In hetzelfde essay was Brunclair nochtans opgekomen tegen Mussolini, Hitler, Stalin, ‘regimebouwers door bloedstorting’. Hadermann besluit zijn portret van deze eigenzinnige auteur laconiek: ‘Hij stierf in een Duits concentratiekamp (Lagelund, Sleeswijk-Holstein, 1944).’

Het essay 'L'art cubiste et la littérature' is dan weer een indrukwekkende en gedetailleerde schets van de contacten tussen schilders en schrijvers aan het begin van de twintigste eeuw. Hadermann beschrijft het landschap dat Parijs heette, de bistrotts en cafés, de trilling die in de lucht hing: 'Les conversations volontiers nocturnes, éthyliques, passionnées, querelleuses – on en venait parfois aux mains –, cordialement médisantes, témoignaient d'une foi dans l'avenir et d'une joie de vivre dans le présent qui devaient oblitérer pour d'aucuns les circonstances précaires de la vie quotidienne, les poêles glacés, les ventres creux, les appartements en forme de placard. "Tout ce qui se passait était mouvement et passion", dira plus tard Ribemont-Dessaignes en se souvenant de ces années dans son nostalgique *Déjà jadis*.' Gesprekken liefst 's nachts, vol alcohol en passie, rellerig (het kwam soms tot een handgemeen), roddelziek op een hartelijke manier: het getuigde allemaal van een geloof in de toekomst en een levenslust in het heden, die voor sommigen de precaire omstandigheden van het dagelijkse leven – de koude kachels, de holle magen, de kamers niet groter dan een wandkast – moesten doen vergeten...

Hadermann kon schrijven, zoveel is duidelijk. Een voorbeeldig opstel over het dionysische in Van Ostaijens poëzie begint zo: 'Uit Paul van Ostaijens dichtbundels komen van alle kanten ritmen en klanken op u aangewaaid. Sirenen en rinkelende bellen lokken er naar de bonte schittering van de *Music-Hall* (1916). Het "*klamme kleppen*" van kerkklokken doorscheurt het mistgordijn van de stad. Liedjes worden gezongen door dronkaards of bedrogen minnaars. Een danseresje zingt in het Spaans en kleppert met de kastanjetten. De mensen op de straat luisteren naar het "*getrappel*" van vrolijke pianoklanken uit een open raam. Een orkestrion of een harmonika snikt ergens in een achterbuurt.' Als *captatio* kan dat tellen.

Hij citeert in datzelfde opstel een fragment uit Van Ostaijens *Marsj van de hete Zomer* en laat daar naadloos dit op aansluiten: 'Hinnikende merries en huppelende veulens, kamelen, dorstige honden, weelderige vruchten, jubelende bomen, springende huizen, orgels en bazuinen, zonnescherven, krekels, krijsende kinderen, blote warmbloedige vrouwen: het is alsof de stoet van Dionysos zelf voorbijtrekt, zoals de oude Grieken hem uit het Oosten zagen aanrukken, of zoals Ptolemaeus II hem in Alexandrië reconstrueerde in een weelde van hoge wagens vol schatten uit Indië en Arabië terwijl in plechtige staatsie de oerfallus werd rondgedragen.' Mooi is hoe Hadermann eerst de mythe oproept, en dan de reconstructie die men er in het hellenistische Egypte onder de Ptolemaeën van maakt. Een sterke en precieze evocatie.

Maar Hadermann kan ook intrigerend een essay afsluiten. In 'Over Paul Van Ostaijen en Floris Jaspers' stelt hij op het einde de vraag waarom de dichter zo lang

gewacht heeft om een overwegend negatief oordeel te vellen over zijn vriend Jaspers. Hij kan alleen met drie gissingen antwoorden. De laatste gissing legt hij in het veeleisende karakter van de dichter: ‘In 1925 heeft Van Ostaijen pas sedert een paar jaar zijn eigen formele problemen als dichter opgelost. Hij is nu eindelijk vrij van “alle manier” en heeft zich “gevonden”. Eerst op dat ogenblik, en vanuit zijn nieuw verworven standpunt, geeft hij zich het recht, of stelt hij zich tot plicht, zijn wapenbroeder in het openbaar te wijzen op een euvel waarmee hijzelf zo lang te kampen had: te veel “manieren”, een te grote variëteit. Maar... was dat wel een euvel?’

Dames en heren, ik zie geen euvel in deze essays. Ze zijn helder, gedegen, goed geschreven door een voorbeeldig filoloog en criticus, een beslagen comparatist, die niet alleen literaire stromingen onderzoekt, maar ook verbanden legt met andere kunsten, vooral de beeldende kunst en de muziek. *Wechselfeitige Erhellung der Künste*? De auteur brengt ze met een schijnbare vanzelfsprekendheid in praktijk, en dat met een grote eruditie die nooit zwaarte wordt. Hadermann is inderdaad een geboren essayist, in het Nederlands en het Frans dan nog.

Nog dit: een Van Ostaijen-kenner van de jonge generatie zei me onlangs dat hij Hadermann ontegensprekelijk de grootste Van Ostaijen-kenner van zijn generatie vond en hij voegde eraan toe dat Hadermann heel genereus kon leven met nieuwe benaderingen van het oeuvre, omdat hij beseftte dat een nieuwe generatie met andere benaderingen, perspectieven, paradigma's komt. Genereus. Het is een compliment dat kan tellen.

9.2 OPENINGSTOESPRAAK VAN LEEN VAN DIJCK, VOORZITTER, 19 JANUARI 2022

Waarde collega's, goede vrienden,

Een terugblik op het voorbije jaar leert ons dat het alweer geen ‘normaal’ vergaderjaar is geworden. Maar: we hebben leren zoomen! Op 20 januari 2021 hebben we onze eerste online-vergadering gehouden. We zaten met het toenmalige bestuur in de tapijtenzaal en spraken jullie toe via onze individuele schermpjes. Op die manier hebben we toch een aantal vergaderingen kunnen houden, met boeiende lezingen van Dirk De Geest, Jacques van Keymeulen, Philippe Noble en Frank Willaert. De respons daarop van de leden thuis was hartverwarmend. In juni hebben we onze eerste vergadering live in de KANTL gehouden: dat was een blij en feestelijk weerzien. Drie nieuwe leden werden officieel geïnstalleerd. Dirk De Geest verwelkomde Lut Missinne, die Hugo Brems opvolgt, Peter Theunynck introduceerde Joke van Leeuwen als opvolger van Patrick Lateur, en

Lieve De Wachter, die Roland Willemyns opvolgt, werd voorgesteld door Ann Marynissen.

Beauvoorde is niet kunnen doorgaan, maar onze gezamenlijke vergadering met de collega's van de KVAB in september gelukkig wel, in de ruime aula van hun riante Paleis der Academiën. Dirk De Geest hield daar, namens de KANTL, een opgemerkte en gesmaakte lezing over de herstart van de poëzie in Vlaanderen na de tweede Wereldoorlog onder de titel 'Eindeloos opnieuw beginnen'.

De oktobervergadering was de eerste die weer een volledige dag besloeg. Het was meteen weer feest: twee nieuwe leden werden geïnstalleerd, leden met een breed cultureel profiel die geen erelid opvolgen maar die toch een laudatio hielden over een van hun voorgangers: Kristien Bonneure, voorgesteld door Leen van Dijck, vertelde over Maria Rosseels, en Erik Vlaminck verwelkomde Hind Fraihi die Hella Haasse memoreerde. Vervolgens was er nog de uitreiking van de Prijs voor Taalkunde aan Chris De Wulf; een toelichting daarbij gaf juryvoorzitter Wim Vandenbussche.

In november werden in een algemene vergadering twee nieuwe bestuursleden verkozen: Jacques van Keymeulen in opvolging van Peter Theunynck als vaste secretaris en Dirk De Geest als bestuurder in opvolging van Frank Willaert. Luc Devoldere werd als ondervoorzitter verkozen.

Tijdens de najaarsvergaderingen konden de leden ook weer actief participeren met lezingen en voordrachten. We luisterden naar Willy Vandeweghe, Joke van Leeuwen, Hind Fraihi en naar gastsprekers Lieke van Deinsen en Freek Van de Velde.

In de loop van het jaar werden heel wat literaire salons digitaal en buiten de vergaderuren opgenomen en beschikbaar gesteld via YouTube: Annelies Verbeke, Geert Buelens, Joke van Leeuwen, Patrick Lateur, Luc Devoldere, Frank Willaert, Walter van den Broeck en Wim Van den Abeele / Geert van Istendael werden geïnterviewd over hun jongste werken. Alles is te bekijken en te beluisteren op onze website.

Een aantal zeer succesvolle publieksactiviteiten dienen ook vermeld: de feestelijke presentatie van de nieuwe bundel van Stefaan van den Breemt naar aanleiding van zijn 80ste verjaardag, en een boeiend colloquium over Stefan Hertmans in vertaling.

Voor een overzicht van de activiteiten met betrekking tot de canon verwijs ik graag naar de betreffende rubrieken in *Jaarboek 2022*.

Naast deze creatieve en wetenschappelijke activiteiten waren er natuurlijk ook de bestuurlijke en administratieve dossiers. Het (dagelijks) bestuur heeft ettelijke vergaderingen, zoomsgewijs of fysiek, aan tal van dossiers gewijd.

In de novembervergadering werd door u allen een nieuw huishoudelijk reglement goedgekeurd. Daar is heel wat discussie en wikken en wegen aan te pas gekomen, niet alleen van de bestuurders, maar van u allen, en het is een mooi en

evenwichtig document geworden. We hebben er, samen met de teksten van het decreet en de statuten, een mooi en handig bundeltje ‘reglementen’ van gemaakt. Een werkgroep bestaande uit Judith en Nicolas, Dirk De Geest, Jacques Van Keymeulen, Luc Devoldere en Leen van Dijck hebben in een zestal sessies, gecoördineerd door extern expert Iris Steen, gewerkt – gezwogen mag ik wel zeggen – aan een beleidsplan voor de komende jaren. Ook dat plan hebben jullie becommentarieerd en aangevuld, en ook dat is een handzaam document. Maar daar mag het niet bij blijven. De fraai geformuleerde strategische doelstellingen moeten nog geoperationaliseerd worden.

Ook op personeelsvlak is er veel te vertellen. Eind juli nam Sofie D’hoore ontslag: zij kon meteen elders aan de slag. Zij werd niet vervangen. Ondertussen wordt een vrijwilligerswerking opgezet die onder meer in onthaal en hulp bij activiteiten kan voorzien.

De transitie van het personeelsstatuut van overheid naar PC 329.01, waaraan we in 2020 zijn begonnen, is nog altijd niet afgerond. De deadline van 1 januari 2022 bleek niet haalbaar. De talrijke obstakels en hindernissen en vooral ook de vele instanties die hun fiat moeten geven, hebben het hele traject vertraagd. Maar ik denk dat het einde nu in zicht is: minister-president Jambon is principieel akkoord, nu moet het Vlaams Parlement de door elke instantie ondertekende cao nog goedkeuren. Aan dit dossier is keihard gewerkt, niet in het minst door Judith en Cindy, die ik hiervoor bijzonder veel lof en dank wil betuigen. Zoals ik eerder al bekende: het levert de KANTL qua personeelskost niets op, omdat bij dergelijke transitie geen loonverlies mag voorvallen. En momenteel is de loonkost sowieso beheersbaarder omdat Wim en Sofie niet vervangen zijn. Maar ik hoop dat onze opvolgers de vruchten van deze noodzakelijke ingreep zullen plukken, als we op termijn nieuwe medewerkers kunnen aantrekken.

En ten slotte werden wij op het einde van het jaar door minister Weyts gevraagd om, in het kader van het prestigieuze Leesoffensief, een Leesfonds op te richten. Daar hangt een subsidiekaartje van 175.000 euro aan vast, waarmee we dus de nodige knowhow en menskracht kunnen ‘inkopen’.

Ook het dossier ‘erfpacht’ is in een stroomversnelling gekomen. De erfpachthouder wil zijn erfpacht kwijt – er heeft zich kennelijk ook al een geïnteresseerde koper aangeboden – maar de overheid, die eigenaar is en blijft, wil eerst nog een aantal investeringen in de infrastructuur afdwingen. Enfin, Vlaanderen kan het gebouw natuurlijk ook zelf weer overkopen, maar in deze budgettaire zware tijden is dat niet evident. We zullen in ieder geval minister Jambon uitnodigen voor een bezoek aan de KANTL; volgens zijn kabinet zal hij daar heel graag op ingaan. Wij kijken er alvast naar uit; het is een uitgelezen kans om onze projecten en onze omvangrijke werking aan hem voor te leggen, in de hoop daar de noodzakelijke ondersteuning voor te krijgen.

Het is passend dit jaaroverzicht af te ronden met welgemeende woorden van dank aan twee afscheidnemende bestuurders: ondervoorzitter Frank Willaert, die zich vele jaren met hart en ziel heeft ‘gesmeten’ voor de KANTL, en Peter Theunynck, die in de twee jaren dat hij vaste secretaris is geweest, zijn stempel heeft gedrukt en de Academieleden heeft geïntroduceerd in de digitale vergadermodus. Hulde aan hen beiden!

9.3 TOESPRAKEN TIJDENS INSTALLATIEVERGADERINGEN

De traditie wil dat nieuwe leden tijdens de installatievergadering plechtig verwelkomd worden door een van de leden en vervolgens zelf een huldeadres richten aan hun voorganger. In de Academie is het namelijk gebruikelijk dat een nieuw lid een ander lid opvolgt.

Rik Vosters werd verwelkomd door Wim Vandenbussche, en richtte een huldeadres aan zijn voorganger Jozef Van Loon.

Erik Spinoy werd verwelkomd door Lut Missinne, en richtte een huldeadres aan zijn voorganger Michel Dupuis.

Yves T’Sjoen werd verwelkomd door Frank Willaert en hield een laudatio voor zijn voorganger Anne Marie Musschoot.

9.3.1 VERWELKOMING RIK VOSTERS DOOR WIM VANDENBUSSCHE, 16 FEBRUARI 2022

Dames en heren,

Beste collega’s en vrienden,

Lieve Rik,

Hoe verwelkom je een jongeman die als laatstejaarsstudent al meer wist over taalkunde dan je zelf in heel je loopbaan geleerd had? Die als jonge onderzoeker de stand van je onderzoekspecialisme voorgoed veranderde, en barrières verzettede waar je zelf met elf jaar meer verstand keer op keer tegenaan bleef knallen? Die als beginnend professor je eigen leerstof op zo’n manier uitlegde dat je zelf plots dingen begreep die je voorheen nooit gezien had? En die als pril jonkie van 37 al het aanzien, de impact en alle verantwoordelijkheden van grijze hoogleraren verwierf en waardig draagt?

Zo'n man kun en wil je enkel verwelkomen met open armen, dankbaar dat je zijn collega, zijn vriend, en nu ook zijn mede-académicien mag zijn.

Rik Vosters, beste collega's, komt van waar andere wijzen zich ook af en toe mochten ophouden, uit het Oosten, waar het Nederlands zich over een paar octaven op en neer vlijt. Als kind van de mijnstreek stuwt de emancipatorische kracht van het onderwijs hem naar verdere horizonten. Eerst letterlijk tijdens een *high school year* in Michigan, nadien figuurlijk op de banken van de Brusselse universiteit, waar hij menig professor ontredderd achterlaat na mondelinge examens, waarop hij in zijn tweede jaar al alle analyses en leerstof uit zijn mouw schudt die pas in de meest complexe vakken van het laatste masterjaar onderwezen worden. Na de lessen mag hij zich met een vriendenclubje graag verliezen in de studie van het Gotisch, en volgt hij bovenop zijn reguliere colleges ook nog eens zowat alle vakken over Germaanse historische grammatica die er aan de ULB te rapen vallen. Met een aantal van die jongens is het nooit meer goed gekomen, maar na een Erasmuspassage in Aberystwyth waar hij de vrouw van zijn leven ontmoet, rondt Rik zijn studies taal- en letterkunde af met een briljante scriptie over sociale en cognitieve aspecten van de verledentijdsvorming in het Nederlands – de afbouw van de sterke werkwoordsvormen.

Een snode anglist had zijn taalkundige tengels al rond het prijsbeest gesloten, en gaf de andere verbouwereerde aspirant-promotoren het nakijken, maar in een samenspel van karma en immanente gerechtigheid glipte de verhoopte projectfinanciering tussen de mazen van de toekenningen. Dat liet uw dienaar zich geen twee keer zeggen. Na een openhartig gesprek onder vier ogen begon Rik stante pede als onderzoeker aan een doctoraat over 'taalgebruik, taalnormen en taalbeschouwing in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' en hij werkte daarvoor nauw samen met het Centrum voor Tekst- en Bronnenstudie van onze academie. Het richtsnoer van zijn academische grootvader Roland Willemyns indachtig – 'ga onmiddellijk elders leren wat je nodig hebt en wat ik niet weet' – ging hij meteen in de leer in het walhalla van de Engelse historische sociolinguïstiek in Helsinki, en bekwaamde hij zich op diverse zomerscholen verder onder de vleugels van het kruim van zijn vakgebied. In die periode groeide mijn kennis over zijn voorliefde voor *single malt*, Cubaanse sigaren en ouzo uit Lesbos, maar berust ook de basis van een eeuwigdurende entente tussen Rik en de toen prille postdoc Gijsbert Rutten (die deze week overigens ook gefêteerd wordt in Leiden als aantredend hoogleraar). Vier jaar en menig memorabel congresbezoek later promoveerde Rik met felicitaties van de jury op een studie die voorgoed ons begrip veranderde van taalvariatie, taalnormen en talige identiteit in de zuidelijke Nederlanden van de 18de en 19de eeuw. Ook de KANTL ging overstag en kende hem voor dat werk in 2012 de Prijs voor Taalkunde toe.

Ik heb je toen gezegd, Rik, dat het me speet dat ik tegen de veertig aanschurkte en niet tegen mijn pensionering – maar je koos in de volstrekt onzekere ratrace van academia voor de vlucht vooruit. Met een Breughel Chair-gastprofessoraat in Pennsylvania, met lesopdrachten aan de Universiteit van Luik en de Erasmushogeschool, en nadien een felbevochten prestigieus mandaat van postdoctoraal onderzoeker bij het FWO. Je verlegde verder de grenzen van de sociale geschiedenis van het Nederlands van de voorbije 300 jaar, maar maakte ook internationaal school, en blijft dat tot vandaag verder doen. Het belangrijkste tijdschrift in je discipline, het *Journal of Historical Sociolinguistics*, heb je eigenhandig mee opgebouwd en tot een van de grootste instantsuccessen van uitgeverij De Gruyter gemaakt. In het Historical Sociolinguistics Network ben je samen met je kompaan Rutten de onbetwiste *leader of the pack*, en er is geen enkel substantieel internationaal onderzoeksverband in je vakgebied waarin je niet de sturende rol hebt. De wetenschapsacademie van Agder in Noorwegen was er dan ook als de kippen bij om je als buitenlands lid in te lijven voor het leven.

Wie verder in zijn cv graaft, ziet een school aan doctorandi opdraven die de Nederlandse taalgeschiedenis verder herschrijven, met aandacht voor taalcontact en ook voor vergeten stemmen van de gewone man in de straat die ook een plaats heeft in de wetenschap – je haalt het kind uit de mijnstreek, maar de mijnstreek nooit uit de man. Er is een indrukwekkende lijst publicaties en conferenties, waarin de KANTL al jaren aanwezig is als forum, naast de beste tijdschriften, uitgevers en congressen wereldwijd.

Je moet het maar doen, in je dertiger jaren, op het ogenblik dat je net begint aan een academische loopbaan als prof aan de VUB. Ook in die functie, collega's, rust deze jongeman allesbehalve op zijn lauweren. Uiteraard scheert hij hoge toppen als veeleisend maar geboren lesgever in de volle breedte van de neerlandistiek, van de zuivere formele taalkunde over de sociolinguïstiek via taalcontact en taalplanning tot de pure diachronie zoals Willemyns, Van Loey, Goossens en, ja, ook Jef Van Loon die vorm gaven.

Maar ook besturen en hervormen wat beter kan tot nut van 't algemeen zit hem in het bloed: voorzitter van onderzoeksgroep en vakgroep, lid van diverse facultaire cenakels en raad van bestuur, ontwerper van innovatief onderwijs, en dat alles gedreven door strategisch inzicht en budgettair vernuft, maar volgens mij diep vanbinnen ook door nooit te vergeten waar hij vandaan komt. Niet als beperking, maar als drijvende kracht achter de overtuiging dat goed onderwijs en onderzoek het leven van jonge mensen veranderen kan. Dat die kunnen bijdragen tot een betere en rechtvaardige samenleving. Dat die ervoor kunnen zorgen dat ook jonge mensen van gewone komaf kansen krijgen, kansen die aan

anderen ontzegd werden, zowel recent als vele decennia geleden in de duisterste jaren van de vorige eeuw.

Mijn vrees dat decanale en ergere taken op zijn weg liggen, belet hem niet om ook voor de neerlandistiek de nek uit te steken. De meest recente incarnatie van de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren staat er met zijn aanwezigheid sterker voor dan voorheen, op een cruciaal ogenblik voor de Taalunie. De grootste maatschappelijke impact voor het vak heeft hij vandaag ongetwijfeld via het Vlaams Talenplatform, in nauwe en zeer collegiale samenwerking met aanstormend talent uit alle andere Vlaamse universiteiten en hogescholen. Dit gremium kreeg de staat van onze talenopleidingen op de politieke agenda, forceerde de belofte van een Talenactieplan in het regeerakkoord, en beklonk net de invoering van een volwaardige afstudeerrichting moderne talen in de derde graad zonder fijngepulver te worden tussen de starre agenda's van de onderwijskoepels.

Iets zegt me dat hij in ons jaarboek niet enkel in de gewone ledenlijst zal fungeren.

Collega's, ouders zijn fier op hun kinderen, en Doktorvaders zijn pauwfier op hun Doktorkinderen, vooral wanneer ze beter, verder en hoger vliegen dan je zelf kunt. Maar zoals elke vader weet – en dat weet Rik ook als de beste en de meest liefdevolle papa voor Emma en Oscar – weet ik ook dat je kinderen de grootste verrijking van je leven zijn, en dat dat ook geldt voor Doktorvaders en Doktorkinderen. Dat onze hele academie voortaan in die rijkdom delen mag, is een groot geluk.

Rik, voel je thuis in dit huis, laat jouw nieuwe inzichten en kennis schuren met de gedachten van andere generaties, en binnen 38 jaar (een half leven verder) komen we allemaal luisteren naar wat jij over jouw opvolger te zeggen hebt.

Wees welkom.

9.3.2 LAUDATIO VOOR JOZEF VAN LOON, UITGESPROKEN DOOR RIK VOSTERS, 16 FEBRUARI 2022

Een huldebetoon aan een collega met een lange staat van dienst in de academische wereld is altijd moeilijk, en binnen de mij opgedragen tijd eigenlijk schier onmogelijk. Zeker als die collega een dermate erudiet geleerde is met een dermate rijk gevulde carrière als Jef Van Loon, aan wie ik vandaag hulde mag brengen. Ik ben bijzonder vereerd dat te mogen doen – voor iemand wiens werk mij bijzonder geïnspireerd heeft, en die ik ook sinds kort heb leren kennen als een uitermate verstandig, genereus en welgemeend warmhartig man.

Ik zal daarom niet proberen om een exhaustief overzicht van collega Van Loons carrière of publicaties in een keurslijf van tien minuten te persen. Maar in plaats daarvan zal ik trachten enkele hoogtepunten uit zijn werk en loopbaan aan te stippen, heel losjes vertrekkend van een paar raakpunten met mijn eigen achtergrond en ervaring – als blijk van erkentelijkheid van mijn kant aan deze Academie, voor de stoel die mij wordt aangeboden, maar dus nog meer als oprecht en welgemeend eerbetoon aan mijn voorganger, die deze stoel bekleedde, en wiens werk mijn pad enkele keren gekruist heeft.

Na zijn humaniora in Boom vatte de jonge Jef Van Loon in 1963 zijn studie Germaanse filologie in Leuven aan – die studie delen hij en ik, althans op papier, want uiteraard zag die opleiding er heel anders uit toen ik zelf aan de VUB begon als deel van de laatste generatie germanisten een kleine 40 jaar later. Maar wat we over al die jaren heen ook deelden, als studenten, was een passie voor de *Altgermanistik* — de oudere filologie die bij ons beiden het vuur voor de taalkunde in al haar glorie heeft doen oplaaien. De vakken die indruk maakten op Jef Van Loon in de zestiger jaren waren de colleges Oudijslands en Oudsaksisch van Karel Roelandts, en de leergang Oudhoogduits van Rik Draye, met als absolute revelatie de *Althochdeutsche Grammatik* van Braune en Mitzka.

Het werk van Wilhelm Braune stond bijna een halve eeuw nadien ook bij mij op het schap, al zij het in een zelf afgedrukte en studentikoos ingebonden fotokopie. Maar, in diezelfde tijd dat ik met enkele medestudenten uit – zoals ik al zei – de laatste generatie germanisten nog de achterblijvende kruimels van het bord verorberde met colleges Gotisch, Oudijslands en vergelijkende spraakkunst aan de ULB bij Christian Peeters, lag Jef Van Loons historische fonologie uit 1986 als een vaste waarde op mijn studeertafel, naast ‘de Schönfeld’. Van Loons boek, dat ik op het spoor was gekomen via de colleges historische taalkunde van Roland Willemyns, deed mij althans inzien dat de historische fonologie waarlijk de koninginnendiscipline van de taalkunde was – een opvatting die collega Van Loon ook deelt –, ook al was het mij toen al duidelijk dat de historische taalkunde overal in Vlaanderen in afbouw was en mijn toekomst elders zou liggen. Toch: het structuralistische ideaal van ‘*un système où tout se tient*’ kon niet mooier tot uitdrukking komen dan in de ontwikkeling van ons klanksysteem, zo meesterlijk vervat in de 157 pagina’s, met achteraan in het boek enkele tabellen die de synthese van al het voorgaande boden.

Deze historische fonologie is mijns inziens een werk dat veel te weinig aandacht heeft gekregen, omdat het niet enkel een leerboek voor de klankontwikkeling van het Nederlands is, maar ook omdat het tegelijkertijd en op heel inductieve manier een grondige inleiding tot de historische taalwetenschap en historische naamkunde biedt. Collega Van Loon schreef het werk als handboek bij zijn col-

leges Taalkundige geschiedenis van het Nederlands, die onder andere nog door collega-Academielid Ann Marynissen werden bijgewoond, maar die in 1990 al onder druk van ‘een rellerige studentendelegatie’ (in Jefs eigen woorden) gehalveerd werden. Kort nadien overkwam collega Johan Taeldeman overigens iets gelijkaardigs in Gent. Een teken aan de wand dat de historische fonologie alleszins niet meer als de koningin van de taalkunde op de troon prijkte.

Geheel onverwachts volgde in 2014 een ‘herwerking’ van het leerboek – tussen aanhalingstekens, want het gaat eigenlijk om een zeer grondige herziening en uitbreiding, waarbij de 157 pagina’s uit de eerste editie tot bijna het dubbele aanzwollen – bovendien ook nog in een kleiner lettertype, merkte recensent Michiel De Vaan fijntjes op, en allemaal uitgewerkt op vijf luttele maanden, op vraag van collega Freek Van de Velde. Voor het eerst integreert Van Loon met deze nieuwe editie vocalische en consonantische verschuivingen met een rijke beschrijving van de externe taalgeschiedenis, al is het tekenend voor de tijd dat Acco geen verdere editie wilde uitgeven en de herwerking dus bij de universitaire cursusdienst Universitas verscheen.

Het boek werd niet door alle collega’s geapprecieerd, al heeft de editie uit 2014 wel veel weerklink gekregen als een van de basisteksten voor Michiel De Vaans meesterlijke *The Dawn of Dutch* (2017). Deze zelfde auteur prijst Van Loon overigens als ‘een origineel denker voor wie geen communis opinio veilig is’, en dat blijkt onder andere uit het feit dat Van Loon zich verzet tegen bestaande theorievorming rond secundaire i-umlaut, toch een van de voornaamste dialectologische terraslandschappen van het Nederlandse taalgebied. Van Loon wijst daarbij de substraattheorie van Buccini af, maar gaat ook in tegen de stelling van Goossens dat de i-umlaut van de korte *a primair was en die van de *u secundair – onder andere op basis van toponymische gegevens en Duitse klankontwikkeling biedt dit werk de lezer een alternatieve intern-linguïstische verklaring, wat niet door iedereen even gelukkig aanvaard werd, en wat tot enige deining heeft geleid, tot zelfs binnen de muren van deze eerbiedwaardige Academie.

Op een heel ander niveau sprak het boek wel aan, bij een heel ander publiek. Collega Van Loon vertelde me hoe Johan Taeldeman hem op een colloquium voorstelde aan een jonge doctoranda die in Gent over mouillering in het West-Brabants werkte, en aan wie hij collega Van Loon omschreef als ‘die man van dat boek’ – de reputatie die hem voorging verscholen achter die verwijzing heeft kennelijk vooral een positieve impact gehad, want enige tijd later werd doctoranda Lutgarde Keymeulen de echtgenote van ‘die man van dat boek’.

Het doctoraat van Jef Van Loon is een ander hoogtepunt dat ik wil aanstippen. Nadat hij een aanbod om assistent te worden in Leuven afsloeg om als leraar

Duits en Nederlands aan het Hoger Instituut Rega te gaan werken, vatte hij toch een doctoraatstraject aan, met promotoren Odon Leys en Jan Goossens – vanaf 1973 in combinatie met een assistentschap Duits aan de UFSIA. Het proefschrift werd geboren uit het bij elkaar brengen van naamkunde en dialectgeografie, maar collega Van Loon gaf er zijn geheel eigen invulling aan door de morfologie en morfofonologie binnen te brengen in het onderwerp — inzichten waarvoor hij de inspiratie had opgedaan in enkele weinig bekende werken over morfologie vanuit een structuralistisch perspectief, die hij voor enkele luttele D-Mark in de DDR had aangeschaft.

De dissertatie verscheen in 1981 in de handelseditie als *Morfeemgeschiedenis en -geografie van de Nederlandse toenames* bij Familia et Patria in Kortemark – na heel wat drukkersperikelen voor het proefschrift zelf, dat niet tijdig van de persen rolde voor de verdediging op 3 juli 1979. Het omvatte, zoals toen nog gebruikelijk was, een antwoord op een prijsvraag van de KANTL over ‘de geografie van enkele buigingsverschijnselen in familienamen uit de provincies Antwerpen, Brabant en Limburg’ – en waarmee het proefschrift ook de Prijs voor de Taalkunde won, zoals Jef Van Loon die een goede dertig jaar later als juryvoorzitter aan mij mocht overhandigen, eveneens in de schoot van onze Academie. Dat was een volgend moment waarop onze paden elkaar kruisten, en ik waardeer nog steeds zijn eerlijke evaluatie van mijn doctoraatsonderzoek, waarbij hij ook de – overigens terechte – kritiek niet schuwde.

Jef Van Loons proefschrift werd uitermate lovend onthaald door de zijn collega's uit die tijd, en het won de prestigieuze Winkler Prins-prijs voor Nederlandse taal- en letterkunde in 1982. De voorzitter van de jury, mijn Brusselse voorganger Aldolphe Van Loey, roemde het als ‘het belangrijkste werk over persoonsnamen van de laatste honderd jaar’, en prees ‘de uitvoerige documentatie, voorzichtigheid en de kritische zin bij de interpretatie van het verzamelde materiaal’. De structuralistisch-morfologische insteek waarmee hij in zijn dissertatie dieper inging op morfologische implicaties van klankveranderingen bij familienamen, blijft belangrijk in zijn latere werk, en komt onder andere ook in zijn *Diachrone morfologie van de Germaanse talen* (Commissie voor Toponymie en Dialectologie, 1996) en de *Principles of Historical Morphology* (Winter, 2005) sterk naar voren.

Een volgend punt waarop mijn pad dat van collega Van Loon kruiste is op de lancering van de reeks *Digitale bouwstoffen voor de geschiedenis van het Nederlands*, eveneens in de KANTL (2011), en als digitale opvolging van de eerdere reeks niet-digitale *Bouwstoffen* die door het Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek waren uitgegeven. En hoewel we niet kunnen ontkennen dat de historische taalkunde en naamkunde de voorbije decennia hun centrale po-

sitie in het veld en het onderwijs hebben moeten inruilen voor een getolereerde aanwezigheid als curiosum in de marge – hoezeer het maken van die vaststelling mijn hart ook doet bloeden – moet er wel lof worden uitgesproken voor de inspanningen van mensen als Jef Van Loon om zijn veld al zeer vroeg met diverse digitaliseringsprojecten de toekomst in te loodsen. Het bekendste product is zonder twijfel de *Wulfila*-bijbel (<http://www.wulfila.be/>), digitaal ontsloten door onderzoeker Tom De Herdt onder leiding van collega Van Loon – wat nog steeds een fantastisch instrument is voor de studie van het Gotisch. (Ik sprak al eerder over hoe enkele gelijkgestemden en ikzelf ons tijdens onze studententijd aan de studie van het Gotisch wijdde, als roepers in de woestijn — maar toch ook bijzonder gesterkt door dit soort initiatieven.) Wanneer de server van *Wulfila* plat ligt, stromen kennelijk vanuit de hele wereld mailtjes binnen van mensen die vragen wanneer de website weer online komt.

Het feit dat Jef Van Loon wel vaker de grenzen van zijn discipline is gaan opzoeken, en onder andere al vroeg met vernieuwende zaken als digitalisering maar ook statistiek bezig was, is te verklaren vanuit zijn professionele loopbaan. Hij is begonnen aan de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen van de toen nog Universitaire Faculteiten St.-Ignatius, in een tijd dat een parate kennis van vier vreemde talen in de sferen nog een evidentie was – en terugblikkend daarop zijn het ook de duizenden studenten TEW en Handelsingenieur waar hij de beste herinneringen aan overhoudt. Collega Van Loon maakte deel uit van een hele generatie jonge taalkundigen binnen TEW, in het toenmalige systeem van assistenten, eerstaanwezende assistenten en werkleiders (drie trappen die hij allemaal doorlopen heeft), in een faculteit waar hij veel contact had met wiskundigen, statistici en informatici. Zijn proefschrift is een relatief vroeg en zeldzaam voorbeeld van hypothesetoetsende inferentiële statistiek binnen de historische taalkunde, en ook de digitaliseringsprojecten die ik net al even aanstipte begonnen vaak met advies van collega's uit de informatica binnen de faculteit.

Zo startte de digitalisering van het *Toponymisch woordenboek* nadat collega Van Loon op het journaal een item zag over de Kurzweil-scanner die de Brailleliga gebruikte om scans te maken en over te zetten naar gesproken tekst. Met een ad-hockrediet van de Antwerpse Raad van Bestuur kon hij een vergelijkbaar exemplaar aankopen – tweedehands, overgenomen van de Standaard Boekhandel – om het werk van Gysseling te beginnen scannen, met uiteraard veel manueel correctiewerk door jobstudenten achteraf. Deze collectie werd in 2010 overgedragen aan de KANTL, als deel van de reeds genoemde *Digitale Bouwstoffen* – in een poging om het Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie nieuw leven in te blazen en zo de KANTL ook weer op de kaart te zetten als wetenschappelijke instelling. Waarom op dat spoor niet meer sterk werd doorgegaan, weet ik niet, maar ik neem voor mijn eigen engagement binnen deze instelling het advies van

collega Van Loon alleszins ter harte dat dit misschien iets is ‘voor de nieuwe leden’ om iets mee te doen.

Een andere wijze waarop collega Van Loon de grenzen van de discipline vaak opzocht, is door zich op het raakvlak met de vroege middeleeuwse geschiedenis te begeven. Zijn *Ontstaansgeschiedenis van het begrip ‘stad’* (KANTL, 2000) is daar een uitmuntend voorbeeld van, waarin hij toont wat de waarde van grondig taalkundig onderzoek voor historici kan inhouden. Met dit werk vestigde collega Van Loon definitief zijn naam binnen de geschiedenis, en op basis hiervan werd hij onder andere als lid uitgenodigd voor de Commissie voor Geschiedenis. Hoewel een wel vaker kritische naaste collega uit de onomastiek het nogal gemakkelijk afdeed als een ‘eigenzinnig’ en ‘lichtzinnig’ werk, werd het door taalkundigen en historici breed geprezen als een nieuw standaardwerk in de stadsgeschiedenis.

Deze sterke interdisciplinaire insteek typeert nog meer van Van Loons latere werk. Hoewel hij historici in ons gesprek – uiteraard met een zeker tongue in cheek-gehalte – ‘positivisten’ noemde en uitsprak hoe net het puzzel-, gis- en invulwerk van de historische taalwetenschap hem aantrekt, is hij dermate goed ingewerkt in de vroegmiddeleeuwse geschiedenis dat hij ook precies weet waar hij vanuit de eigen sterktes en eigen expertise een waardevolle bijdrage kan leveren. We vinden dit ook zeer duidelijk terug in zijn werk over de plaatsnamen *Lo, Donk, Horst* (KANTL, 2017), met de veelzeggende ondertitel *Taalkunde als sleutel tot de vroege middeleeuwen* – maar zeker ook in zijn huidige werk, waar hij momenteel mee bezig is: een tweedelige *Antroponymie van Noordwest-Europa tot de twaalfde eeuw*, waarvan het eerste deel bij Peeters in Leuven reeds is verschenen, en waarvan het tweede deel in de maak is.

En met die blik op de toekomst besluit ik. Jullie voelen door mijn woorden heen – zo hoop ik althans – mijn diepe appreciatie voor Jef Van Loon als collega, en voor zijn werk. Hij liet me zelf weten dat hij geen prijs stelt op lofredes en huldebetonen, wat hem uiteraard siert, maar wat me nog extra doet appreciëren dat hij vandaag hier toch aanwezig is. Ik maak respectvol een diepe buiging voor een groot man, die voor mij al sinds mijn studietijd een van de reuzen van de historische taalkunde van het Nederlands is, en ook steeds zal blijven. Hulde, Jef, en ik kijk er alvast naar uit om nog vaker met je van gedachten te wisselen, en je werk met grote interesse te lezen.

Ik heb gesproken.

9.3.3 VERWELKOMING ERIK SPINOY DOOR LUT MISSINNE, 16 FEBRUARI 2022

Waarde collega's,
Dames en heren,

In de tweede Hans Groenewegenlezing, onder de titel 'Geen delicatessen', staat op de eerste bladzijde het volgende te lezen: 'Gedichten zijn slechts de uiterlijke tekenen van de aanwezigheid des dichters, zoals b.v. de inkt in sommige gevallen de inktvis verradt.' Het zijn woorden die – volgens de informatie uit datzelfde geschrift – te vinden zijn op een van de meest grijsgedraaide vinylplaten der Nederlandstalige poëtische geschriften. De gebruiksaanwijzing, die hieruit voor deze gelegenheid te puren valt, is dat men in teksten slechts met de nodige moeite en dan ook nog niet altijd de schrijver kan ontdekken. Wanneer die teksten van de schrijver zowel gedichten, polemische stukken, essays, wetenschappelijke commentaren en poëzielecturen, een proefschrift en literatuurtheoretische boekwerken omvatten, wordt de zoektocht naar de inktvis er niet gemakkelijker op. Laten we dus proberen om te starten bij het gans beginnende begin.

Maar ook dat is geen sinecure, want in de carrière van Erik Spinoz sporen er vele lijnen naast en door elkaar. We zouden kunnen beginnen bij zijn studie Germaanse Filologie aan de KU Leuven in 1978 – een tijd waarin die studierichting zich nog kon verblijden over een cohorte van meer dan 300 studenten. Of moeten we een paar jaar eerder beginnen, bij de literatuurlessen van Anton van Wilderode in de poësis van het college van Sint-Niklaas, waar de vlam van de poëzie en allicht ook de fascinatie voor het werk van Paul van Ostaïen werden aangewakkerd. Dat Erik Spinoz zijn licentieverhandeling over deze dichter zou schrijven stond dan ook in de sterren geschreven. Deze droeg de titel: *Paul van Ostaïen en het Russische futurisme-formalisme. Een poging tot situering en vergelijking van de theoretische opvattingen*. Daarin vallen twee zaken op: de belangstelling voor literaire theorie en die 'poging tot', een omzichtige formulering van het doel, dat niettemin ambitieus gesteld wordt.

Na Leuven zette Erik zijn opleiding voort aan de Universiteit van Wenen, waar de schitterende Breughelcollectie in het Kunsthistorisches Museum hem inspireerde tot zijn poëziedebuut *De jagers in de sneeuw*, gelauwerd met de Vlaamse Prijs voor het Beste Literaire Debuut. Of moeten we ook hier een ander begin aanwijzen en het fundament van Eriks dichterschap leggen in die Leuvense licentiejaren, waarin hij onder andere met zijn toenmalige *compagnon de route*, Dirk van Bastelaere, het kortlevende *R.I.P., Tijdschrift voor Literatuur en Stijl* uitgaf, iets wat aan de meesten van zijn jaargenoten compleet voorbijging, maar later als hét startmoment van de postmoderne dichtersgeneratie in Vlaanderen werd beschouwd.

Trouwens, hoe zachtvaardig Erik Spinoy ook moge ogen, hij was van het begin af aan een tijdschriftentijger, eerst als redacteur van *R.I.P.*, in 1992 trad hij toe tot de redactie van *Yang*, met toen als hoofdredacteur de beminnelijke Hans Vandevoorde, in 1998 werd hij even hoofdredacteur van *De Vlaamse Gids*, het jaar daarop richtte hij mee het cultuurkritische tijdschrift *freespace Nieuwzuid* op en lanceerde vervolgens ook mee het fusieblad *nY, tijdschrift voor literatuur, kritiek & amusement*.

Na het studiejaar in Wenen keerde Erik terug naar Leuven, waar wij een aantal jaren collegae-assistenten Nederlandse literatuur waren, waarvan wij de herinneringen aan deze periode bewaren voor straks op de receptie. In 1994 verdedigde hij zijn proefschrift over... Paul van Ostaijen, uitgaande van de esthetica van het sublieme van de Franse filosoof Jean-François Lyotard. Het heeft een omvang waarvoor iedere weldenkende promotor zijn doctorandi tracht te behoeven, maar het is een fundamenteel werk over de filosofische grondslagen van Van Ostaijens creatief en kritisch oeuvre en over diens ethisch-politiek denken. En wie nu meent dat Erik daarmee het laatste woord had gezegd over deze dichter, heeft de laatste twintig jaar niet goed opgelet.

In 1996 volgde zijn aanstelling aan de Universiteit van Luik, waar hij vandaag als gewoon hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde en literatuurwetenschap werkzaam is. Aan het doceren van Nederlandse literatuur aan anderstalige studenten zijn ongetwijfeld enkele lastige kanten verbonden, maar het biedt ook uitdagingen en onvermoede rijkdommen. De studenten Nederlands in Luik mogen zich gelukkig prijzen met een docent met een zo brede literaire en culturele interesse en gezegend met een pen die zowel geschikt is voor publicaties in een internationale academische context als voor een ruimer publiek. Essays, interviews en artikelen verschenen in een aantal reeds genoemde en al ter ziele gegane tijdschriften, maar ook in de gelukkig nog gezonde bladen als *Zuurvrij* en *De poëziekrant*, recensies op de website van Dereactor.org, nawoorden bij poëzie-uitgaven. Daar zijn bedragen bij over Hafid Bouazza en over Hugo Claus, over Guido Gezelle en Hans Faverey, over Emily Dickinson en Jos de Haes, over Marcel van Maele en Lucebert, over Michel Bartosik en Anton Van Wilderode, maar ook over Ingeborg Bachmann en Friedrich Hölderlin. Een mix van de poëet en de literatuurwetenschapper Spinoy kom je tegen in zijn commentaren bij literaire vertalingen. Dat kan een scherpe analyse zijn van een vertaald gedicht van Ulrich Koch of een intrigerend artikel over hoe je 'klotesoep' uit Boons *Kapellekensbaan* moet omzetten naar het Duits. Daarnaast publiceerde hij over literatuurgeschiedschrijving en literatuurpolitiek, over canoniseringsprocessen en literaire prijzen. Literatuur wordt hier nooit beschouwd in haar isolement; steeds gaat er ook expliciete aandacht naar het belang van de culturele, politieke en maatschappelijke context en naar de verbindingen met extra-literaire syste-

men, zij het schilderkunst of wetenschap, historiografie, de Belgische politiek of ideologie. Een aantal jaren geleden stelde hij met zijn nu Luikse collega Nico Carpentier een bundel samen over *Discourse Theory and Cultural Analysis*. Dat is een boek dat niet zou misstaan op de verplichte lectuurlijst van filologiestudenten, omdat het ideeën aanbrengt voor een interdisciplinaire en vernieuwende benadering van literatuurgeschiedschrijving, iets wat hij overigens zelf in de praktijk brengt in zijn niet aflatend onderzoek naar het werk van van Ostaijen.

En naast – of boven – dit alles is er de dichter Erik Spinoy, bekroond met diverse prestigieuze poëzieprijzen. Zijn tiental dichtbundels zijn evenzovele exploraties van taal, van de verhouding tussen individu en samenleving (*Boze wolven*), van de impact van taal en ideologie op onze identiteit, zijn reflecties op de eigen waarnemingen en herinneringen. In deze poëzie komt ook zijn fascinatie voor film, muziek en hedendaagse kunst aan bod, in *Dode kamer*, gedichten bij werk van Ann Veronica Janssens – want ja, dat vergat ik nog, hij cureerde ook nog een kunsttentoonstelling (Tamara Van San). Op de culturele pagina van de Universiteit de Liège staat te lezen: ‘... l’œuvre de Spinoy est connue pour sa virtuosité du langage et son approche cérébrale.’ Het lijkt me een te eenzijdige visie op Spinoy’s poëzie. Deze taalvirtuositeit wordt gecombineerd met reflectie, ja, maar ook met een kleuren- en klankspel en met onverschrokken tochten voorbij het rationele denken. Hierbij haal ik toch even de waarschuwende woorden aan van de literatuurwetenschapper Spinoy: ‘Wie zich tot het cognitieve beperkt, bereikt [...] doorgaans slechts een “bedroevend” resultaat.’

Hoe uitwaaierend de bewandelde wegen ook zijn en hoe verschillend de stemmen in dit hele oeuvre, het is ook getekend door een sterk consistente werkwijze. Zowel in zijn academische werk als in zijn dichterschap kiest Spinoy voor een explorerend parcours, liever de ‘sluipwegen’ om een onderwerp te benaderen dan de goed toegankelijke paden. En ten tweede gebeurt wat hij ook doet met een opmerkelijke grondigheid en zorgvuldigheid. Geen zin komt op papier die niet doordacht en ‘geprüft’ is. Dit kan er weleens toe leiden dat een bijdrage van zijn hand niet als allereerste bij de redactie aankomt – men weze gewaarschuwd – maar ook dat zo’n bijdrage meteen drukklaar wordt ingeleverd.

En ter afsluiting: nog een project *under construction*. De 100ste verjaardag van de bundel *Bezette stad* vorig jaar is dankzij de begeleidende publicaties van Erik een echt feest geworden. In het nawoord van de uitgave laat hij met een grondige kennis van de historische en politieke achtergrond, van de toenmalige amusementscultuur en de filmische context nieuw licht schijnen op deze bundel én op het politieke engagement van Van Ostaijen. Fascinerende voorbeelden hiervan leverde zijn speurwerk rond afzonderlijke gedichten uit deze bundel of zelfs rond één enkel citaat. Het is een geruststelling dat deze vondsten en inzichten

hun plek zullen vinden op een vrij toegankelijke site, volledig aan deze bundel gewijd, op dit moment nog in ruwbouw maar voorzien van de belofte dat deze voortdurend zal worden uitgebreid en geüpdatet.

Dames en heren, de Academie heeft zich met de keuze voor Erik Spinox op erg slinkse wijze weten uit te breiden, namelijk door één academielid te laten opvolgen door een cultuurfilosoof, een literatuurwetenschapper én een dichter.

Beste Erik, wees van harte welkom.

9.3.4 LAUDATIO VOOR MICHEL DUPUIS, UITGESPROKEN DOOR ERIK SPINOX, 16 FEBRUARI 2022

Geachte aanwezigen,
Beste collega's,
Geachte voorganger,

Ik bevind me vandaag in een bijzondere, wat ongemakkelijke positie. Waar de meeste nieuwe leden van de Academie hun voorganger goed tot zelfs zeer goed hebben gekend, kennen wij elkaar niet of nauwelijks. Daar zijn een paar redenen voor aan te geven.

Er is om te beginnen natuurlijk het generatieverschil tussen ons beiden, al lijkt me dat zeker niet de belangrijkste reden. Wezenlijker is het verschil tussen ons beider achtergrond: u bent een Waal, geboren in Charleroi, en uw loopbaan speelde zich zo goed als volledig af in wat nu de Fédération Wallonie-Bruxelles heet. Van 1974 tot 2010 was u hoogleraar aan de Université Libre de Bruxelles, wat u tot 2004 combineerde met een leeropdracht aan de Muziekkapel Koningin Elisabeth. Voor een Nederlandstalige Belg van mijn generatie was Franstalig België toen al enigermate een blinde vlek. Als jonge onderzoeker volgde ik vooral de literaire neerlandistiek aan de Vlaamse en Nederlandse universiteiten. Voor wat er gaande was ten zuiden van de taalgrens had ik minder aandacht, al kende ik wel ULB-coryfeeën als Weisgerber en Hadermann.

Daarbij komt dat mijn loopbaan in Leuven is begonnen, aan wat nog altijd een katholieke universiteit is. De zuilen waren weliswaar volop aan het afbrokkelen, maar toch werd vanuit Leuven met enige argwaan naar die vrijzinnige francofone universiteit in de letterlijk nabije maar mentaal vaak verafgelegen hoofdstad gekeken. Sinds die tijd ben ik door mijn overstap naar de universiteit van Luik wel zuil- en taalgrensoverschrijdend geweest, maar toen was het kwaad al geschied.

Een andere reden is dat ons onderzoek zich heeft toegespitst op een ander genre en op andere auteurs. Uw domein is ondubbelzinnig het twintigste-eeuwse proza in Nederland en Vlaanderen, voor mij is dat in de eerste plaats de poëzie. Ten slotte heeft ook persoonlijkheid wellicht een rol gespeeld. Bij het schrijven van deze tekst heb ik geprobeerd mijn licht op te steken over wie en hoe u was in uw werkomgeving, maar mijn naspeuringen leverden weinig op: u bleef onpeilbaar en mysterieus. Zelfs uw naam droeg daartoe bij. Googelen op ‘Michel Dupuis’ levert nogal wat dwaalsporen op. Zo heeft ook de UCL een emeritus die Michel Dupuis heet. Dat zult u niet zijn, want deze Dupuis heeft een weelderige haardos en een woeste witte baard en is als filosoof vooral bezig met bio-ethische kwesties. Het kan niet beletten dat de catalogus van de Koninklijke Bibliotheek uw werk én het zijne toewijst aan de ‘filosoof’ Michel Dupuis, die dan vervolgens wel uw geboortejaar krijgt. Een en ander voert ons, heel toepasselijk, een Hermansiaans universum binnen van twijfelachtige identiteiten en persoonsverwisselingen.

Wat ik dan wél uit uw entourage vernam, komt erop neer dat u een aangename collega was, en dat u zich (zoals dat in de twintigste eeuw vaker voorkwam) onder het werken te pletter rookte, maar ook dat u er niet op uit was om in het middelpunt van de belangstelling te staan. Een prettige bijzonderheid die me werd meegedeeld, is dat u een neef bent van Angèle Manteau, een gegeven dat ook terug te vinden bleek in een tekst van de uitgeefster uit 2000. Bij Manteau zouden aan het eind van de jaren 1960 trouwens edities verschijnen van Lampedusa’s *Don Juan en de nimf* en Daisnes *De trein der traagheid*, door de jonge onderzoeker Michel Dupuis voorzien van een apparaat voor cursorische lectuur ten behoeve van Franstalige studenten.

Aan het begin van uw loopbaan was u ook actief op de literaire scène. U werkte herhaaldelijk mee aan het *Nieuw Vlaams Tijdschrift* en zetelde in de jaren 1970, samen met onder anderen uw collega Michel Bartosik, in de redactie van *Impuls*, dat tegen het toen dominante nieuw-realisme in een autonome, taalgerichte poëtica bepleitte – maar dat (typerend wellicht voor uzelf en zeker ook voor Bartosik) opmerkelijk bedachtzaam, genuanceerd en sotto voce deed.

Uw loopbaan heeft zich afgespeeld in een constellatie van namen om jaloers op te zijn. Uw leermeesters aan de ULB waren de al genoemde Weisgerber en Hadermann. Bij Weisgerber promoveerde u in 1973 op het proefschrift *Eenheid en versplintering van het ik. Een onderzoek naar thema’s, motieven en vormen in verband met de problematiek van de enkeling in het verhalend werk van Willem Frederik Hermans*, waarvan in 1985 onder de titel *Hermans’ dynamiek* een vermeerderde uitgave zou verschijnen. En als hoogleraar hebt u zij aan zij gewerkt met de betreurde Bartosik. Zo maakte u deel uit van een ULB-equipe die wel

wat betekende in de toenmalige neerlandistiek. U was daarmee ook een van de laatste exponenten van een vervlogen ‘Belgische’ tijd, waarin het universitaire landschap er nog behoorlijk unitair uitzag en de studie van de tweede landstaal zich in noord en zuid nog in een grote belangstelling mocht verheugen. U zette de facto ook een lange ULB-traditie voort die in de negentiende eeuw was begonnen met figuren als de radicale liberaal Charles de Coster, voor wie *le flamand* een wezenlijke component was van de Belgische identiteit.

Ondertussen zijn de gemeenschappen in dit land hun eigen weg gegaan, met fnuikende gevolgen voor het Nederlands in Frans-België en meer bepaald voor de institutionele positie ervan binnen de opleidingen taal- en letterkunde, op een moment waarop die opleidingen sowieso al erg onder druk staan. Dit heeft zich concreet vertaald in het feit dat uw promovenda en opvolgster Stéphanie Loriaux de literaire neerlandistiek aan de ULB nu grotendeels alleen voor haar rekening moet nemen.

Het belangrijkste wat ik hier vandaag over u kan zeggen betreft natuurlijk uw werk. U kunt ondertussen bogen op ruim een halve eeuw onderzoeksactiviteit. Het resultaat daarvan is omvangrijk en indrukwekkend. Uw publicaties bestrijken de prozaliteratuur in Nederland en Vlaanderen gedurende de hele twintigste eeuw. Ik noemde eerder Hermans, over wie u ook buiten uw proefschrift meermaals hebt gepubliceerd, maar u had meer pijlen op uw boog. Uw publicatielijst omvat boeken en artikelen over, in min of meer chronologische volgorde, Van Oudshoorn, Elsschot, Bordewijk, Walschap, Vestdijk, Van Aken, Claus, Campert, Mulisch, Hamelink, Wolkers, Geeraerts en ook, en misschien zelfs vooral, over de magisch-realisten Daisne en Lampo. Voorts hebt u literair-historisch en comparatistisch werk op uw actief, en lemmata voor encyclopedieën, woordenboeken en lexicons. U bent in samenwerking met anderen bij herhaling als editor opgetreden, bijvoorbeeld van de *Verzamelde gedichten* van Jan de Roek, in 1980 verschenen bij de roemruchte Pink Editions & Productions, en ruim dertig jaar later van een bloemlezing uit De Roeks dichtwerk. Voorts was u ook betrokken bij de samenstelling van de mooie huldeboeken voor Weisgerber en Hadermann. U hebt dus waarachtig niet stilgezeten, of misschien juist wel: stil en geconcentreerd lezend en schrijvend, hevig rokend, in uw bureau op de Campus du Solbosch of thuis in uw werkkamer.

Elk onderzoeker is een kind van zijn tijd. Dat geldt voor ons allemaal, het geldt natuurlijk ook voor u. Uw werk is in geen enkel opzicht belerend of programmatisch, laat staan polemisch. Toch spreken er onmiskenbaar voorkeuren uit voor auteurs en tendensen in de Nederlandstalige prozaliteratuur van de twintigste eeuw, en die voorkeuren zijn zelf terug te voeren op opvattingen over wat literatuur behoort te zijn en hoe onderzoek naar literatuur gevoerd dient te worden.

Het zijn, denk ik, typerende voorkeuren en opvattingen: typerend voor de tijd en de specifieke context waarin u hebt gewerkt.

Om dat te laten zien wil ik kort stilstaan bij het nog altijd lezenswaardige hoofdstuk dat u in 1988 bijdroeg aan het door Rutten en Weisgerber samengestelde overzichtswerk *Van 'Arm Vlaanderen' tot 'De voorstad groeit'. De opbloei van de Vlaamse literatuur van Teirlinck-Stijns tot L. P. Boon (1888-1946)*. De titel van dat hoofdstuk luidt 'De vernieuwing van de romankunst 1913-1941', wat een positiebepaling impliceert: de roman is interessant voor zover hij artistiek waardevol en vernieuwend is. Die positiebepaling spreekt ook uit uw tekst. U besteedt weliswaar aandacht aan de succesvolle boerenromans en heimatliteratuur uit het interbellum, in een bespreking die hoegenaamd geen frontale aanval op deze productie opent, maar toch duidelijk maakt dat u ze als onvoldoende kunst en onvoldoende vernieuwend beschouwt. Dat laatste heeft zowel met vorm als met inhoud te maken. Inhoudelijk vernieuwend is een roman, zo lees ik u, wanneer hij een emancipatorisch karakter heeft, dat wil zeggen wanneer hij blijkt geeft van een vrij denken, dat zich geen grenzen laat opleggen door de a priori's van een moraal of religieuze overtuiging. Formele vernieuwing veronderstelt het introduceren, daartoe vaak geïnspireerd door internationale voorbeelden, van alternatieven voor aftandse procédés, die in dit concrete geval uit de realistisch-naturalistische traditie afkomstig zijn. Het model van vernieuwing dat u voor ogen zweeft, is dan vooral de modernistische roman, die de mimetische weergave van de buitenwereld afwijst en gericht is op de exploratie van een innerlijke wereld, en met het oog daarop een nieuw formeel-technisch arsenaal in stelling brengt.

Op deze grondslagen onderzoekt u de Vlaamse prozaproductie van het interbellum op haar merites, en doet u dus ook normatieve uitspraken over oeuvres en hun belang voor de ontwikkeling van de Vlaamse letteren. Typerend voor uw aanpak is bijvoorbeeld uw genuanceerde appreciatie van Maurice Roelants. U omschrijft hem als 'de grondlegger van de psychologische roman' in Vlaanderen, maar geeft ook aan dat hij zijn rol als baanbreker niet waarmaakt omdat hij geremd wordt door een idealistische katholieke moraal die hem belet echt tot de menselijke psyche door te dringen. Bovendien is de revolutie van zijn personages tegen verstikkende maatschappelijke conventies nooit meer dan een gemankeerde handeling.

Binnen het zo-even geschetste kader heeft een groot deel van uw onderzoek zich afgespeeld. Daarmee was u typerend voor uw tijd en voor de 'Brusselse school' die u heeft gevormd en die bekend stond om haar sympathie voor een 'moderne' en zich emancipatorisch willende literatuur. Dezelfde geest laat zich ook aflezen

aan het werk van Weisgerber en Hadermann, met hun belangstelling voor de avant-garde en voor auteurs als Van Ostaijen en Claus.

Bij het schrijven van dit huldeadres stootte ik toevallig op een stuk uit 2005 van Wim van den Berg, een van de drijvende krachten achter de door de Taalunie gechaperonneerde *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur*. In die tekst maakt Van den Berg zich sterk voor een literatuurgeschiedenis die canonieke auteurs en werken problematiseert en historiseert door ze te verbinden met hun context, met inbegrip van het ‘contemporaine literaire waardensysteem’ zoals zich dat onder meer aan de hand van lezersreacties laat reconstrueren, en van de rol van literaire instituties.

In een aldus opgevatte literatuurgeschiedenis zijn auteurs niet zozeer kunstenaars als wel exponenten van hun tijd. Hun waarheid ligt buiten hen: in de algemeen historische, politiek-ideologische, maatschappelijke en natuurlijk ook artistiek-literaire context waarin ze opereren en waarmee ze een hachelijke dialoog aangaan. Die context is in uw onderzoek niet geheel afwezig. Zo identificeert u in de Vlaamse romanproductie van de twintigste eeuw twee motieven – een fataal mislukkende rebellie en een romantische zoektocht zonder welomschreven doel – die u verbindt met de onvoltooide emancipatie van de geremde kleinburger die de Vlaamse auteur in deze tijd meestal nog is.

Toch is uw blik vooral gericht op auteurs, oeuvres, vormen en technieken, thema’s en motieven, en op het literaire belang daarvan. Zo velst u in de eerste plaats een artistiek oordeel over Filip de Pillecyn, wiens oeuvre u ‘van ongelijke waarde’ acht. Pas in tweede instantie wijst u erop dat de auteur ‘wel eens dicht [komt] bij toenmalige theorieën over “Blut und Boden”’. Typerend lijkt me ook dat u opmerkelijk weinig aandacht besteedt aan de breuklijn tussen katholieken en vrijzinnigen, al valt uit uw tekst wel af te leiden dat uw hart in laatste instantie doorgaans toch bij deze laatsten ligt, aangezien hun werk doorgaans vernieuwender en emancipatorischer is.

Ik heb uw aanpak zo-even afgezet tegen de cultuurhistorisch aangelegde benadering van de Taaluniegeschiedenis. Dit deed ik vooral ter situering, het houdt geen waardeoordeel in. De vraag is overigens of Van den Bergs steile ambities ooit echt waar te maken vallen, omdat ze – zoals hij zelf aangeeft – een ‘gigantisch onderzoeksterrein’ openen. En waar Van den Berg zich wil onthouden van normatieve uitspraken, voltrekt literatuuronderzoek zich de laatste jaren toch weer meer in een progressief-emancipatorisch kader, zij het dat dat kader heel anders, minder ‘universalistisch’ is aangelegd dan in de twintigste eeuw. De aandacht gaat nu vooral naar de emancipatie van particuliere identiteiten, zoals mag

blijken uit de opkomst van de women's studies, queer studies, postkoloniale en andere cultural studies.

Eén aspect van uw werk wil ik ter afronding van dit huldeadres nog bijzonder belichten. De exploratie van de psyche van het personage vormt zoals gezegd een essentieel onderdeel van de romanvernieuwing in de twintigste eeuw en heeft ook ingrijpende romantechnische gevolgen gehad. Uw onderzoek spitste zich in heel grote mate op dit aspect van de roman in de modernistische traditie toe. Het bracht u tot een nauwgezet bestuderen van de psychomachie, die u definieert als 'een verhaal waarin – al dan niet volstrekt fantastische – dingen gebeuren [...] die zichtbaarheid verlenen aan een psychisch conflict binnen de verhaalwerkelijkheid'. Vanuit dat perspectief leest u onder meer de magisch-realisten Daisne en Lampo, maar ook auteurs als Van Oudshoorn, Bordewijk, Vestdijk, Mulisch en Hermans. Het onderzoek op deze grondslagen vormt naar mijn – en vermoedelijk ook uw eigen – inzicht uw belangrijkste, meest oorspronkelijke bijdrage aan de literaire neerlandistiek.

Geachte voorganger, u bent in 1999 lid geworden van de Academie, in 2019 werd u erelid. Uw werk werd eerder bekroond met twee prijzen van de Academie. Bij de KANTL verschenen twee van uw belangrijkste boekpublicaties, alsook het mede door u samengestelde huldeboek voor Paul Hadermann. Uw bijdrage aan de werking van onze instelling tot op heden was belangrijk en substantieel. Het zou mooi zijn als u hieraan, zoals u dat in de tweede editie uw proefschrift hebt gedaan, nog een interessant nieuw hoofdstuk zou kunnen toevoegen. Dat wens ik u, en onszelf, van harte toe – en dat ook: dat u dat naar eigen inzicht en goed-dunken mag doen, en in de allerbeste omstandigheden.

9.3.5 VERWELKOMING YVES T'SJOEN DOOR FRANK WILLAERT, 15 JUNI 2022

Geachte aanwezigen,
Waarde collega's,
Beste Yves,

Dat ik jou vandaag namens de Academie in dit huis mag verwelkomen, is een groot, maar ook totaal onverdiend voorrecht. Onverdiend, omdat ik als medi-evist werkzaam ben op een terrein dat in de voorbije decennia met een niet in alle opzichten heilzame tendens tot specialisering steeds verder van het jouwe, de moderne en hedendaagse letterkunde, af is komen te staan. Onverdiend ook, omdat ik niet zal ontkennen dat we op een aantal onderwerpen met elkaar van mening verschillen. Over de literaire canon van de KANTL bijvoorbeeld, door

jou – ik citeer losjes uit een recente publicatie – een ‘verkoopproduct’ genoemd, een ‘handelsinstrument’ dat met het ‘nodige retorische aplomb en met behulp van marketingstrategieën’ literaire werken in de vitrine zet. Hier moet ik schuldig pleiten, want ik heb aan beide versies van de canon, die van 2015 en 2020, en nog wel met volle overtuiging, meegewerkt. Vóór jou staat dus een literaire marketeer, een uit retoriek opgetrokken verkoper van gecanoniseerde handelswaar. Kan zo iemand geloofwaardig klinken?

Of is het juist andersom? Is het feit dat ik geen vakgenoot ben in de strikte zin, maar een relatieve buitenstaander, geen aanwijzing dat je verdiensten voor de neerlandistiek ook buiten je eigen specialisme niet onopgemerkt zijn gebleven? En verleent het feit dat ik een geëngageerd voorstander van de canon ben geen geloofwaardigheid aan de erkenning dat ik ook wel besef dat – om een kapotgeciteerde uitspraak voor één keer om te draaien – ‘elk voordeel ook zijn nadeel heeft’, dat de canon geen panacee is, dat kritiek op de canon zeker mogelijk is, en – hiermee kom ik eigenlijk waar ik wezen wil – dat juist een Academie de plaats is waar een genuanceerde gedachtewisseling hierover mogelijk moet zijn. Niet alleen met betrekking tot de canon overigens, maar ook tot talloze andere aspecten die taal en literatuur betreffen en steeds in de hoop dat uit zo’n gesprek ook weloverwogen actie, soms bescheiden, soms ambitieus, kan voortkomen? En mag ik hieraan toevoegen dat ik ervan overtuigd ben dat je aanwezigheid in dit genootschap zowel aan de kwaliteit van onze gesprekken als aan onze daadkracht zal bijdragen?

Want, beste Yves, je brengt natuurlijk heel wat met je mee. Dat blijkt al uit het adembenemende aantal van 400 publicaties, waaraan je naam verbonden is. Daaronder bevinden zich opvallend veel tekstedities van twintigste-eeuwse Vlaamse auteurs, soms door jou alleen, heel vaak in samenwerking met anderen, in het voorbije decennium in het bijzonder met Els van Damme, die bij jou gepromoveerd is over het literair-kritische werk van – niet toevallig – Richard Minne. De historisch-kritische studie van de poëzie van deze nog steeds ondergewaardeerde Gentse auteur vormde het voorwerp van je door de KANTL bekroonde proefschrift, maar je editiewerk waaierde sindsdien veel breder uit, vanaf Minnes leraar, de dichter René de Clercq, via Cyriel Buysse, Karel van de Woestyne en Stijn Streuvels en de tegenwoordig vergeten frontdichter Daan Boens naar auteurs die in de decennia na de tweede wereldoorlog actief waren zoals Albert Bontridder, Victor Brunclair, Jos de Haes, Gust Gils, Ivo Michiels, Hugues C. Pernath, Paul Snoek, Nic van Bruggen, Marcel van Maele, Marcel Wauters en vele anderen. In je bibliografie telde ik zeker zo’n dertig auteurs van wie je werk hebt uitgegeven.

In de ranglijsten waarmee universitaire administraties wetenschappelijke output – zoals dat tegenwoordig heet – pretenderen te meten maar in feite sturen, wegen tekstedities niet heel zwaar. Ze vergen nochtans een grondige beheersing van het filologische métier en vooral: ze zijn onmisbaar zowel voor het wetenschappelijk onderzoek als voor de maatschappelijke relevantie van ons vak. Voor het onderzoek zijn vooral historisch-kritische edities van belang, die de genese van een tekst in beeld brengen, zoals je dat al bij de aanvang van je wetenschappelijke carrière met je onderzoek naar de gecompliceerde ontstaans- en drukgeschiedenis van Richard Minnes *In den zoeten inval* hebt gedemonstreerd. Het publiek heeft vooral behoefte aan wetenschappelijk verantwoorde leesedities. Hoewel er sinds 1994, toen je in *Ons Erfdeel* onder de titel ‘Vlaanderen eert zijn schrijvers niet’ de – ik citeer – ‘lamentabele toestand van de editiewetenschap in Vlaanderen’ aanklaagde, veel ten goede is gekeerd – niet in de laatste plaats door jouw toedoen –, is het met de permanente beschikbaarheid van klassieken in ons taalgebied niet rooskleurig gesteld. Bovendien rijst de vraag in hoeverre wetenschappelijk verantwoorde leesedities zullen volstaan om nieuwe generaties voor die klassieken te winnen. In Nederland woedt de discussie sinds de hertaling van Couperus’ *Van oude mensen* en van Betje Wolff en Aagje Dekens *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* volop. Het ligt mijns inziens voor de hand dat de discussie over de toegang tot onze literaire klassieken met alle tekstditorische, literatuurwetenschappelijke, didactische, maar ook juridische en economische aspecten die bij die vraag horen in deze Academie zou moeten worden gevoerd. En dat jouw stem, Yves, in dit debat zeker moet worden gehoord.

Tijdens mijn verkenningen van je indrukwekkende bibliografie trof me de niet aflatende missioneringsdrang waarmee je je als bemiddelaar opwerpt tussen de neerlandistiek en het bredere publiek. Natuurlijk publiceert je zeer geregeld in de erkende vaktijdschriften zoals *Spiegel der Letteren*, *Nederlandse Letterkunde*, *Dutch Crossing* of ons aller *Verslagen en Mededelingen*, maar veel vaker nog verschijnen artikelen van je hand in *Neerlandia*, *Ons Erfdeel/de lage landen* of *Poëziekrant*, en ook in *Knack* of *De Standaard*. De frequentie van deze publicaties lijkt me in de laatste jaren nog groter te zijn geworden, en de dalende aantrekkingskracht van de studie Nederlands heeft daar ongetwijfeld een rol in gespeeld. Lang vóór de huidige paniek over het lerarentekort de krantenkoppen haalde, wees je er al op dat leraar Nederlands een knelpuntberoep dreigde te worden. Steeds opnieuw wees en wijs je de verantwoordelijken voor het Vlaamse onderwijsbeleid erop dat positieve actie ten gunste van het talenonderwijs (STEAM in plaats van alleen maar STEM) geboden is. Ook aarzel je niet je verontwaardiging publiek lucht te geven wanneer *decision makers* menen dat het met wat minder Nederlands in het middelbaar onderwijs ook wel kan. Maar ook ons, je vakgenoten, maan je aan om niet passief op betere tijden te blijven wachten, maar ons integendeel grondig te bezinnen over de inrichting van ons vak.

Eén leidmotief keert daarbij voortdurend terug: de neerlandistiek moet zich onttrekken aan elke vorm van regionale navelstaarderij, zichzelf radicaal situeren in een Europees en zelfs mondiaal perspectief. Terecht onderschrijf je in je recente pamflet *Opplerlandse overpeinzingen van een neerlandicus* de oproep die de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek lanceerde in de *NRC* van 27 maart 2019 – ik citeer: ‘Plaats de Nederlandse taal en literatuur tegen de achtergrond van internationale onderzoekstradities; onderzoek de dynamiek tussen het Nederlands en andere talen en culturen.’ Je wijst er daarbij op dat de Vlaamse taalopleidingen kansen laten liggen zolang ze de talencombinaties in de universitaire opleidingen niet vruchtbaarder maken voor onderwijs en onderzoek; je betreurt ook de onbekendheid met de taal, literatuur en cultuur van Franstalig België, waarvoor aan onze universiteiten zelfs geen plaats meer lijkt te bestaan, terwijl vergelijkend onderzoek en onderwijs – over en weer trouwens – tot nieuwe inzichten ook met betrekking tot onze literatuur zouden kunnen leiden. Je wijst in het bijzonder op onze blinde vlek wat de Nederlandstalige literatuur in Suriname, het Caraïbisch gebied en in vroeger tijden ook in Nederlands-Indië en Zuid-Afrika betreft. Ten slotte herinner je ons eraan hoe verrijkend het kan zijn om kennis te nemen van de verrassende blik waarmee neerlandici buiten de Nederlandstalige territoria onze literatuur en cultuur beschouwen. Of een dergelijke herbronning het aantal studenten van onze universitaire opleidingen zal verhogen, zoals je lijkt te hopen, valt nog af te wachten. Maar dat de studie van de Nederlandse taal, literatuur en cultuur in een globale context spannend en inspirerend kan zijn, en beter aangepast aan de behoeftes van deze tijd, dat lijkt me moeilijk te loochenen.

Die pleidooien van je, Yves, voor transnationale benaderingen in de neerlandistiek staan uiteraard in een nauw verband met je internationale engagementen: niet alleen ben je hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde hier in Gent, je hebt ook een aanstelling bij het departement Afrikaans en Nederlands van de Universiteit Stellenbosch en bovendien ben je ook nog deeltijds werkzaam aan de Karelsuniversiteit in Praag. Sinds een vijftiental jaar publiceer je zeer geregeld over Afrikaanse literatuur, zeer vaak in vergelijkend perspectief met de Nederlandse, en met een steeds grotere frequentie, naar het mij voorkomt, ook in Zuid-Afrikaanse wetenschappelijke tijdschriften. Je engagement voor het Afrikaans heeft ook aan de Universiteit Gent gevolgen gehad. Als ik goed ben ingelicht, ben jij, samen met onze vaste secretaris Jacques van Keymeulen en met Annelies Verdoolaeghe van de Afdeling Afrikaanse Talen en Culturen initiatiefnemer van het Gents Centrum voor het Afrikaans en de studie van Zuid-Afrika, kortweg het GAZ, waarvan jij nu ook de voorzitter bent. Bovendien ben je erin geslaagd in 2017 een leerstoel Afrikaans op te richten die jaarlijks door een Zuid-Afrikaans hoogleraar wordt bezet.

Beste Yves, als ik dit alles overschouw – en er is nog veel meer dat ik door de beperkte tijd onvermeld moest laten – dan is er alle reden om te zeggen dat je lidmaatschap van dit genootschap niet alleen zeer terecht is, maar ook verwachtingen creëert. Namens mijn collega's leden en ereleden heet ik je dan ook van harte welkom in ons midden en spreek ik de hoop uit dat je gepassioneerdheid ons zal aansteken, dat je uitgesproken visies ons zullen inspireren en dat onze samenwerking boeiend, leerzaam en vruchtbaar zal zijn.

9.3.6 LAUDATIO VOOR ANNE MARIE MUSSCHOOT, UITGESPROKEN DOOR YVES T'SJOEN, 15 JUNI 2022

‘Ziet, dan gloeien lichte vensters open’²

Geachte leden van de Academie,
Mevrouw de voorzitter, waarde leden van het bestuur,
Beste collega's en vrienden,
Beste Mieke,

Het is voor mij een hele eer, terzelfder tijd een onmogelijke opdracht, om in kort bestek de talrijke wetenschappelijke verdiensten en de vele honderden publicaties van professor Musschoot te belichten. In deze entourage hoeft dat ook niet. Er is mij gevraagd, als opvolger van Mieke in uw eerbiedwaardig gezelschap, een laudatio uit te spreken en mijn vroegere promotor de lof toe te zwaaien. Dat laatste is geen opdracht maar een privilege. Echter, waar te beginnen? Ik zing graag de lof van collega's die paden effenen, richtingen uitstippelen, bakens verzetten en perspectieven creëren die het rijke vakgebied van de neerlandistiek mee gestalte hebben gegeven en nog steeds geven. Ik doe het dus met onverdeeld genoegen, niet alleen gelet op de vele wetenschappelijke realisaties, maar ook omdat ik de geëerde professor-emeritus Mieke Musschoot beschouw als mijn geestelijke moeder, de gedroomde promotor van mijn proefschrift over Richard Minne én de immer enthousiaste, begeesterende en kundige begeleider van het wetenschappelijk parcours van menig een.

Sta mij toe deze loftuiting aan te vatten met een stelling die gemakkelijk verkeerd kan worden begrepen, niet het minst door de afscheidnemende hoogleraar en het eminent Academieliid zelf. Professor Musschoot heeft aan de Universiteit Gent gedurende decennia, vanaf haar vroegste mandaat als (N)FWO-navorsers in de jaren zestig tot haar emeritaat in 2007, school gemaakt. Die typering kan

---

2 De titel boven deze laudatio is ontleend aan J.C. Bloems gedicht 'Lichte vensters' in de bundel *Het verlangen* (1921).

zowel op een werkmethode en een onderzoeksbeleid wijzen als op een rol als katalysator of aandrager. Ik licht toe. Indien een connotatie van ‘school maken’ is dat Mieke Musschoot studenten en onderzoekers in haar particuliere onderzoeksdomein of binnen haar eigen vakspecialisme heeft laten werken en klonen van zichzelf genereerde, dan valt uiteraard van alles af te dingen op die bewering. Neen, vooral integendeel, voor mij is het werkwoord ‘school maken’ in het geval van Musschoot helemaal anders geladen. Professor Musschoot was tijdens haar academische loopbaan de leidinggevende en inspirerende onderzoeker die voor haar ruime studentenpubliek en voor promovendi en collega’s wegen en vensters heeft geopend. School maken en openmaken behoren in dat geval tot hetzelfde betekenisveld. Het wetenschappelijk onderzoek van Musschoot is vele jaren, tot vandaag, een bron waaraan menig onderzoeker in de moderne letterkundige neerlandistiek zich laaft. Talrijk zijn ook vandaag nog in scripties, artikelen en projectaanvragen de referenties aan haar in twee boekpublicaties gebundeld en verspreid gepubliceerd werk. Ik vermeld hier *Op voet van gelijkheid* (1994), door Hans Vandevoorde en mijzelf samengesteld ter gelegenheid van Miekies vijftigste verjaardag, en in 2013 *Verschuivingen en ontgrenzingen* met opstellen over moderne Nederlandse literatuur. De vele publicaties, het resultaat van grondig filologisch werk (nog in de oorspronkelijke betekenis van de oude filologie), zijn telkens weer in een kristalhelder Nederlands geschreven. Ze bieden stuk voor stuk een indringend-revelerende kijk op literaire gevalstudies (perioden, literaire auteurs, tijdschriften – vooral *Van Nu en Straks*). Ze bevatten een spectrum van aanzetten voor voortgezet onderzoek. Die studies pretenderen geen exclusiviteit of exhaustiviteit. Ze bezondigen zich niet aan een gratuit gebruik van literatuur-theoretisch jargon dat onderzoeksbevindingen gewichtiger doet lijken dan gewenst of noodzakelijk. Integendeel, de wetenschappelijke bijdragen van de hand van Musschoot openen horizonnen, reiken nieuwe perspectieven aan, laten teksten en contexten in een breed cultureel, maatschappelijk en poëticaal verband zien. Ik verwijs bijvoorbeeld naar opstellen over de kritieken van Jan van Nijlen – voor mij nog steeds richtinggevend voor onderzoek naar een expliciete, zogenaamde tekstexterne poëtica – en tal van literatuur-historische bijdragen (o.m. in panoramische overzichtswerken). De redeneertrant van de auteur is stevast systematisch bevattelijk en nodigt uit door de wervende en heldere manier van formuleren tot lectuur. Musschoots teksten zijn erop gericht onontgonnen of doorgaans maar zijdelings geëxploreerde onderzoeksvelden te verkennen of een nieuw perspectief te bieden op wat nog onvoldoende en dus maar oppervlakkig of zijdelings is bestudeerd. Indien ik het didactische principe ‘school maken’ dus hanteer, doel ik op die laatste begripsinvulling, met name de katalyserende en inspirerende werking die uitgaat van het wetenschappelijk onderzoek dat Musschoot presenteert, in de voor haar karakteristieke beredeneerde voorstellingswijze.

Geachte dames en heren, waarde collega's, de Academie heeft bij monde van de vaste secretaris Jacques Van Keymeulen gevraagd vandaag een laudatio uit te spreken. De pandemie en nu ook een sabbatical droegen ertoe bij dat ik mijn gewaardeerde voorganger en academische gids pas vandaag kan toespreken in dit uitgelezen gezelschap van taal- en letterkundigen en literaire schrijvers. Gezien de vertrouwelijke en vriendschappelijke band met professor Musschoot verkies ik een persoonlijk eerbetoon te brengen en zoals gezegd niet een opsomming van de talrijke projecten, baanbrekende boekpublicaties en grensverleggende artikelen in het vakgebied van de letterkundige neerlandistiek en de algemene literatuurwetenschap. Laat staan dat ik ook nog uitweid over haar lidmaatschap van wetenschappelijke commissies en literaire jury's, als begeleider van scripties en doctoraten, de bestuursfuncties, haar betrokkenheid bij de internationale neerlandistiek of het jarenlange departementsvoorzitterschap van eerst het seminarie en later de vakgroep Nederlandse Literatuur en Algemene Literatuurwetenschap van de Universiteit Gent.

Ik breng met dat doel voor ogen graag in herinnering wat ik optekende kort nadat Mieke met emeritaat ging, inmiddels vijftien jaar geleden. Op 7 september 2007 organiseerde de toenmalige vakgroep Nederlandse Literatuur, in samenwerking met de KANTL, een colloquium ter gelegenheid van het vervroegd pensioen van de Gentse hoogleraar. Onder de veelzijdige titel 'Eenheid in verscheidenheid' presenteerden collega's van verschillende universitaire instellingen in het Nederlandse taalgebied 'visies op literatuur en literatuurwetenschap'. Op beide terreinen, zowel in het vakgebied van de moderne Nederlandse letterkunde als in dat van de algemene en theoretische literatuurwetenschap, is Musschoot vele jaren bijzonder actief geweest.

Ik stelde het al eerder: imposant, even uitgebreid als kwalitatief hoogstaand, is de lijst met wetenschappelijke publicaties over teksten en auteurs uit met name de laat-negentiende- en twintigste-eeuwse literatuur van Nederland en Vlaanderen. In haar onderzoek naar de literatuur van Vlaanderen, sterk toegespitst op het negentiende-eeuwse fin de siècle en het interbellum, heeft zij met belangwekkende publicaties de focus gelegd op het periodiek *Van Nu en Straks* en het literaire werk van Karel van de Woestijne, Cyriel Buysse en Maurice Gilliams. Daarnaast heeft de literatuurwetenschapper Musschoot in toonaangevende nationale en internationale periodieken gepubliceerd en deelgenomen aan het academische debat over nieuwe en terugkerende tendensen in de algemene en theoretische literatuurwetenschap.

Gedurende ruim vier decennia heeft Musschoot ernaar gestreefd beide wetenschappelijke aandachtsgebieden – de moderne Nederlandse literatuurstudie en de algemene en theoretische literatuurwetenschap – te verenigen. Niet alleen

was Musschoots onderzoeksbeleid op de theorievorming en op de studie van de fin de siècle- en interbellumliteratuur van het Nederlands gericht. Ook in het academisch onderwijs, dat ze gedurende decennia voor generaties studenten aan de Gentse alma mater verschaftte, heeft zij indruk gemaakt door de erudiete kennis en de heldere betoogtrant waarmee zij eigen interpretaties en tekstanalyses presenteerde. Talrijk zijn de oud-studenten die door Musschoot de liefde voor de literatuur en voor het literatuuronderzoek zijn bijgebracht. De rustige en empathische wijze van college geven, de overtuigende manier van argumenteren én documenteren en niet het minst de zorgvuldige taal waarin de studenten te woord zijn gestaan is alle neerlandici, alumni van onze universiteit, bijgebleven. Ik overdrijf niet wanneer ik stel dat Musschoot in haar academische carrière altijd veel waardering oogstte als onderzoeker en als lesgever. De huidige generatie letterkundige neerlandici, onder meer verbonden aan de Afdeling Nederlands van de Vakgroep Letterkunde, maar ook elders werkzaam in hogescholen en aan universiteiten, is zonder meer schatplichtig aan de inzichten én vooral de liefde voor het vak die zij onderzoekers en generaties studenten bijbracht. Ikzelf heb het enthousiasme en de openheid van kijken waarmee Musschoot mij en mijn collega's bij het onderzoek betrok als stimulerend ervaren.

Geachte Academieleden, leden van wat Richard Minne schertsend noemde de 'Akademie': het zou te ver leiden de wetenschappelijke carrière in deze laudatio in extenso onder de aandacht te brengen. Het onderzoek naar de nalatenschap van literaire auteurs en instituties betekent een regelrechte stimulans voor verder voortgezet onderzoek. De onderzoeksfocus van mijn voorganger is niet uitsluitend hermeneutisch te noemen. Ikzelf heb ontzettend veel geleerd van de tekstgerichte of werkimmanente leesmethode in de colleges van Musschoot, zoals over *De Kapellekensbaan*, en de zorgvuldige manier waarop zij proza en vooral ook poëzie in haar publicaties en lezingen analyseert. Even waardevol voor die onderzoeksfocus is de aandacht voor de teksteditie. Bekend zijn de kritische tekstuittgaven van het verzameld werk van Buysse en van de lyrische en epische poëzie van Karel van de Woestijne én haar intensieve betrokkenheid, zowel wetenschappelijk als institutioneel, bij het tot stand komen van de tekstkritische editie van het (onvoltooid) verzameld werk van Louis Paul Boon. Uit de verzamelde studies en tekstuittgaven, als editor of als promotor en begeleider, blijkt een onvoorwaardelijke liefde voor taal en literatuur en zoals gezegd voor een open benadering van teksten. 'Teksten moet je open lezen', is een uitspraak die ik sinds mijn studiejaren bij Musschoot als een credo hanteer, een leidmotief voor de studie van literatuur, en ook de eigen studenten sindsdien probeer voor te houden.

De honderden licentiaatsverhandelingen en tientallen proefschriften waarbij Mieke Musschoot als promotor of als beoordelaar betrokken was, die ze heeft

geïnitieerd en/of begeleid, zijn in mindere of meerdere mate gebaseerd op revelerende inzichten en verrassende bevindingen die zij aanreikte of waarover zij onderzoek mogelijk maakte. Indien ‘school maken’ impliceert dat zij studenten en onderzoekers op haar werkterrein en naar eigen theoretische inzichten werk liet doen, dan is die al te eng opgevatte begripsomschrijving beslist niet van toepassing. Indien met ‘school maken’ wordt bedoeld op onderwerpen aanreiken, een onderzoeker zichzelf laten zijn, ‘lichte vensters’ openen en een eigen perspectief laten ontwikkelen met betrekking tot een onderzoeksobject, dan is de stelling waarmee ik de laudatio aanving zonder meer passend.

Ik kom tot een besluit van mijn lofrede en een bijzonder onvolledige terugblik op een rijk gevulde academische loopbaan. Bijna een decennium geleden, in december 2012, ontving professor Musschoot op voordracht van de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van onze alma mater en namens het Sartoncomité de prestigieuze Medaille bij wijze van wetenschappelijk eerbetoon. De Sarton-medailist wordt voorgedragen als een ‘autoriteit in het domein van de geschiedenis in een bepaalde wetenschappelijke discipline’. Ook bij die gelegenheid mocht ik als promotor het woord nemen. Vandaag kan ik de woorden van oprechte waardering en dankbaarheid alleen maar in herinnering brengen. Ik gebruik een anekdotisch-institutioneel gegeven om de resonantie van Musschoots wetenschappelijke postuur in het academisch landschap te benoemen. Sinds jaren was professor Musschoot, samen met collega Arie Gelderblom, de hoofdredacteur en drijvende kracht achter het literatuurhistorische project *Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur*, gefinancierd door de Taalunie. De aanstelling destijds als hoofdredacteur van de literatuurgeschiedenis wijst op de autoriteit en de erkenning die Musschoot geniet op het gebied van de Nederlandse literatuurstudie.

Ik wil ook een criterium inroepen dat niet meteen tot het wetenschappelijk discours wordt gerekend, maar dat er alvast voor mij persoonlijk inherent deel van uitmaakt. Professor Musschoot is erin geslaagd op de eerder vermelde betrokken-empathische, kritische, afgewogen en constructieve manier met onderzoekers en studenten samen te werken én zij stond steeds open voor andere zienswijzen en complementaire benaderingen. Ook in dat opzicht ben ik graag de leerling van mijn leermeester. Het is passend deze loftrede af te ronden met een dichtregel waarop ik in het begin alludeerde. Het vers is van Lucebert, de dichter van het licht, en werd ontleend aan het bekende gedicht ‘School der poëzie’ in de bundel *apocrief/de analphabetische naam*. In de slotregel van de tekst echoot een connotatie van het school maken waarmee ik in deze toespraak het academische optreden van Mieke Musschoot heb verbonden. Het citaat kan meteen ook iets zeggen over de particuliere kijk van Musschoot op het fenomeen van de centrifugale of middelpuntvliedende schoolvorming, dat is een school als een fuik, met een beklemmende tunnelvisie. Het woord ‘poëzie’ in de versregel kan

probleemloos worden vervangen door mens- en geesteswetenschappen: ‘hoon, / hoon nog de[ze] veel te schone poëzieschool’. Aan schoolvorming of de productie van klonen had Musschoot altijd al een hekel. Aan de ontwikkeling van zelfstandig en gedegen onderzoek heeft ze haar hart verloren en alles in haar veelvuldige vermogens geïnvesteerd.

Mieke, dank je wel! Het ga je goed, want ook na en buiten de Academie is er een rijk leven van studie en lectuur, van hechte verstandhouding en warme vriendschap. We blijven met zijn allen de resultaten van jouw doorgedreven onderzoek met aandacht lezen. Ons gesprek gaat verder. Mijn toespraak heeft daarom ook doelbewust een uitnodigend en open einde.

Ik dank u.

9.4 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE PRIJS VAN DE KANTL VOOR ESSAY, 19 OKTOBER 2022

9.4.1 LAUDATIO, UITGESPROKEN DOOR ANNE MARIE MUSSCHOOT

Geachte toehoorders,

Het stond in de sterren geschreven dat Cyrille Offermans, al decennialang prominent aanwezig als criticus en cultuurfilosoof, bekroond zou worden met de Prijs voor Essay van deze Academie. Vandaag is het, eindelijk, zo ver. Mede in naam van juryleden Ludo Abicht, Luc Devoldere, Hendrik van Gorp en Frans de Haes licht ik voor u toe waarom dat zo is en zo moest zijn.

In de eind 2018 verschenen bloemlezing *De wereld in jezelf. De Nederlandse en Vlaamse literatuur van de 21ste eeuw in 60 essays*, samengesteld door Nina Polak en Joost de Vries, valt op de kaft achteraan dit te lezen: ‘Het essay, het meest vrije genre in de literatuur, is de laatste jaren aan enorme veranderingen onderhevig. Wat ooit een speelplaats was voor schrijvers om kunst en wereld, mens en maatschappij uit te leggen, is nu veel meer een plek waar herinneringen worden opgediept en identiteiten worden gecreëerd.’ In de ‘Inleiding’ ook dit: ‘Eerder is het essay vandaag een manier om een grote wereld aan jezelf te spiegelen, of omgekeerd.’ En nog: ‘veel essays lijken op memoires; de maatschappij en dus ook het essay zijn meer op het individu gericht; de mens is steeds narcistischer geworden en is de wereld steeds subjectiever gaan waarnemen.’

Van dat alles vormt het oeuvre van Cyrille Offermans, een van de meest vooraanstaande en veel gelauwerde essayisten in de Nederlanden, het tastbare bewijs. Offermans, van wie het essayboek *Wat er op het spel staat. Literatuur en kunst na 1945* (2014) eerder al door deze academie werd genomineerd, is een breed belezen criticus, die zowel over Nederlandse als over niet-Nederlandse literatuur, film en beeldende kunsten heeft geschreven. Hij is een gedreven essayist, een connaisseur die steeds blijk heeft gegeven van een niet aflatende nieuwsgierigheid zowel op het filosofische, esthetische als op het ethische en maatschappelijke vlak. Zijn stijl is soepel en helder, zijn formulering is precies. Het oordeel is steeds gemotiveerd, soms streng-kritisch en persoonlijk – Offermans houdt bijvoorbeeld niet van Michel Houellebecq en ook niet van Harry Mulisch –, maar het blijft meestal opzettelijk ‘onaf’ omdat het volgens hem vatbaar moet zijn voor invraagstelling of debat. Bespreking is vaak spits geformuleerde discussie.

Een iets beschuttere plek misschien, de bundel die we hebben genomineerd en waaraan we uiteindelijk ook de vierjaarlijkse prijs toekennen over de periode 2018-2021, is in 2018 als ‘Journaal’ verschenen in de prestigieuze reeks ‘privé-domein’ van De Arbeiderspers en beantwoordt ten volle aan de gesignaleerde ontwikkeling van het essay dat aanschuurt tegen de memoires. In het ‘journal intime’ komen persoonlijke ervaringen ruimschots aan bod, maar het is vooral het journaal van een schrijver, lezer en criticus. Een van de juryleden maakte ook de vergelijking met wat onze Zuid-Franse burens een ‘apéro dinatoire’ noemen, een receptie met zoveel voedzame hapjes dat het in feite op een avondeten neerkomt. De hapjes zijn gelardeerd met een aantal stevige, beklijvende essays. Het mag helemaal niet toevallig heten dat deze nieuwe manier van essayeren ook al een vervolg heeft gekregen met een tweede journaalboek, *Midden in het onbewoonbare*, dat werd afgewerkt bij het uitbreken van de corona-epidemie en is verschenen in 2020. Ook hier worden persoonlijke reflecties en waarnemingen van de omnivore lezer vervlochten met maatschappelijke en filosofische kwesties. Ons jurylid Luc Devoldere heeft dit tweede journaal al voorgesteld in *de lage landen* (2021/1) en kwam tot de conclusie dat deze twee journaals een summa vormen van Offermans’ kunnen.

In deze beide journaals geeft Offermans per maand commentaar bij de actualiteit, bij zijn lectuur en bij zijn eigen werkwijze als schrijver. Ook de familie en vriendenkring krijgen een plaats, zodat het boek tegelijk een stuk autobiografie is geworden van een sterk geëngageerd schrijver, die zijn wortels heeft in het gedachtegoed van de Frankfurter Schule. Ze vormen de bekroning van een lange reeks van meer dan twintig boeken, steeds in het grensgebied van literatuur, filosofie, cultuurgeschiedenis en politiek, met een internationaal gerichte blik, tegelijkertijd met een blik naar binnen, in de eigen leefwereld.

Offermans heeft het schrijverschap altijd gecombineerd met een docentschap in het onderwijs en dat laat ook duidelijk sporen na: soms, als het wat moeilijk dreigt te worden (bijvoorbeeld over Mikhail Bakhtin), gaat hij ook hier als het ware even voor de klas staan om uitleg te geven. Interessant (want nieuw) is de memoire-kant: er zijn niet alleen informatieve stukken over Offermans' eigen redactiewerk in het tijdschrift *Raster* en zijn vroegere medestanders Jacq Vogelaar, H.C. ten Berge, Bernlef en Anthony Mertens, maar ook fraaie portretten van de vele bewonderde schrijvers in de Nederlanden en in het buitenland: Paul de Wispelaere, Ivo Michiels, naast Orhan Pamuk, Claudio Magris, de jonge Edouard Louis, en vele anderen. Altijd weer is er die open, nieuwsgierig betrokken houding in – niet: tegenover – de wereld, de alledaagse gebeurtenissen (het fietsen, het concertbezoek, de kleinkinderen) en de internationale politiek en cultuur. Offermans trekt van leer tegen de druk uitgeoefend op de vrije pers, tegen de verloederding van het taal- en literatuuronderwijs, tegen de Angelsaksische dominantie. Het Engels in het onderwijs zit hem hoog. Ik citeer: 'Engels is het uitgangspunt, Nederlands de uitzondering. Momenteel is 75 procent van de masteropleidingen Engelstalig, de bacheloropleidingen volgen in hoog tempo. Nederlandse geschiedenis en literatuur verdwijnen geruisloos uit het curriculum. De liefde voor het boek wordt door de kooplieden aan de Nederlandse universiteiten met straffe hand ontmoedigd, lezers hebben er niets meer te zoeken' (p. 508). Het is, zoals bekend, in Vlaanderen niet veel anders.

Als actief criticus voor *De Groene* en *Vrij Nederland* las Offermans alles wat op hem afkwam. Hij werkt dus niet met uitgewerkte schema's. Het journaal is voor hem per definitie *work in progress* en hij genoot van de vrijheid die hem werd geboden. Zelf legt hij de afspraak met zijn uitgever over het 'brede' concept van het journaal zo uit: 'Ik zou me laten leiden door wat er op literair, cultureel, intellectueel, politiek gebied gebeurde en daar zou ik op reageren' (p. 89). Actualiteit wordt steeds weer gecombineerd met flarden cultuurgeschiedenis.

De titel wordt helemaal achteraan verklaard, hiermee in een cirkelbeweging mooi aansluitend bij de actualiteit in de opening van het boek, een bericht over een Syrische vluchteling. Wat vluchtelingen zoeken is voor Offermans vergelijkbaar met 'een belangrijke aandrift' van zijn eigen schrijverschap, met name 'het zoeken van alternatieven, van ontsnappingsmogelijkheden uit een beklemmend bestaan' (cit. p. 544). Waarmee het schrijven als een soort vlucht wordt gezien naar een iets beschuttere plek, misschien. Intussen worden wij overspoeld door nieuwe grote groepen mensen die op de vlucht slaan. De geëngageerde, bekommerde mens Offermans voegt hieraan toe: 'Maar liever zagen we ze niet, godverdomme, al die berooide mensen, op weg naar een minder hachelijke, iets beschuttere plek misschien.' De slotzin tekent niet alleen de schrijver, maar ook de mens Offermans.

9.4.2 DANKWOORD VAN LAUREAAT CYRILLE OFFERMANS

De boekenjager

Kort na de bekendmaking van de essayprijs kreeg ik talrijke felicitaties, de meeste per mail en app, sommige met de traditionele slakkenpost. Een daarvan betrof een pakje van een goede vriend, een pakje dat overduidelijk een boek bevatte. Het bleek te gaan om een boek van een in Wenen woonachtige historicus die op de achterflap door een criticus met superlatieven wordt overladen. ‘U heeft geen tijd?’ vraagt hij de potentiële koper retorisch, ‘al helemaal niet voor boeken? Lees dan het nieuwe boek van deze historicus, u spaart ermee de lectuur van vele andere boeken!’

Die zin hield me bezig – ‘u spaart ermee de lectuur van vele andere boeken’. Was ik uit op zo’n besparing? Ging in deze aanbeveling niet ook de boodschap schuil dat je vooral economisch moet lezen? En zat in die besparingsbelofte niet ook de suggestie dat dit boek eindelijk met echte, definitieve antwoorden kwam? Zouden tien van zulke boeken die elk de lectuur van zoveel ander boeken overbodig maakten ten slotte niet al dat lezen, *het* lezen überhaupt, overbodig maken?

Ik bedacht dat ik in mijn lezende leven meestal heel andere lectuur als motiveerend had ervaren. Niet boeken die tijdswinst beloofden maar boeken die me de weg wezen naar talloze andere boeken, boeken die de belofte bevatten dat er meer, oneindig veel meer te ontdekken en te leren viel, boeken die de beperkte wereld van alledag openbraken en een creatief universum ontsloten waarin je letterlijk eindeloos kon dwalen. Dat waren altijd ambitieuze boeken, vaak boeken met een encyclopedische inslag, boeken waarin het besef van blijvende onvoltooidheid en menselijke ontoereikendheid niet somber stemde maar juist bevrijdend. Er is altijd meer, het kan altijd anders – dat heeft mijn schrijversleven in toenemende mate bepaald.

Voor het jaartal waar ik op dit moment aan werk heb ik me nogal ijverig verdiept in de Italiaanse renaissance, de ongekend rijke cultuurhistorische periode die als het begin van het moderne Europa beschouwd mag worden. U weet: de renaissance is het tijdperk van vernieuwing door herwaardering van de Griekse en Romeinse Oudheid. Nu hebben wij, zes- of zevenhonderd jaar na dato, makkelijk praten; wij beschikken dankzij eindeloze studies op alle niveaus en in alle deelgebieden over een redelijk compleet beeld van de overgeleverde antieke cultuur. Dat gold zeker niet voor de schrijvers, stedenbouwkundigen, architecten en beeldende kunstenaars die destijds op zoek waren naar de resten van die cultuur; zij konden alleen maar gokken naar de omvang van die grotendeels verdwenen en vergeten erfenis. In die context betreedt een figuur het historische toneel die

ik de boekenjager noem, een figuur – zeg ik er maar meteen bij – met wie ik me sterk verwant voel.

Een van die boekenjagers, vermoedelijk de belangrijkste, is Poggio Bracciolini. Poggio werd in 1380 als zoon van een handelaar in specerijen geboren in de buurt van Arezzo. Het grootste deel van zijn lange arbeidzame leven werkte hij in Rome als secretaris in dienst van de paus, maar ook, tegelijkertijd, als bevologen en origineel schrijver en humanist. Zijn belang ligt niet in zijn verdiensten voor de kerk, integendeel, de buit van zijn boekenjacht vormde het misschien wel belangrijkste geestelijke fundament van de heroriëntatie op de heidense Oudheid.

Net als veel collega's doorzocht Poggio kloosterbibliotheken aan de noordkant van de Alpen en vond daar talrijke verloren gewaande geschriften van onder meer Quintilianus, Vitruvius en Petronius. Over de ontdekking van de retorica van Quintilianus, van wie tot dan alleen verminkte fragmenten bekend waren, schrijft hij (op 15 december 1416) in euforische toon aan een vriend hoe dat in zijn werk ging. In een klooster in Sankt Gallen had hij te midden van een ongelooflijke hoeveelheid boeken een compleet en ongeschonden exemplaar aangetroffen van diens unieke, hoogst kennisrijke werk over de welsprekendheid, 'zij het onder de schimmel en het stof'. Dit boek bevond zich niet in de bibliotheek, maar 'in de tuchthuizen van de barbaren', 'in een afschuwelijke en donkere kerker, in de onderste verdieping van een toren waar men zelfs de ter dood veroordeelden niet zou hebben verstopt.'

Misschien nog belangrijker was Poggio's vondst in Fulda van het Latijnse leer-dicht *De Rerum Natura*, ofwel *Over de natuur van de dingen*, van Lucretius (omstreeks 97 tot 55 voor Christus), een boek dat als radicale tegenpool van de idealistische filosofie van Plato en de christelijke, door wereld- en levensverachting getekende versies daarvan kan worden gezien. Op zijn kortst samengevat: het leven heeft geen hogere zin en geen doel, goden zijn verzinsels, de enige zin ligt in een goed geleefd leven. Groter kon de breuk met de voorbije eeuwen niet worden voorgesteld.

De boekenjager mag voor de Italiaanse renaissance van essentiële betekenis zijn geweest, een exclusieve renaissancefiguur is hij niet. Met andere intenties dan die van Poggio Bracciolini wordt hij overal actief waar een cultuur in haar voortbestaan wordt bedreigd, hetzij door interne crises, hetzij door agressie van buitenaf. Hij brengt – in het laatste geval clandestien – boeken, maar ook andere kunst- en cultuurproducten, in veiligheid om ze te behoeden voor vernietiging en in de hoop dat zodoende ook de herinnering aan die bedreigde cultuur levend

blijft. De boekenjager treedt dan op in een defensieve rol, als boekenverberger, -redder en -propagandist.

De radicaalste en omvangrijkste vormen van cultuurvernietiging in de Europese twintigste eeuw vonden plaats in de Sovjet-Unie onder Stalin en ten tijde van Hitlers Derde Rijk. Maar cultuurvernietiging of -afbraak kan ook in moderne democratische samenlevingen, en zonder agressie van buitenaf plaatsvinden; eerder van binnenuit en sluipenderwijs, ten dele als gevolg van min of meer bewust beleid, ten dele als gevolg van domheid, onverschilligheid en gemakzucht.

U begrijpt: ik heb het over onze eigen tijd. Het duidelijkste en meest verontrustende teken van die afbraak is het snelgroeiende deel van de bevolking dat niet meer behoorlijk kan lezen en als primair of secundair analfabeet moet worden geclassificeerd. Het catastrofale karakter van die ontwikkeling kan niet genoeg worden benadrukt. De kunst van het lezen was door de eeuwen heen de belangrijkste cultuurtechniek, alfabetisering van de bevolking, op steeds grotere schaal vanaf, zeg, de zeventiende eeuw, de motor van vooruitgang en beschaving – Europa heeft er zijn welvaart en (had er) zijn dominante positie in de wereld aan te danken.

Van oudsher teren kunst en cultuur op het overschot aan intellect, tijd en energie dat niet wordt verbruikt in de reproductie van het naakte bestaan, in onze tijd: in economische groei. Ze zijn een vorm van luxe, zeker, maar ook een luxe waarvan kennelijk menigeen vindt dat we ons die niet meer kunnen permitteren; het besef dat geen enkele beschaving het zonder die luxe kan stellen leeft nog maar bij een minderheid. De belangrijkste en meest ambitieuze boeken – om me tot de literatuur te beperken – verdwijnen zodoende uit het zicht, in de papershredder of de intellectuele marge.

Dus is er werk aan de winkel voor de boekenjager, meer werk dan hij aan kan. Oneindig veel boeken moeten aan de vergetelheid worden ontrukkt. Zijn inspanningen zijn dus per definitie onvoltooibaar. Maar dat deprimeert hem allerm minst. Hij heeft iets van Sisyphus, die ook wel wist dat er geen einde zou komen aan zijn inspanningen. En we weten sinds Camus dat Sisyphus, de ‘absurde held’, een gelukkig mens was. Ik hoop dat iets van dat geluk ook uit het werk van deze boekenjager spreekt. Ik dank de Koninklijke Academie dat zij dat in *Een iets beschuttere plek misschien* heeft herkend. En u dank ik voor uw aandacht.

9.5 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE LEONARD WILLEMSPRIJS, 19 OKTOBER 2022

9.5.1 LAUDATIO, UITGESPROKEN DOOR FRANK WILLAERT

De jury van de Leonard Willemsprijs voor een studie op het gebied van de oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden heeft de genootschapsvergadering van de KANTL unaniem geadviseerd René van Stipriaan te bekronen voor zijn boek *De hartenjager. Leven, werk en roem van Gerbrandt Adriaensz. Bredero*. In zijn vergadering van woensdag 15 juni heeft het genootschap dit advies, eveneens unaniem, overgenomen en bekrachtigd.

Als auteur die tegelijk met literaire zwier en wetenschappelijke diepgang de letterkunde van de zestiende tot en met de achttiende eeuw weet bloot te leggen, heeft René van Stipriaan zijn sporen al ruimschoots verdiend. Veel lof, zowel van vakgenoten als in de pers, kreeg hij destijds voor *Het volle leven*, waarin hij de Nederlandse literaire cultuur ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden op een even meeslepende als deskundige wijze wist op te roepen. En vorig jaar – in 2021 – verscheen *De Zwijger*, een biografie van Willem van Oranje, die inhoudelijk op de rand balanceert van het soort boeken dat voor de Leonard Willemsprijs in aanmerking komt, maar die inhoudelijk zo rijk is, zo goed gedocumenteerd en zo knap geschreven dat ze deze jury enkel bevestigd heeft in haar overtuiging dat ze met René van Stipriaan een laureaat bekroont die de kwaliteiten van gedegen wetenschapper en begenadigd stilist in zich verenigt.

‘Over zijn scholing, zijn maatschappelijk succes, zijn liefdes, zijn vriendschappen of de oorzaak van zijn vroege dood weten we zo goed als niets,’ schrijft Van Stipriaan over Bredero in de ‘Inleiding’ van zijn boek. Dat hij zijn protagonist toch tot leven heeft weten te wekken, komt door zijn uitmuntende kennis van het politieke en culturele klimaat in het tot een wereldstad uitbottende Amsterdam én door zijn grondige en genuanceerde lectuur van het werk, die hypothesen niet mijdt, maar deze wel steeds toetst aan wat echt aantoonbaar is. Het opvallendst treedt die zorgvuldige dosering van speculatie en voorzichtigheid aan het licht in de bladzijden die aan Bredero’s mysterieuze en onverwachte dood zijn gewijd. Mogelijk zelfmoord uit liefdesverdriet, denkt Van Stipriaan op grond van inderdaad enkele treffende aanwijzingen, maar verder in het boek waakt hij er zorgvuldig over dat deze veronderstelling niet uitgroeit tot een pseudo-zekerheid.

Zoals bekend is dat in het verleden wel anders geweest. Van Stipriaan heeft in een voortreffelijk gedocumenteerd hoofdstuk veel werk gemaakt van de waarderingsgeschiedenis van Bredero, waarin, na enkele eeuwen van betrekkelijke stilte, vooral de literair-historicus Jan ten Brink een voorname, zij het omstre-

den rol heeft gespeeld. Op grond van een onkritische lectuur van het werk en helemaal in de geest van de tweede helft van de negentiende eeuw creëerde Ten Brink het mythische beeld van de sociaal onaangepaste en onbegrepen dichter, een zeventiende-eeuwse *poète maudit*, een beeld dat ook buiten de kring van de literair-historici breed ingang vond. Pas vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw is men voorzichtiger geworden en gaan begrijpen dat Bredero's leven en werk niet in een een-op-eenverhouding tot elkaar kunnen worden gezien. Een cruciale rol in dit kantelende Brederobeeld heeft KANTL-lid August Keersmaekers gespeeld: een 'komeetinslag waarvan het gedonder pas veel later in volle hevigheid gehoord werd', noemt Van Stipriaan diens ontdekking dat een aantal gedichten die altijd autobiografisch waren gelezen, in werkelijkheid uit het Frans waren vertaald.

Maar Van Stipriaans boek is ook en misschien wel vooral een voortreffelijke inleiding op het literaire werk. Van de gecanoniseerde auteurs van de zeventiende eeuw zijn Bredero's teksten wellicht het minst toegankelijk voor de hedendaagse lezer. Van Stipriaan maakt overtuigend duidelijk hoe de Amsterdamse auteur deel uitmaakt van een bredere internationale beweging waarin personages niet langer allegorische dragers van onzichtbare ideeën zijn die een plaats hebben binnen een coherente heilsorde, maar individuen met hun eigen gedachten, waarnemingen en beslissingen, die alles zelf moeten uitzoeken en zich daarbij vergissen door zich door hun eigen hartstochten te laten meeslepen. In verhelderende vergelijkingen met het theater van Shakespeare, maar zonder hem daarom kwalitatief met de Engelse bard op één lijn te stellen, geeft Van Stipriaan ons een sleutel in handen om het werk van Bredero beter te begrijpen. Daarmee zet hij ook een genootschap als het onze aan tot reflectie over de wijzen waarop we onze oudere literatuur over kunnen brengen naar het publiek van vandaag. De acteur Guus Hermus – zo memoreert Van Stipriaan – noemde Bredero's *Spaanschen Brabander* bij een eerste kennismaking 'spijkerschrift', en ook een geschoolde filoloog moet soms twee keer kijken 'voor zijn frank valt'. Hier ligt een vraag en een taak die wij, neerlandici, zeker niet mogen ontlopen. Maar met de bekroning van een boek dat op zo'n levendige en deskundige wijze een zeventiende-eeuwse auteur voor het voetlicht brengt, is toch al een stap gezet.

Om al de genoemde redenen – de meesterlijke weergave van de culturele en historische context waarin Bredero heeft geleefd, het genuanceerde aftasten van de grenzen tussen zekerheid en hypothese, de uitputtende kennis van de Brederoreceptie en -studie tot de dag van vandaag, en vooral: de heldere en overtuigende wijze waarop het soms weerbarstige werk van deze zeventiende-eeuwse auteur voor het hedendaagse publiek inzichtelijk wordt gemaakt – heeft de KANTL besloten *De hartenjager* van René van Stipriaan te bekronen met de Leonard Willemsprijs voor de studie van de oudere taal, literatuur en cultuur.

9.5.2 DANKWOORD VAN LAUREAAT RENÉ VAN STIPRIAAN

Waarde leden van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren,
Geachte andere aanwezigen,

Het is wat onwennig. Niet zozeer om hier achter een spreekgestoelte te staan, want de laatste weken heb ik vanwege mijn recente boek over Willem van Oranje bijna om de dag een lezing gegeven.

Het is onwennig omdat het lang geleden is dat me een prijs werd toegekend. Ik weet de datum niet heel precies, maar het zal in 1967 zijn geweest. Ik kreeg toen de tweede prijs in een tekenwedstrijd die was georganiseerd voor de bloemententoonstelling Floralia. De prijs mocht ik uitzoeken van een cadeautafel: ik koos iets groots, een enorme veerboot van plastic. Die heeft daarna nog jaren onaangeroerd op mijn kamertje gestaan, omdat ie zo slecht bij mijn Dinky Toys en Lego bleek te passen.

Ik weet ook nog dat ik in een vitrine de tekening aantrof die ik enkele weken eerder had gemaakt. En dat ik meteen zag dat ik inmiddels verschillende details van het door mij getekende huis al heel anders aanpakte. De schoorsteen stond nog schuin op het dak; die tekende ik inmiddels recht. Ik schaamde me nogal voor dit werkstuk.

Dit kenmerkt mijn relatie tot prijzen – die is een beetje ongelukkig. De afgelopen decennia heb ik niet mogen klagen over aandacht en lof, niet van critici en zeker ook niet van lezers. Al die tijd werden mij door enthousiaste buitenstaanders prijzen in het vooruitzicht gesteld. ‘Je gaat vast die of die prijs winnen’, hoorde ik dan, en ik moet zeggen dat sommige boeken zoveel van me hadden gevraagd, ook financieel, dat een prijsje me niet slecht zou zijn uitgekomen. Maar nogmaals: ik heb geen enkele reden om me te beklagen; ik heb alleen maar een wat moeizame relatie tot prijzen.

Toen afgelopen zomer tijdens een verblijf in Duitsland de eerste berichten doorsijpelden dat uw Academie voornemens was mij een prijs toe te kennen, overheerste bij mij ongeloof. Voor *De hartenjager* nog wel, over mijn geliefde Bredero. Maar toen me duidelijk werd dat het wel degelijk ernst was, beving mij een meervoudige vreugde. Allereerst omdat de prijs is toegekend door een instelling uit Vlaanderen – ik kom graag in Vlaanderen, ik heb er met veel mensen en instellingen samengewerkt en ik heb er verscheidene zeer dierbare vrienden. Maar wat meer is: Vlaanderen zorgt ervoor dat het Nederlandse taalgebied iets raadselachtigs, iets onpeilbaars heeft, met een stevige vleug surrealisme. Het surrealisme dat bij alle statigheid ook door de kamers en gangen van dit mooie

gebouw waart. Het zuiden verschaft de Nederlandstalige cultuur een hoge mate van rijpe volwassenheid, waar het nuchtere noorden nogal arm aan is. Of om bij Bredero te blijven: het is de fantastische wereld van Spaanse Brabander Jerolimo tegenover de berekenende eenvoud van de Hollander Jan Knol.

Maar er was meer: een prijs ontleent zijn waarde aan de instelling die hem toekent, en in iets mindere mate aan het geldbedrag dat ermee verbonden is. De Koninklijke Academie heeft een lange en hooggewaardeerde staat van dienst als het gaat om het onderscheiden van culturele wapenfeiten. Het is eervol door deze instelling een prijs toegekend te krijgen. Ik moet overigens bekennen dat de naamgever van de Leonard Willemsprijs me niet veel zei. Hadden we het over Willems, dan was dat voor mij Jan Frans Willems, wiens bronnenpublicaties ik de afgelopen jaren nog dankbaar heb geraadpleegd. Uiteraard ben ik me even in Leonard gaan verdiepen, en wat ik las beviel me hogelijk. Een aanhanger van de Vlaamse beweging, in de jaren dat er nog heel veel viel recht te zetten in België. Maar ook iemand die zich hoedde voor de vele valkuilen die daarna opdoemden, zoals tijdens de Grote Oorlog van '14-'18 toen hij zich, anders dan vele anderen, niet voor allerlei Duitse plannetjes liet gebruiken.

Dat hij daarnaast een verdienstelijk letterkundige was, en de strijd aanging met de grote Pirenne, neemt me ook zeer voor hem in. Het bijzondere detail dat Leonard Willems stierf juist toen hij op het punt stond een lezing te houden over 'Het probleem van Erasmus' geboorte', is een paradox waar Erasmus zelf, bij alle leedwezen uiteraard, om zal hebben moeten glimlachen. Bij mijn weten is het raadsel van Erasmus' geboorte nog altijd niet opgelost. Dat Leonard Willems een sterke neiging had om juist de hardnekkige raadsels uit de Nederlandse cultuurgeschiedenis aan te pakken – denk aan zijn vele werk aan *Van den vos Reynaerde* – daar herken ik me wel een beetje in. 'Het raadsel van Bredero's dood' was ook wel een onderwerp voor Willems geweest.

Een prijs ontleent zijn glans aan de jury. Wanneer ik dan toch een keer een prijs mag winnen, dan een die toegekend is door déze jury, waarin zoveel eminente en dierbare vakgenoten bij elkaar zitten.

Het is allemaal wat onwennig, maar het stemt intens dankbaar.

Ik heb gezegd.

Post scriptum: in mijn onwennigheid vergat ik op die mooie woensdagmiddag 19 oktober een aantal mensen te bedanken die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming en het succes van *De hartenjager*. In de eerste plaats de Stichting Bredero 2018, in het bijzonder de bestuursleden Lia van Ge-

mert en Maarten Biermans, die erin slaagden het project afdoende te financieren. Vervolgens mijn meelezers, onder wie oud-medestudent Jeroen Jansen, die met zijn gedetailleerde kennis en ook zijn nauwkeurigheid zeer behulpzaam was. En ten slotte het team van Em. Querido's Uitgeverij onder leiding van Annette Portegies, dat aan *De hartenjager* de best denkbare vorm wist mee te geven. De prijs is ook een erkenning voor hun goede werk.

9.6 LAUDATIO VAN WIM VANDENBUSSCHE AAN AFSCHIEDNEMEND VASTE SECRETARIS PETER THEUNYNCK, 19 JANUARI 2022

Lieve Peter,

‘Dichter in zelfisolatie.’ Het zou zomaar een mooie, gelaagde titel van een recensie kunnen zijn, bedacht ik me, vanuit mijn eigen zelfgekozen afzondering. Maar laat de koude realiteit dat we elkaar van scherm tot scherm *tegen ons gilet* moeten trekken, niet verhullen dat ik hier vandaag sta met warme groeten, en met armen vol genegenheid.

Als ik de voorbije twee jaar van onze Academie overschouw, jouw twee jaren als vaste secretaris, dan blijven mijn gedachten haken aan vrouwen, wolfijzers en schietgeweren. Dat alles is, voor de goede verstaander, geen wokerige verwijzing naar het bestuur of de canon, maar wel wat een geboeide kijker als constanten in je passage als vaste secretaris meent te ontwaren.

‘Ne zanger is een groep’, zei een wijs schrijver ooit, en het is met deze hechte bestuurlijke club heikeler dan ooit om het persoonlijke en het gedeelde uit elkaar te halen. Dat hoeft, denk ik, ook niet, want feit blijft dat jij met ons allen middenin de *Wirbel* stond die dit bedaarde huis de voorbije twee jaar omfloerste.

Je passage toonde aan dat een vaste secretaris niet *‘perpétuel’* hoeft te zijn om het genootschap een belangrijke en fundamentele erfenis ten goede mee te geven.

Bij het uitkijken naar nieuwe leden stak je uitdrukkelijk je nek uit voor een academie die meer dan ooit voorheen komaf maakte met oude vormen en gedachten. Je pleidooi voor diversiteit was meer dan ‘twisten om des keizers baard’, ofte ruziën om een futiliteit. Ook al smeulde de discussie over de baard van een ander royaal sujet in stilte na op de achtergrond, over de overjaarse ondervertegenwoordiging van vrouwelijke academieleden heb je de genootschapsblik kundig in een beslissende plooi gelegd. We zijn er nog niet, we blijven op weg, maar je hebt het kompas onmiskenbaar juist en rechtvaardig mee ingesteld.

En dan waren er de momenten van grote en kleine tremor, *crisette en crisis*, waarin je onbevangen en verantwoordelijk het team en het genootschap verbond, als *trait d'union*. Kwetsbaar en begaan vragen stellend, de dingen met open vizier herbekijkend vanonder de bril op je voorhoofd.

Ik denk aan:

De bruuske omslag naar een virtuele academiewerking, toen de eerste lente van je secretarisschap gekaapt werd door een kwikzilveren virus, dat ons als genootschap weghield uit Gent en Beauvoorde, en dat het team tussen tijdelijke werkloosheid en afstandswerk deed laveren.

Een zwart gat in de begroting, dat naar het gevleugelde woord van een mislukt filosoof niet weg te knippen viel, en dat veel materie en immaterieel waardevols opslokte.

Het vertrek van een directeur en een aantal andere vertrouwde gezichten, maar ook aan het helen van die plotse lacune met een jonge directeursbelofte van formaat, en met een team dat een veerkracht belichaamt waar je vol bewondering nederig van wordt.

Een canoncentrum dat van een groot bouwwerk met een poëtisch plan voor verlichting vervelde tot de realistische essentie van een beleavingscentrum.

De verplichte lectuur van proza van vooralsnog onontdekt maar beloftevol literair talent bij de Raad van State.

Ik denk bovenal aan de bijzonder ingrijpende beslissingen over de staathuishoudkunde en de kerntaken van dit huis. Overgaan tot ontslagen, lonen en statuten heronderhandelen – het zijn dingen die je geen enkel vaste secretaris toewenst, en de bijbehorende slapeloze nachten evenmin. Die sanering was – *excusez le mot* – een klotejob, er is geen ander woord voor, maar ze was absoluut noodzakelijk om deze Academie voor het financiële bankroet te behoeden. Jij hebt als vaste secretaris mee de verantwoordelijkheid genomen om de tikkende tijdbom van budgettair infarct voor lange tijd te ontmijnen. Toen je vaste secretaris werd, stond dit huis op financieel drijfzand. Nu je je functie doorgeeft, zijn we die gevarenzone uit.

Ik denk dat iedereen je daar dankbaar voor is, en moet zijn, en blijven, niet het minst omdat jij, en niet een ander het moest doen.

Dat geldt ook voor het bijgeschaafde huishoudelijk reglement, de beheersovereenkomsten met Literatuur Vlaanderen, en andere minder in het oog springende maar cruciale administratieve stukken voor de goede werking van de KANTL.

Peter, jij, die je berichten ondertekende met een vitalistisch ‘als alles kon’-gedicht, werkte twee jaar in een tijd waarin nauwelijks iets kon – maar waarin de KANTL ook in de donkerste lockdowndagen actief bleef, en erin slaagde om een nieuwe canon te lanceren die maandenlang schuurde en op tenen trapte en vooral ervoor zorgde dat er meer over eertijdse literatuur gesproken en geschreven werd in de Vlaamse pers dan alle voorgaande jaren.

Ik gun je een intense terugkeer naar dagen met tijd om andere dingen te doen, wetend dat je zorg om de Academie, het genootschap en het team onverdroten blijft bestaan. De wijze dichter weet immers: *‘The heart will not retreat.’*

En dat we elkaar in deze schemertijd wat minder zien, ook dat gaat voorbij, want
Al is de weg oneindig lang
Al gaat het steil bergop
Al is de maan ondergegaan
En duistert het volop
Al zijn wij onze richting kwijt
We verliezen elkaar niet

In naam van ons allemaal: *danke*, pas goed op jezelf, tot gauw, en we drinken gauw een glas in beter dagen, als de lente onstuitbaar terugkomt.

9.7 LAUDATIO VAN ERIK VLAMINCK AAN AFSCHEIDNEMEND ONDERVOORZITTER FRANK WILLAERT, 19 JANUARI 2022

Collega's, vrienden, Frank,

Tien jaar geleden werd ik lid van de KANTL. Unheimlich is de beste omschrijving van mijn gevoel bij mijn eerste bezoek aan het instituut. In grote gezelschappen weet ik me nooit goed een houding te geven. Bovendien zorgt het protserige Huis van Oombergen er vanzelf voor dat een mens als ik –opgegroeid in een dorpse arbeiderswoning – er niet gauw thuiskomt. Toch heb ik hier snel kunnen aarden. In eerste instantie dankzij, ere wie ere toekomt, Frank Willaert.

Frank was toen, in 2012, voorzitter van het genootschap. Nog voor ik mijn jas aan de kapstok had gehangen, sprak hij me aan en wist ik: dit is een gul en aim-

bel mens. Dit is geen ivoren-toren-professor. Dit is een gastheer die zijn gasten een veilige haven biedt.

Er ontstond in mijn bekrompen geest zelfs geen barrière vanwege het feit dat de man tegenover me – zoals mijn grootvader het genoemd zou hebben – ‘op de letter sprak’. Dat laatste heeft uiteraard een reden en die is dat Frank het correcte Nederlands dat hij spreekt, uitspreekt met het gemak alsof het zijn moedertaal is. Je moet het maar doen als je in Veurne op de wereld wordt gezet. Je moet het maar doen als je in Veurne opgroeit in een stoffenwinkel, in een huis waar op het boekenrek slechts twee werken staan, twee encyclopedieën dan nog.

Op woensdag was en is het marktdag in Veurne, een drukte van belang, zeker in de stoffenwinkel. Om niet de hele namiddag afgerolde stoffenrollen terug te moeten oprollen, zorgde de jonge Frank ervoor dat hij dan in de bibliotheek zat. Telkens kwam hij met een stapel boeken naar huis. Reactie van zijn moeder: ‘Gij gaat u nog dom lezen, gij.’ Het is duidelijk dat moeders wel vaak maar niet altijd gelijk hebben.

Frank beweert dat zijn collegejaren aan de basis liggen van zijn mooie Nederlands. Frank liep school op het Veurnese Bisschoppelijke College van de Onbevelekte Ontvangenis (ja, dat bestaat echt!). Enig opzoekingswerk leert me dat een jaargenoot van hem op dat college de genaamde Jean-Marie Dedecker is. Wellicht volgde hij toch een andere richting dan Frank, want zijn Nederlands lijkt me echt wel van een ander kaliber.

Maar goed, mijn opdracht is niet om hier allerhande beuzelarijen en trivia uit het leven van Frank Willaert rond te strooien; ik word geacht om hier, waar en waarachtig, iets te zeggen over zijn doortocht in de bestuurskenakels van deze Academie.

Laat duidelijk zijn: Frank was er geen onopgemerkte passant. Hij maakte, en dat hebben weinigen hem voorgedaan, een decennium lang deel uit van het bestuur. Hij was drie keer gedurende een jaar ondervoorzitter en hij was twee keer voorzitter – dat alles in een periode die als een scharniermoment naar een nieuw bestuursmodel voor de werking van de Academie kan worden bestempeld. Daar waar voorheen het functioneren van het genootschap en de bijbehorende werking van de commissies en het CTB de hoofdbekommernis waren van het Academiebestuur, wordt van een actuele bestuursploeg evenzeer competentie en wijsheid verwacht inzake personeelsbeleid, zakelijk handelen, inzicht in een complexe boekhouding, subsidieregelgeving, onderhandelen met ministeriële kabinetten en dergelijke vrolijkheden meer. Frank volbracht deze bestuurstaken met bravoure.

Hij was bovendien de geknipte persoon om bij dat alles de noodzakelijke nieuwlichterij in balans te houden met respect voor de traditie die een huis als de KANTL eigen is. Dat heeft te maken met wie hij is, maar ook met het feit dat hij – met voorsprong – het langstzittende lid van het genootschap is. Op 13 december 1996 sprak hij een laudatio uit voor zijn voorganger Norbert de Paepe. Reken even mee en dan kunnen we met z'n allen Frank Willaert feestelijk feliciteren met zijn zilveren jubileum als academielid. Omwille van dit jubileum zal onze voorzitter Frank straks namens de Academie een bescheiden cadeau-tje aanbieden: de roman *Matrix* – ‘Gij gaat u nog dom lezen, gij’ – van Lauren Groff, waarin de illustere maar mysterieuze Marie de France tot leven wordt gewekt. Als iemand in dit boek over de 12de eeuw feit van fictie kan onderscheiden, dan is het Frank.

Tussen haakjes: een zilveren jubileum voor een gewoon lid van de Academie is een hoogst uitzonderlijk fenomeen. Voor de Academie is het als wat een Elfstedentocht voor Friesland is; we zullen op zijn minst zeven jaar moeten wachten vooraleer we nog een zilveren jubilaris in ons midden kunnen hebben.

Maar terug naar Franks doortocht in het Academiestuur. Frank was als bestuurder plichtsbewust, nauwgezet, voorzichtig en behept met een zeer groot gevoel voor verantwoordelijkheid. Kortom, altijd een steunpilaar voor zijn medebestuurders. Het voorgaande kan hol klinken in een toespraak als deze, maar de voornoemde attitudes zullen volmondig bevestigd worden door iedereen die samen met Frank in een bestuursvergadering zat.

Een van de grote werven tijdens zijn bestuursperiode was de introductie van de canon van de Nederlandstalige literatuur. Weet dat Frank de initiële initiatiefnemer van die smaakmakende en voor ophef zorgende suggestielijst is. Tijdens een of andere receptie in de tapijtenzaal van dit huis heeft hij me met een glas wijn in de hand fijntjes gevraagd: ‘Vind jij ook niet dat het een opdracht voor de Academie is om een literatuurcanon samen te stellen?’ De rest is geschiedenis. De canon is er. Hij is in eerste instantie een meer dan nuttige hefboom om onze klassieke literatuur opnieuw onder de aandacht te brengen. Bijkomend heeft de canon ervoor gezorgd dat de Academie een zichtbare maatschappelijke relevantie heeft verworven; niet alleen bij een breed publiek, maar ook bij de subsidiërende overheid. En dat laatste was broodnodig, want daar maakte men op een bepaald moment plannen om de subsidiekransen voorgoed dicht te draaien en het genootschap met stoffer en blik uit het Huis van Oombergen te verjagen. Het was een van de vele bestuurscrisisen tijdens dewelke Frank mee aan het roer stond om het tij te keren. Vastberaden en gedreven. Ook wanneer het KANTL-bestuur de nare plicht had om noodgedwongen te snoeien in het personeelsbestand, deed Frank wat moest. Bezwaard maar loyaal.

Het is een van de vele verdiensten van Frank dat de Academie een aantal al te oude en bestofte gewaden heeft afgeworpen, dat er frisse wind doorheen het instituut waait, dat digitale erfgoedbewaring een toekomstanker van de werking is, dat open en breeddenkend debat een kernwaarde aan de vergadertafels is.

In 2021 verscheen van Franks hand het magistrale boek *Het Nederlandse liefdeslied in de middeleeuwen*. Het is de onvolprezen compilatie van feiten en inzichten uit een carrièrelange wetenschappelijke zoektocht. Het is een baken en een ijkpunt. Op de achterflap van het vuistdikke meesterwerk staat over de auteur alleen dit: Frank Willaert is emeritus hoogleraar Middelnederlandse letterkunde aan de Universiteit Antwerpen en lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren. Het ontroert mij dat hij dit laatste expliciet vermeldt. Het maakt duidelijk wat de Academie voor hem betekent.

Ik hoop dat ik in deze laudatio een heel klein beetje heb kunnen duidelijk maken wat Frank voor de Academie betekent. Het was mij een eer om deze laudatio te mogen uitspreken, zoals het mij een eer was dat ik bestuurscollega van Frank mocht zijn. Ik heb een mens ontmoet.

9.8 AFSCHIEDSREDE VAN FRANK WILLAERT, 19 JANUARI 2022

Telkens als ik in deze ruimte kom en het borstbeeld van mijn vakgenoot, de mediëvist Jozef van Mierlo zie, moet ik denken aan drie woorden die hij uitsprak toen hijzelf als bestuurder van dit genootschap afscheid nam: ‘onze geliefde Academie!’ (in de *Verslagen en Mededelingen* mét uitroepetekens). Veel scheidt en onderscheidt me van mijn grote voorganger, maar die drie woorden kan ik volledig beamen. De Academie is eigenlijk de tot instituut geworden uitdrukking van wat ons en onze voorgangers, ondanks alle verschillen en soms geschillen, met elkaar verbindt: onze liefde voor het Nederlands, de taal en de literatuur. Liefde die leidt tot belangeloze inzet, van de collega’s bestuursleden die ik in de afgelopen tien jaar heb zien passeren, van de medeleden en zeker ook van de medewerkers. Toen ik lid werd, zei Karel Porteman tegen mij: ‘Je moet de Academie beschouwen als een dag vakantie’. En inderdaad, ik kan me niet herinneren ooit met tegenzin naar hier gekomen te zijn. Ook niet naar de bestuursvergaderingen, zelfs als we soms moeilijke beslissingen moesten nemen: altijd was je zeker dat ieder medebestuurslid gedreven was door de wens om het beste te doen voor deze instelling, en voelde je je gedragen door de bekommernis en inzet van de leden en medewerkers. De Academie mogen meebesturen is een verrijkende ervaring, die ik ieder van ons aanraad.

Maar zoals onze middeleeuwse mystieken wisten, vereist de liefde ook dat je niet blijft hangen in zelfgenoegzame rust, maar dat je ze laat uitstromen in de werken naar buiten. Het gevaar dat deze instelling zeker bedreigde was dat ze te zeer naar binnen gekeerd bleef, een fraaie bonbonnière die op den duur door de buitenwereld als niet meer van deze tijd, overbodig en nutteloos zou worden beschouwd. De afgelopen jaren hebben we dan ook voor de uitdaging gestaan om onze werking zo te organiseren dat wat we doen voor de buitenwereld niet alleen relevant was, maar ook zichtbaar werd. We staan hierbij steeds voor de uitdaging om in de drang om relevant en zichtbaar te zijn de ziel van de Academie als een plaats voor onderzoek, reflectie en vrijmoedig debat niet te verloochenen. Beide, actie en reflectie, moeten elkaar aandrijven, zichtbaarheid en genootschappelijkheid mogen elkaar niet in de weg staan. Een optimaal evenwicht na te streven is de opdracht voor ons allen, en zeker ook voor het bestuur. Ik dank de leden, de medewerkers en de bestuursleden van de voorbije jaren voor de fijne samenwerking. Wetende dat onze Academie in goede handen is, dank ik de zittende en aantredende bestuursleden voor hun engagement en wens ik hen veel inspiratie toe en succes.

9.9 TOESPRAAK VAN LEEN VAN DIJCK, VOORZITTER, OP KANTELING IN BEAUVOORDE, 6 JULI 2022

Waarde collega's, goede vrienden en gasten,

Hartelijk welkom in het 'Buitengoed' van de KANTL, het kasteel in Beauvoorde, Wulveringem. We hebben zopas weer een krans gelegd op het graf van jonckheer Arthur Merghelynck, die in het jaar 1905 bij geheim testament zijn 'waterkasteel' met bijhorend domein en gronden legateerde aan de Belgische staat 'ten eeuwigdurenden behoefte' van onze Academie.

Arthur Merghelynck had dit kasteel, eigenlijk een ruïne uit 1573, al op zijn 23ste gekocht, in 1875, met het fortuin dat hij van zijn vroeggestorven ouders had geërfd. Hij was niet alleen rijk, maar ook zeer bedrijvig, als onbezoldigd stadsarchivaris van Veurne en van Ieper, en hij had een buitengewone belangstelling voor en kennis van de geschiedenis van West-Vlaanderen. Vandaar ook zijn affiniteit met de nog prille Koninklijke Vlaamsche Academie, opgericht in 1886, amper 20 jaar voor hij zijn kasteel legateerde.

Hij had zich de toorn van zijn familie op de hals gehaald door te trouwen met een jonge boerendochter, Julienne Flyps, en wilde dan ook niets meer met hen te maken hebben. Vandaar zijn testament voor heel wat begunstigen, behalve

zijn familie. De jonkheer stierf in 1908, maar zijn weduwe kon nog tot aan haar dood, in 1941, als ‘vruchtgebruiker’ in het kasteel blijven wonen.

Door de oorlogsomstandigheden duurde het tot 1946 voor de Academie het kasteel in haar rechtmatig bezit kon nemen. Haar eerste vergadering op het kasteel hield zij op 23 juli 1947, precies 75 jaar geleden dus.

Doorheen de jaren is het concept van die kasteeldag geëvolueerd, van echte ‘openbare vergadering’ met lezingen van academieleden en gasten, tot de KAN-TeLing van vandaag, een feestelijk gebeuren met debatten, lezingen, muziek... voor en met academieleden, maar ook voor een ruimer publiek.

Door corona-perikelen hebben we de afgelopen twee jaren Beauvoorde moeten missen. Maar nu hebben we de draad weer kunnen opnemen. Het thema van deze editie is ‘Feit en Fictie’, of hoe schrijvers zich verhouden tot de/een geschiedenis. Daarover gaan straks Stefan Hertmans en Jeroen Olyslaegers in gesprek, met als moderator Frits van Oostrom.

In 1998 kreeg Erfgoed Vlaanderen, nu Herita, het kasteel in beheer, zodat het meer commercieel – of beter: toeristisch – kon worden geëxploiteerd. Er is een bezoekerscentrum annex shop, een expositieruimte en ook het mooie park wordt opengesteld voor bezoekers en toeristen. Als alles volgens plan verloopt, kunt u daar binnenkort een literair parcours aantreffen, met fragmenten uit een aantal werken uit onze literaire canon, geselecteerd door collega Dirk De Geest. Een andere collega, Joke van Leeuwen, zal voor het canvas dat de stellingen rond het kasteel zal bedekken, een nieuw gedicht maken. Zo ziet u dat de KANTL meer dan ooit betrokken blijft bij ‘haar’ kasteel Beauvoorde.

Herita staat ook in voor de broodnodige restauratie van het kasteel, binnen en buiten. Daardoor is het kasteel zelf momenteel gesloten en moet ons hele programma in de tent en in de kerk plaats vinden. En de lunch in het koetshuis.

Laten we samen een toast uitbrengen op jonckheer Arthur Merghelynck en op de KANTL!

Inhoud Jaarboek 2023

Hoofdstuk 1. Administratieve gegevens.....	5
1.1 Decreet.....	5
1.2 Statuten.....	5
1.3 Huishoudelijk reglement	6
1.4 Beleidsplan	6
1.5 Staat van de Academie op 1 januari 2023	7
1.5.1 Bestuur en Raad van Bestuur	7
1.5.1.1 Dagelijks Bestuur en Raad van Bestuur 2022	7
1.5.1.2 Bestuurdersverkiezingen voor 2023	7
1.5.2 Leden, naar anciënniteit.....	7
1.5.3 Binnenlandse ereleden, naar anciënniteit	8
1.5.4 Buitenlandse ereleden, naar anciënniteit	8
1.5.5 Vaste commissies.....	9
1.5.5.1 Canoncommissie.....	9
1.5.5.2 Beoordelingscommissie auteursgenootschappen	9
1.5.5.3 Redactieraad <i>Verslagen & Mededelingen</i>	9
1.6 Fondsen, legaten en prijzen.....	9
1.6.1 Historisch overzicht fondsen	10
1.6.2 Reglement literaire en wetenschappelijke prijzen.....	10
1.6.3 Prijzen toegekend in 2022	11
1.6.4 Jury's voor de prijzen in 2022	11
1.6.4.1 Literaire prijzen	11
1.6.4.2 Wetenschappelijke prijzen.....	11
1.7 Personeel	12
1.7.1 Personeelsformatie	12
1.7.2 Overzicht en personeelsbewegingen	12
1.7.3 Overgang naar nieuw PC.....	13

Hoofdstuk 2. Het verhaal van de Academie in 2022	14

Hoofdstuk 3. Ledenwerking in 2022.....	18

3.1 De ledenvergaderingen in 2022.....	18
3.1.1 Chronologisch overzicht met abstracts van lezingen, literaire salons en toespraken.....	18
3.1.2 Herdenkingen en in memoriams.....	24
3.2 Openbare manifestaties van de Academie in 2022.....	24
3.3 Installatievergaderingen	25
3.4 Wetenschappelijke en literaire prijzen: verslagen	25
3.4.1 Wetenschappelijke prijs van de KANTL.....	25
3.4.2 Literaire prijs van de KANTL	26
3.5 Interacademische partnerschappen.....	27
3.5.1 KVAB	27
3.5.1.1 Commissie NBW.....	27
3.5.1.2 Jonge Academie (JA).....	28
3.5.1.3 ACF	28
3.5.2 ALL European Academies (allea)	28
3.5.3 European Alliance of Academies.....	28
3.5.4 Platform voor de neerlandistiek.....	29
3.5.5 Samenwerkingsverband rond het Canonfestival	30
3.6 Auteursgenootschappen.....	30
3.6.1 Algemeen.....	30
3.6.2 Subsidieronde werkjaar 2022	31
3.6.3 Subsidieronde werkjaar 2023	31

Hoofdstuk 4. Wetenschappelijke werking 33

4.1	Periodieke publicaties van de Academie	33
4.1.1	<i>Jaarboek van de KANTL</i>	33
4.1.2	<i>Verslagen & Mededelingen</i>	33
4.2	Monografieën en verzamelwerken	34
4.3	De werking van het KANTL-onderzoekscentrum CTB in 2022	34
4.3.1	Teksteditie.....	34
4.3.2	Bronnenstudie.....	35
4.3.3	Diverse.....	35
4.3.3.1	ICT-ondersteuning	35
4.4	Medewerking aan literatuurgeschiedenis.org.....	36

Hoofdstuk 5. Evenementen en culturele activiteiten 37

5.1	Studiedagen en lezingen.....	37
5.1.1	Colloquium ‘Dichter Hubert van Herreweghen. De speelman van Pamel’ (23 februari 2022)	37
5.1.2	Inspiratienamiddag: Literaire helden in de klas (17 maart 2022)	37
5.1.3	<i>Het verdriet</i> in vertaling. Literaire dialogen tussen het Nederlands en het Afrikaans (7 juni 2022).....	38
5.1.4	Taalbroeders. studiedag over Guido Gezelle (26 november 2022)	38
5.2	boekpresentaties	39
5.2.1	Boekvoorstelling: <i>Vlaamse gedichten uit het verleden naar het Turks van het heden</i> (28 januari 2022).....	39
5.2.2	Boekvoorstelling: Paul Demets, <i>De bijendans</i> (17 februari 2022).....	39
5.2.3	Boekvoorstelling: <i>De Vlaamse Gemeentenamen – Verklarend Woordenboek (DVG) en Antroponymie van Noordwest-Europa tot de twaalfde eeuw</i> (23 juni 2022)	39

5.3	Culturele activiteiten	40
5.3.1	Rondleidingen op Erfgoeddag	40
5.3.2	Aperitiefgesprekken ‘Literair Zomerlief’	40
5.4	Schrijverswerkplekken en leesplekken	41
5.4.1	De schrijverswerkplek in het ‘torenpaviljoen’	41
5.4.2	Het schrijversverblijf in Beauvoorde (zie website kasteel Beauvoorde)	41
5.4.3	Lekker lezen in de KANTL	42

Hoofdstuk 6. Canonwerking.....43

6.1	Inleiding.....	43
6.2	Activiteiten	43
6.2.1	Literaire helden in de klas – inspiratiemiddag voor het onderwijs (17 maart 2022).....	43
6.2.2	Luisterpuntbibliotheek.....	45
6.2.3	Literatuuravonden Tussen de letters in Heist-op-den-Berg.....	45
6.2.4	Canonicitatencampagne in het straatbeeld en online.....	45
6.2.5	Canonfestival en Canonenquête	45
6.2.6	De nacht van de canon (30 september 2022).....	49
6.2.7	Passe-partout.....	50

Hoofdstuk 7. Leesoffensief.....51

7.1	Het Leesfonds.....	51
7.1.1	Achtergrond.....	51
7.1.2	Opstart structuur	51
7.1.3	Het pilootproject ‘Elk kind een boek’.....	53
7.2	Het Leesoffensief.....	54
7.2.1	Achtergrond.....	54
7.2.2	De leermiddelen	54

Hoofdstuk 8. Dienstverlening voor derden.....56

- 8.1 Boekpresentaties 56
- 8.2 Zaalgebruik door derden 56

Hoofdstuk 9. Berichten, toespraken en standpunten 60

- 9.1 Levensberichten en in memoriams.....60
  - 9.1.1 In memoriam Paul Hadermann (10 november 1931 – 5 maart 2022).....60
- 9.2 Openingstoespraak van Leen van Dijck, voorzitter, 19 januari 2022 64
- 9.3 Toespraken tijdens installatievergaderingen.....67
  - 9.3.1 Verwelkoming Rik Vosters door Wim Vandenbussche, 16 februari 2022 67
  - 9.3.2 Laudatio voor Jozef Van Loon, uitgesproken door Rik Vosters, 16 februari 2022 70
  - 9.3.3 Verwelkoming Erik Spinoy door Lut Missinne, 16 februari 2022 76
  - 9.3.4 Laudatio voor Michel Dupuis, uitgesproken door Erik Spinoy, 16 februari 2022 79
  - 9.3.5 Verwelkoming Yves T’Sjoen door Frank Willaert, 15 juni 2022 84
  - 9.3.6 Laudatio voor Anne Marie Musschoot, uitgesproken door Yves T’Sjoen, 15 juni 2022 88
- 9.4 Toespraken bij de uitreiking van de prijs van de KANTL voor Essay, 19 oktober 2022 93
  - 9.4.1 Laudatio, uitgesproken door Anne Marie Musschoot 93
  - 9.4.2 Dankwoord van laureaat Cyrille Offermans.....96
- 9.5 Toespraken bij de uitreiking van de Leonard Willemsprijs, 19 oktober 2022 99
  - 9.5.1 Laudatio, uitgesproken door Frank Willaert.....99
  - 9.5.2 Dankwoord van laureaat René van Stipriaan 101

9.6 Laudatio van Wim Vandenbussche aan afscheidnemend vaste secretaris Peter Theunynck, 19 januari 2022	103
9.7 Laudatio van Erik Vlaminck aan afscheidnemend ondervoorzitter Frank Willaert, 19 januari 2022.....	105
9.8 Afscheidsrede van Frank Willaert, 19 januari 2022	108
9.9 Toespraak van Leen van Dijck, voorzitter, op KANTeLing in Beauvoorde, 6 juli 2022	109